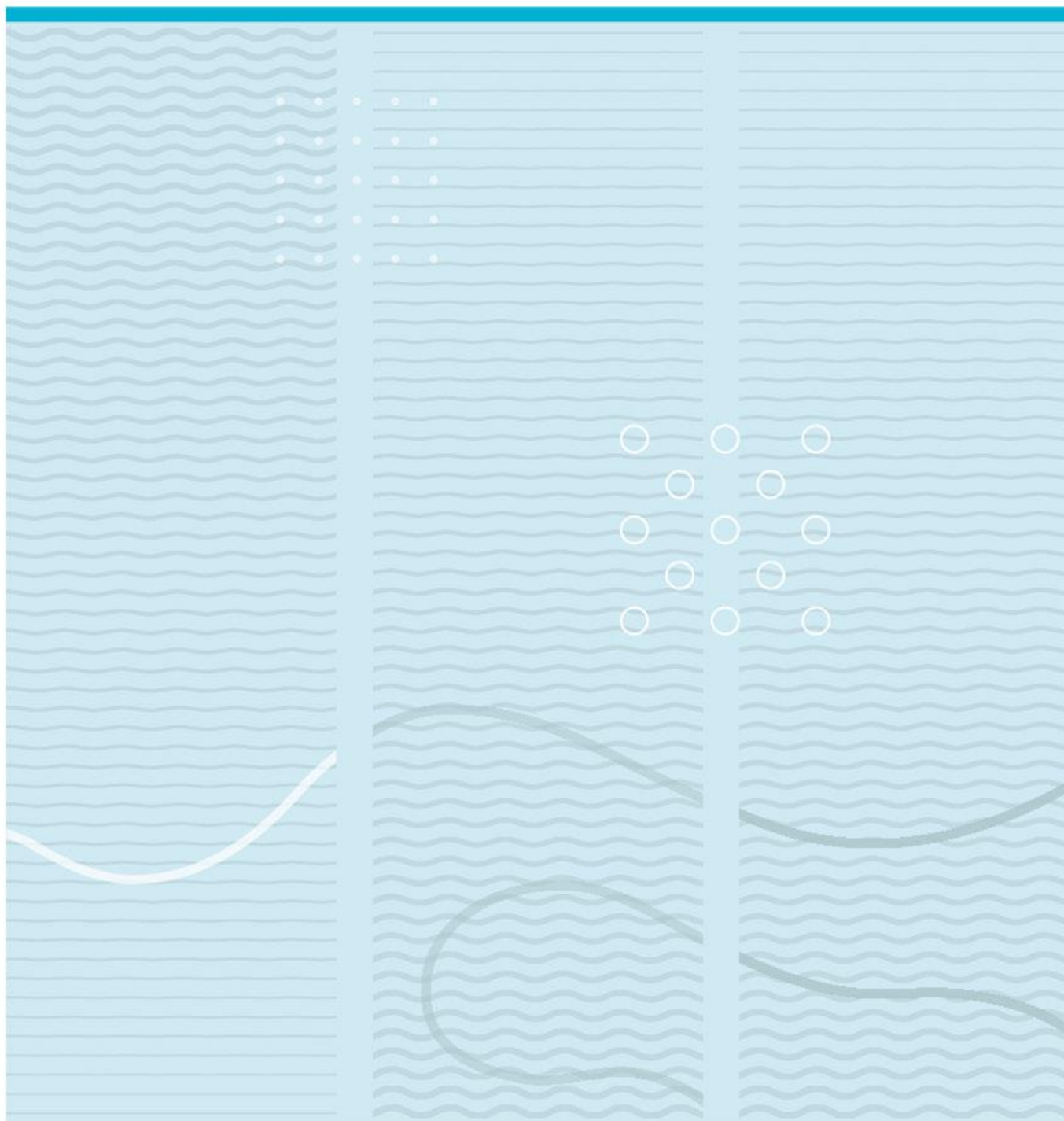

Gunlaug Gulvik

Makt på 280 tegn

Fra politisk kommunikasjon på Twitter til retorisk medborgerskap i skolen

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for språk og litteratur
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2019 Gunlaug Gulvik

Denne avhandlinga representerer 45 studiepoeng

Sammendrag

I denne oppgava analyserer og sammenlikner jeg debatten i fire utvalgte debatt-tråder fra Twitter i uke 47 2018, og med utgangspunkt i emneknaggene likestilling, abortloven, klima og bompenger. Overordna har jeg en sosialemiotisk og hermeneutisk innfallsvinkel, mens analysemetoden er retorisk kritikk. Både analyse, fortolkning og vurdering er sentrale innafor retorisk kritikk. Videre er det begrepene retorisk situasjon, retorisk medborgerskap, online etos, retorisk agency/handlekraft, aptum, stil og tone som styrer analysen. For å få med det kritiske blikket kjører jeg i retninga kritisk retorikk, da mange ytringer på Twitter kan ses på som makttekster.

Analysen gir et bilde av hvordan det ytres om politiske saker på Twitter, hva slags debatter som blir generert ut fra de forskjellige temaene og hvordan deltakerne håndterer uenighet. Parallelt drøfter jeg det didaktiske potensialet rundt både teori, emneknaggene og analysene. Videre analyserer jeg fiktive twittertekster, der elever i videregående skole ytrer seg og definerer hva de mener er god tone i offentlig debatt. Det at halvparten ikke klarer å holde seg under 280 tegn, viser at den presise og poengterte stilen på Twitter kan være krevende for elever.

Hovedfunna i analysen er at ingen av debattene oppnår konsensus, men jeg finner heller ikke så mye fornuftig uenighet. Tonen i alle debattene er gjennomsnittlig middels god, med mer eller mindre innslag av dårlig tone. Noen av ytrerne i trådene kan fint gå i skole hos elevene som ytrer seg om god tone i offentlig debatt. Videre viser det seg at de abstrakte temaene likestilling og klima skaper mindre engasjement enn de konkrete temaene abortloven og bompenger i utvalget fra november 2018. Hovedavsenderne er menn, med mer eller mindre veletablert etos og makt. Alle styrker de etos og viser handlekraft gjennom kvalifiserende språkhandlinger, da de definerer og setter saker på dagsorden. Kun to av dem opprettholder handlekraften gjennom å gå i dialog. Alle debattene domineres av menn, noe jeg vurderer som et demokratisk problem.

Jeg diskuterer hvordan retorisk analyse og skaping av twittertekster kan ruste elevene til retorisk medborgerskap og handlekraft, og viser slektskapet mellom de sistnevnte begrepene til kritisk literacy. På grunn av oppgavas omfang gjennomfører jeg ikke didaktiske feltstudier, men jeg drøfter hvorfor Twitter generelt, utvalgte emneknagger og twitterprofiler spesielt, er tekster som bør implementeres i norsk- og samfunnsfagsundervisninga.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Innholdsfortegnelse	4
Forord	6
1 Innledning	7
1.1 Presentasjon av tema og problemstilling	7
1.2 Oppgavas inndeling.....	9
1.3 Om Twitter.....	10
1.3.1 Twitter som sosial nettverkstjeneste	10
1.3.2 Twitter som sjanger og sosial handling.....	13
1.4 Tidligere forskning.....	16
1.5 Mitt bidrag til forskninga	21
2 Teori og sentrale begreper	23
2.1 Offentlighet	23
2.2 Retorikk.....	27
2.2.1 Den retoriske situasjonen	29
2.2.2 Retorisk medborgerskap	31
2.2.3 Retorisk agency.....	33
2.2.4 Fra etos til online etos	34
2.2.5 Topos.....	35
2.2.6 Aptum.....	36
2.2.7 Stil	39
2.3 Literacy	41
2.3.1 Media literacy og digital literacy	42
2.3.2 Kritisk literacy.....	43
3 Metoder	45
3.1 Datamateriale	45
3.2 Etske hensyn og vurderinger.....	46
3.3 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt.....	48
3.4 Retorisk kritikk	49
3.5 Reliabilitet og validitet.....	50
3.6 Analysemodeller og framgangsmåte.....	50
3.6.1 Analysemodellen til debatt-trådene på Twitter.....	50

3.6.2	Analysemodellen til elevtekstene om god tone i offentlig debatt	52
3.6.3	Framgangsmåte	52
4	Analyse og didaktikk	53
4.1	Analyse av debatter på Twitter	53
4.1.1	Debatt-tråd om #likestilling	53
4.1.2	Debatt-tråd om #abortloven	65
4.1.3	Debatt-tråd om #klimatekster	75
4.1.4	Debatt-tråd om #bompenger	83
4.2	Analyse av elevtekstene om god tone i offentlig debatt	91
5	Avsluttende drøfting og fortolkning av resultater	97
5.1	Sammenlikning av tekstene	97
5.2	Vurdering av analysene opp mot materiale, forskning og teori	98
5.3	Didaktiske muligheter og begrensninger	101
5.3.1	Retorisk analyse	101
5.3.2	Debatt	102
5.3.3	Bygge læringsnettverk og utvikle kritisk literacy	103
5.3.4	Begrensninger	103
5.3.5	Avrunding	104
6	Litteraturliste	105
7	Oversikt over tabeller og figurer	112
8	Vedlegg	113

Forord

Som tidligere kabinsansatt kan jeg sammenlikne det å skrive denne masteroppgava med en turbulent flytur. Emnene som tilhører masteremnet norsksdidaktikk har vært slik som mange flyturer er, korte og hektiske. Med flere arbeidskrav underveis og konstruktivt samarbeid med medstudenter, landa jeg ganske greit. Hva så med denne ensomme langflyvninga jeg nå skulle jobbe på? For det første, på hvilken destinasjon skulle denne fligheten ende, og hvordan skulle ruta legges for å lande i henhold til tidtabellen? Min kaptein og veileder har hjulpet meg til å stake ut og holde kursen. Hun har styrt spakene i cockpit og vært der med beroligende kommandoer når turbulensen har fått det til å riste som verst.

Prosjektet mitt blei tverrfaglig, og jeg har derfor slukt store mengder teori om retorikk, mediefag og samfunnsfag. Jeg har på det didaktiske planet sett bakover mot Kunnskapsløftet, men jeg også har forsøkt å skue framover mot fagfornyelsen og ny læreplan i 2020, med dens tverrfaglige fokus, dybdelæring og kjerneelementer.

Jeg vil først og fremst takke min dyktige veileder Iben Brinch Jørgensen. Takk til min støttende ektemann Jon og barna våre Louise og Lorents som har vært tålmodige og tatt i et ekstra tak, mens mamma har vært «bortreist». Takk til øvrig familie og venner som har heia på meg. Takk til Udirs program «Kompetanse for kvalitet», som har gjort dette økonomisk mulig å gjennomføre. Takk til min arbeidsgiver Vestfold fylkeskommune og arbeidsplass Re videregående skole som har tilrettelagt undervisninga og hverdagen slik at dette blei praktisk mulig. Takk sjef, takk kolleger, takk medstudenter, takk elever, takk informanter, takk Twitter. Sist, men ikke minst, takk til min gode korrekturlesende kollega Sindre. Takk, takk og atter takk, for at dere bidro til landing innafor tidtabellen!

Gunlaug Gulvik @GunGu · 7h

Å skrive masteroppgave er ikke lett, men jeg lærer mye. Det viktigste er kanskje at jeg får en dypere forståelse for elever som sliter med skrivning?
[#skrivesperre](#) [#panikkangst](#) [#prokrastinering](#)

Figur 1: Skjermdump av egen twittermelding 07.03.2019

Sandefjord, juni 2019

Gunlaug Gulvik

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema og problemstilling

Jeg har siden 2009 hatt profil på mikrobloggtjenesten Twitter og fulgt den offentlige debatten der med stor interesse. Selv om ikke Twitter er like populært i Norge som i for eksempel USA, har Twitter allikevel befestet seg mer som en mediekanal for «eliten» enn en folkekanal som Facebook. Ifølge tall fra Ipsos¹ for 1. kvartal 2019 har Twitter i Norge en overrepresentasjon av menn (63%) (Holmefjord, 2019). Tidligere undersøkelser² stadfester at folk på Twitter har over gjennomsnittlig høy utdanning, er bosatt i tettbygde strøk og har tilhørighet til venstresida i politikken (Marthinsen, 2017). Man skulle dermed tro at debattkulturen og ytringspraksisen foregikk i mer sømmelige former på Twitter enn på andre kanaler, men ved å søke opp emneknagger som #kokohøyre og #kokovenstre får du fort utfordra den hypotesen. Den offentlige debatten om politiske saker sporer fort av og rettes mot person, tonen og stilen hardner til og polariseres også i dette mediet, i likhet med andre sosiale medier og i kommentarfelt på nettaviser.

«Demokrati og medborgerskap» er ett av de tre tverrfaglige satsningsområdene i generell del av ny læreplan, gjeldende fra 2020. Som lærer i den videregående skole er det spesielt viktig å ruste elevene til retorisk medborgerskap og handlekraft (Kock & Villadsen, 2017), noe som er helt i tråd med det tverrfaglige satsingsområdet. I denne sammenhengen vil det også være naturlig å flette inn begreper som ytringsfrihet og ytringsanstendighet (Berge, 2010). Hvor går grensene for ytringsfriheten, og er den trua? Gjennom å implementere tekster fra Twitter i norsk- og samfunnsfagsundervisninga, argumenterer jeg for hvordan det kan være med på å utvikle elevene til retorisk medborgerskap og handlekraft. De nevnte og sentrale begrepene forklarer jeg nærmere i teoridelen, der jeg også ser nødvendigheten av å trekke inn literacy-begrepet, herunder media- og kritisk literacy, da disse er de ledende begrepene innafor en didaktisk kontekst.

Temaet for masteroppgaveprosjektet er den norske offentlighetskulturen og ytringspraksisen på Twitter, samt hvordan man kan anvende tematikken didaktisk. Ut ifra temaet har jeg formulert en problemstilling som blir todelt. Den første overordna delen tar for seg politisk kommunikasjon på Twitter, mens den andre delen ivaretar det

¹ Tallene er basert på Markeds- og mediainstituttet Ipsos sin statistikk om sosiale medier for første kvartal 2019.

² Statsviter Svein Tore Marthinsen har sammenfatta resultater fra undersøkelser gjort av TNS Gallup og Ipsos i et blogginnlegg på sosialkommunikasjon.no i 2017.

didaktiske fokuset og hvordan man gjennom analytisk og praktisk arbeid med debatttekster på Twitter kan motivere elever til retorisk medborgerskap og handlekraft.

Problemstillinga mi lyder som følger:

Hvordan kommuniseres det om politiske saker på Twitter og hvordan kan arbeid med twittertekster være med på å ruste elever til retorisk medborgerskap og retorisk handlekraft?

Som underordna forskningsspørsmål til første del av problemstillinga, er det naturlig å utforske argumentasjonen i debatten og hvordan deltakerne eventuelt håndterer uenighet:

1. *Hvordan ytres det om politiske saker på Twitter?*
 - a) *Hvilke debatter genereres ut ifra de ulike temaene?*
 - b) *Hvordan håndterer deltakerne uenighet?*

Andre del av problemstillinga tvinger frem aktuelle didaktiske innganger i klasserommet. Jeg drøfter hvordan retorisk analyse og skaping av twittertekster kan ruste elevene til retorisk medborgerskap og handlekraft:

2. *Hvordan kan arbeid med twittertekster være med på å ruste elever til retorisk medborgerskap og retorisk handlekraft?*
 - a) *Gjennom retorisk analyse?*
 - b) *Gjennom å skape og etterlikne stilen (Imitatio)³ i twittertekster?*

For å svare på problemstillinga analyserer jeg fire utvalgte debatt-tråder på Twitter ut ifra de fire temaene likestilling, abortloven, klima og bompenger. De overordna og abstrakte temaene som klima og likestilling blir ofte satt på dagsorden i både tradisjonelle og sosiale media og er derfor evig aktuelle å analysere eller debattere. De konkrete og underordna temaene som bompenger og abortloven kan elevene lettere få grep om og identifisere seg mer med. Det er også interessant å sammenlikne tonen og stilen i debattene rundt de abstrakte og de konkrete temaene.

Grunnen til at jeg velger å analysere debatttekster på Twitter er at ytringene ofte setter saker på dagsorden, eller at saker som allerede er på dagsorden blir debatterte i dette mediet. Det foregår også metadebatter⁴ på emneknagger som #polkvarter (Politisk kvarter), #dax18 (Dagsnytt 18) og #nrkdebatt (Debatten). Selv om Twitter ikke kan konkurrere

³ Imitatio betyr etterlikning og har vært brukt didaktisk i retorikken. Begrepet forklares nærmere i teoridelen under punkt 2.2.7.

⁴ Debatt om debatten. «Politikernes ytringer blir kommentert i stedet for den politiske realiteten. Vi får en metadebatt over en meta-analyse» (Ignacio Ramonet sitert av Løkeland-Stai, 2005).

med Facebook når det gjelder antall daglige brukere, er Twitter mindre privat og en mer offentlig arena enn Facebook. Videre modellerer Twitter fram en spesiell stil som skaper tydelige stemmer i offentligheten. Det er den politiske deltakelsen i offentligheten jeg retter søkelyset mot i denne studien, samtidig som jeg drøfter den didaktiske relevansen gjennom å arbeide med retorisk analyse og retorisk stil underveis.

Jeg mener tekster på Twitter er svært aktuelle og relevante å bruke i både norsk- og samfunnsfagsundervisninga, da Twitter tilhører den globale og digitale tekstkulturen som elevene er en daglig del av. De fleste av elevene har nok hørt om president Donald Trumps mange og kontroversielle utsagn på Twitter, og det å studere Trumps twitter-profil som inngang til et undervisningsopplegg om offentlig debatt og ytringspraksis kan vekke elevenes interesse både for retorikk og politikk. Selv om norsk ungdom ifølge statistikken ikke er like hyppig representert på Twitter som de var ved oppstarten av mediet, er formålet mitt å se på politisk kommunikasjon og debatt i verbaltekster på Twitter. Slike tekster finner vi ikke i like stor grad på de sosiale mediekanalene Snapchat og Instagram, som flertallet av elevene frekventerer daglig (NRK Beta, 2019).

Videre trenger ikke elevene nødvendigvis en egen profil for å søke opp emneknagger eller offentlige profiler på Twitter, noe som er en fordel når en skal jobbe med tekstene i klasserommet. En annen didaktisk fordel med tekster på Twitter er at de er korte, maks 280 tegn, noe jeg opplever appellerer mer til elevene enn lange debattinnlegg på nettaviser. Siden ytringene på Twitter er korte, stilles det høyere krav til en stram og bevisst form, noe som kan inspirere til en stilistisk, gjennomtenkt, konsentrert og kreativ ytringskultur. Å gi elevene mulighet til å lese, analysere og etterlikne skrivemodeller har god læringseffekt i skriveopplæringa (Bakhtin, 2004; Gee, 2003; Graham & Perin, 2007). Gjennom å bruke utvalgte twittermeldinger som modelltekster i opplæringa, kan dette være med på å inspirere elevene til autentiske skriveoppdrag med et klart formål. For å finne svar på hva ungdommen i dag mener er god tone i offentlig debatt, ga jeg en klasse på en videregående skole i oppdrag å tvitre på liksom om dette.

1.2 Oppgavas inndeling

Oppgava er delt inn i fem hovedkapitler. I det innledende kapittelet introduserer jeg temaet og den todelte problemstillinga, for deretter å beskrive Twitter som sosial nettverkstjeneste og som sjanger og sosial handling. Jeg avslutter kapittel 1 med å vise til tidlige forskning på området og hva studien mitt kan bidra med. I det neste kapittelet gjør jeg rede for valg av teoretisk ståsted og forklarer begrepene som er sentrale i

analysen, samt diskuterer begrepenes didaktiske potensiale. Deretter presenterer jeg valg av metoder, datamateriale og etiske hensyn i kapittel 3, som dermed utgjør metodedelene. I kapittel 4 legger jeg fram analysen av de utvalgte twittertekstene og fletter inn hvordan emneknaggene og analysene kan anvendes fruktbart i undervisningsøyemed. Deretter analyserer jeg ti utvalgte elevtekster om god tone i offentlig debatt. I det avsluttende kapittelet sammenlikner og drøfter jeg analysefunna opp mot materiale og teori og lander det hele med betraktninger rundt didaktiske muligheter og begrensninger.

For ordens skyld viser jeg til tabeller og skjermdump underveis i oppgava slik at lesere lettere kan henge med, noe som i omfang utgjør ca. 12 sider og som går utover det endelige sideantallet. Siden jeg har brukt standardmalen til Universitetet i Sørøst- Norge med fast høyremarg, har det oppstått partier med større mellomrom mellom enkelte ord enn ønskelig.

1.3 Om Twitter

1.3.1 Twitter som sosial nettverkstjeneste

Twitter Inc. er basert i San Francisco og er en mikrobloggtjeneste hvor brukere poster og leser innlegg på inntil 280 tegn, mot kun 140 tegn inntil 2018. De korte meldingene kalles tweets. Tjenesten blei skapt av Jack Dorsey i 2006 og har nærmere 326 millioner aktive brukere månedlig i verden, per november 2018 (Statista, 2018).

Twitter er et eksempel på en sosial nettverkstjeneste (social network service), som jeg heretter forkorter til SNS. Ifølge kommunikasjonsforskerne danah m. boyd⁵ og Nicole B. Ellison er SNS en nettbasert kommunikasjons-tjeneste som må oppfylle tre kriterier:

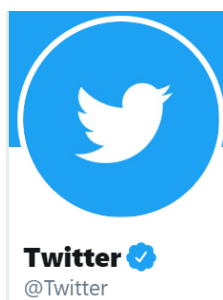
- 1) Hver bruker har sin egen profil
- 2) Brukeren kan lage liste over relasjoner
- 3) Brukeren kan konsumere, produsere og/eller interagere med nyhetsstrømmer av brukergenerert innhold fra koblingene deres på tjenesten
(boyd og Ellison, 2013 oversatt i Aalen, 2015, s. 7).

Mens Facebook har synkron relasjon, der du blir venn med en annen bruker, har Twitter asynkron relasjon, der du kan følge en annen bruker uten at han følger deg og vice versa. På Twitter snakker vi om antall følgere og ikke antall venner som på Facebook (Aalen, 2015, s. 7). Twitter er virtuelle strømmer med overlappende og separate nettverk som

⁵ boyd gjengir navnet sitt med små forbokstaver, derfor bruker jeg små forbokstaver når jeg omtaler henne.

utgjør digitale deloffentligheter. Den offentlige diskursen er en av fire karakteristikk ved Twitter som er sentrale i Peter Wikströms doktorgradsavhandling om kommunikasjon på Twitter. Den andre karakteristikken er nyhetsstrømmen som den sentrale delen av mediet alle brukere forholder seg til (Wikström, 2017, s. 7). Nyhetsstrømmen presenterer innholdet for en bruker, og innholdet blir unikt for den enkelte bruker. Den tredje karakteristikken er begrensninga over hvor mye du kan skrive og publisere i en tweet av gangen. Den siste karakteristikken er at Twitter er kjent for å være et sted hvor politiske figurer, massemedier og allmennheten møtes (Wikström, 2017, s. 7–8). Plattformen utlover videre en umiddelbarhet og nærhetsfølelse. Twitter gir mulighet for interaksjon og samtale, fra venner og bekjente til personer i hele verden (Wikström, 2017, s. 100).

Tjenestens navn Twitter er en lydmetafor, da twitter kan bety kvitter, og animasjonen av en fugl i logoen utvider denne metaforen til fuglekvitte:

Figur 2: Skjermdump av profilen til Twitter

Fuglekvitring foregår som oftest i nebbet/munnen på hverandre og kvitringen gir inntrykk av overlappende tale eller felles ytring. Fuglens kvitring er en metafor på menneskets samtale. Twitters logo og navn gir dermed bestemte verdier til menneskelig ytring og samtale.

I Norge har ca. 1,1 millioner nordmenn over 18 år en twitterprofil og ca. 350 000 bruker den daglig. Twitter er fortsatt mest populært blant unge og middelaldrende og har en klar mannsovervekt (63- 37)⁶ (Holmefjord, 2019). På store TV-sendinger, alt fra sportssendinger til debatter, vises gjerne seernes tweets på skjermen. Politisk kvarter, Dagsnytt 18 og Debatten på NRK er programmer som ofte setter politiske saker på agendaen. Debatten følges gjerne videre opp på Twitter med emneknaggene

⁶ I parentesen vises den prosentvise fordelinga mellom menn og kvinner.

#polkvar, #dax18 og #nrkdebatt. Twitter overvåkes av mediekanalene. Selv blei jeg kontakta av Dagbladet for å forklare egen ytring på Twitter i mai 2014. Ytringa som vises under, var et argument mot KS⁷ sitt forslag om en mer bindende arbeidstidsavtale for lærere i 2014:

Gunlaug Gulvik
@GunGu

Arbeidstidsavtalen for lærere kan tvinge flere småbarnsforeldre ned i deltid.

[Translate Tweet](#)

5:55 PM · May 26, 2014 · Twitter for Windows Phone

Figur 3: Skjermdump av twittermelding 26.mai 2014

Intervjuet om denne ytringa resulterte i en større notis i samme avis dagen etter og illustrerer dermed hvordan mediene overvåker og henter sitt materiale fra Twitter.

På Twitter er det flere handlingsmuligheter som kan bidra til å spre innholdet ytterligere. Et eksempel er såkalte hashtager, som innebærer at Twitter-brukere kobler emneord med et #- tegn. I motsatt fall kan man filtrere innholdet sitt ved å søke opp hashtager med temaer som interesserer en, eller som er aktuelle i nyhetsbildet.

Tradisjonen med hashtager blei først tatt i bruk på chatteplattformen mIRC, som hadde sin storhetstid på 90-tallet. Hashtag blei for første gang introdusert på Twitter av Chris Messina i 2007, og etter hvert spredde fenomenet seg til andre medier som Instagram og Facebook (Østvang, 2013). Begrepet har blitt oversatt på godt norsk til emneknagg (Språkrådet, 2013), og heretter bruker jeg denne oversettelsen videre i oppgava.

Emneknaggene gjør det altså mulig å søke opp temaer og dermed spesifikke samtaletråder som eventuelt debatterer disse temaene. Noen norske emneknagger som toppa Twitter 10. november 2018 var #nrksjakk og #forsvaret («Trendinalia Norway», 2018).

En annen praksis på Twitter er «retweeting», som på norsk kalles retvitring og innebærer at brukere velger å publisere andres tweets på nytt til sine følgere, det vil si at de deler og sprer andres innhold videre til egne følgere. Samtaletråder består av fra ett

⁷ KS er en etablert forkortelse av kommunesektorenes organisasjon og er landets største arbeidsgiverorganisasjon.

til flere «replies» eller svar. Siden jeg ser på politisk kommunikasjon og debatt på Twitter, der samtaletrådene består av politiske og retoriske ytringer, kaller jeg samtaletrådene for debattråder.

1.3.2 Twitter som sjanger og sosial handling

I verket «Retorikk» viser Aristoteles til den første systematiske inndeling av retoriske talesjangre ut ifra taleren, emnet for talen og tilhøreren. Han deler talesjangrene i tre: den deliberative (politisk-rådgivende tale), den juridiske (rettstale) og den epideiktiske (anlednings- eller leilighetstalen) sjangeren (Aristoteles, 2006, s. 35). Aristoteles setter talens funksjon og situasjonsbinding i fokus, noe som lever videre i moderne retorikkvitenskap (Fischer, Mehrens, & Viklund, 2014, s. 165). På Twitter finner man eksempler på de tre klassiske talesjangrene, alt etter hva slags formål og funksjon avsenderen eller retoren har med ytringa si. Det er den deliberative talesjangeren jeg vil fokusere på i denne studien.

Den amerikanske retorikeren Lloyd F. Bitzer sin retoriske oppdeling av talesjangre henger sammen med den retoriske situasjonen, som jeg vender tilbake til i punkt 2.2.1 og ytringenes funksjon (Bitzer, 1968). Situasjoner faller innfor bestemte sjangre, ei oppfatning som allerede fantes hos Aristoteles. Edwin Black (1965) var den første til å bruke begrepet sjangeranalyse, mens Kathleen Hall Jamieson (1973) var den første til å binde sammen teorien om den retoriske situasjonen med sjangeranalysen. Ei retorisk ytring vokser ikke bare ut av situasjonens krav, men også ut av forutgående sjangre, mente Hall Jamieson (Kjeldsen, 2015, s. 94–96).

Professor i retorikk Carolyn Miller argumenterer i artikkelen «Genre as Social Action» (1984) for at sjangre fungerer som ei sosial løsning på det påtrengende problemet vi møter når en bestemt retorisk situasjon oppstår flere ganger. I situasjoner som likner hverandre vil aktører med motiver som likner hverandre ytre seg ganske likt, og språkhandlingene danner et kjent tekstuert mønster. Et eksempel som kan illustrere en slik språkhandling er når Norge vinner VM-gull. Da forventes det at statsministeren gratulerer og hyller vinnerne på vegne av nordmenn via kanaler som Twitter. Formen på språkhandlinga vil påvirke innholdet i sjangeren, men for Miller er gjentakelsen av funksjon og situasjon viktigere enn gjentakelse av form og innhold. Hovedbudskapet til Miller er at enhver sjanger er en sosial funksjon, og at det derfor blir ei sosial handling å benytte seg av en bestemt sjanger (Miller, 2001). I artikkelen «Blogging as Social Action: A Genre Analysis of the Weblog», som Miller skreiv sammen med Dawn Sheperd, er

deres syn at det er den kommunikative og sosiale funksjonen som markerer mikroblogger Twitter som sjanger, samt det å bygge interessefellesskap (Miller & Shepherd, 2004). Twittermeldingene kan ses på som sosiale handlinger gjennom det at man uttrykker seg.

At nye sjangre oppstår kan være tegn på endringer i etablerte sosiale handlinger i samfunnet (Miller & Shepherd, 2004). Tekstforskerne Bente Aamotsbakken og Susanne V. Knudsen definerer sjanger som: (...) «en tekststart som er styrt av visse konvensjoner som over tid manifesterer seg som teksttradisjoner» (Aamotsbakken & Knudsen, 2008, s. 14). Sjangre representerer noe stabilt, men er også stadig i forandring som følge av de digitale mediene. Sjangrene kan virke nye, men viser seg å bygge på eldre sjangre, mener de (Aamotsbakken & Knudsen, 2008, s. 62).

Twitter kan defineres som et hybridmedium, og sjangermessig kan det klassifiseres som en mikroblogg, eller en miniatyrtutgave av forløperen bloggen, som igjen kan ses på som en avløser til brevsjangeren. «En blogg er en form for personlig journal eller dagbok som publiseres på internett. Blogg varierer i uttrykk, design og tiltenkt målgruppe fra de enkleste og mest private betraktninger til seriøse journalistiske publikasjoner» (Eilertsen, 2018). Miller og Shepherd forklarer hvorfor blogging oppsto og hvorfor det blei så populært. De anvender det antikke, retoriske begrepet *kairos* for å beskrive det rette øyeblikket som passer seg på et gitt sted. Sjangre blir et resultat av en dynamisk sammenheng mellom diskurs og *kairos*. Bloggen blir slik sett forstått som sosial handling i etterkant av et påtrengende problem⁸, som videre kan forstås som et sosialt motiv. Det påtrengende problemet er ikke grunnen til at diskursen oppstår, men noe som gjør at de sosialt gjentakende og etterhvert gjenkjennbare motivene blir mulige. Blogger kan ses på som retoriske og sosiale svar på påtrengende problemer. Bloggmediets raske utvikling innebar at det imøtekom eksisterende retoriske behov hos bloggere og mottakere. Når begrepet blogg brukes i den sosiale diskursen får det også en sjangerfunksjon, og bloggsjangeren kan forklares ut fra det kulturelle *kairos* det oppsto i og de sosiale forholdene som legger til rette for sosial handling (Miller & Shepherd, 2004).

Mens blogginnleggene kan være ganske tekstrike, består ytringene til avsenderne på mikroblogger Twitter av «tweets», eller twittermeldinger på inntil 280 tegn. Avsenderen kan riktignok utvide denne tegngrensen ved å besvare sine egne twittermeldinger, slik at det blir en lengre monolog. Meldingene kan inneha ulike

⁸ Et påtrengende problem er ifølge retorikeren Lloyd Bitzer (1968) ett av tre bestanddeler i den retoriske situasjonen. Jeg forklarer Bitzers teori i punkt 2.2.1.

tradisjonelle sjangertrekk som hører inn under enten skjønnlitteratur eller sakprosapaplyen, der sakprosa, ifølge den danske lærebokforfatteren Claus Detlef, er tekster som adressaten har grunn til å oppfatte som direkte ytringer om virkeligheten (Detlef omtalt i Tønnesson, 2012, s. 15). Videre kan man ifølge professor Johan Tønnesson dele sakprosaen inn i litterær og funksjonell sakprosa.

Ytringene på Twitter kan høre inn under både funksjonell og litterær sakprosa. Funksjonell der tekstene er offentlige tilgjengelige og skrevet av private eller offentlige institusjoner, eller av navngitte eller ikke navngitte privatpersoner. Forfatteren henvender seg som skribent på vegne av en institusjon til allmennheten eller andre institusjoner (Tønnesson, 2012, s. 34). Et par eksempler som illustrerer dette på Twitter kan være politiets twitterkontoer, som har som formål å opplyse publikum om saker og hendelser i distriktene, eller @Meterologene fra Meterologisk institutt som tvirter om #vær og #klima. Litterær sakprosa forklarer Tønnesson som forlagspubliserte tekster med navngitte individuelle forfattere, der en har alle litterære virkemidler til rådighet. Forlagspremisset til Tønnesson er ikke like lett å overføre til de sosiale mediene. På Twitter kan man si at den enkelte twitter-profilen skaper en persona⁹ eller karakter, og slik sett utgjør sitt eget forlag under opparbeidinga av sitt twitterbrukernavn/alias. Twitterbrukerne publiserer alt fra skjønnlitterære sjangre som dikt og noveller, til sakprosasjangre som dagbok, essay, nyheter, reklame, kommentarer og debattinnlegg.

Ytringer på Twitter kan utføre ulike språkhandlinger. «Det å ytre seg språkleg vil seie å utføre handlingar gjennom språket» (Skovholt & Veum, 2014, s. 39). Ei pragmatisk og tradisjonell tilnærming for å avgjøre hvilke handlinger som blir utført, er ifølge John L. Austin (1962) å ta stilling til den språklige ytringa og hvilken sammenheng og kontekst ytringa er en del av. Austins elev John Searle (1969) tar dette videre, og teorien hans går ut på hvordan mennesker bruker ytringene til å utføre de bestemte handlingene. Videre deler Searle ytringene inn i de fem overordna språkhandlingsgruppene:

1. direktiv (ytringer som skal framkalle ei handling)
2. ekspressiver (ytringer som uttrykker følelser)
3. konstativer (sanne eller usanne påstander)
4. kommissiver (ytringer der tekstskaperen forplikter seg ovenfor adressaten)
5. kvalifiseringer (ytringer der tekstskaper skaper en ny sosial

⁹ Det latinske begrepet er personificatio og betyr person-skapelse. Synonymer er maske, karakter og person (Eide, 2015, s. 104).

virkelighet) (Skovholt & Veum, 2014, s. 84). Jeg anvender Searles kategorisering av språkhandlinger videre i denne oppgava.

Språkhandlingene kan sammenliknes med begrepet «retoriske ytringer», som ifølge retoriker Lloyd Bitzer (1968) er ytringer som har til hensikt å frambringe en handling eller forandring i verden (Bitzer, 1968). Bitzers definisjon av begrepet retorisk ytring sammenfaller med professor i tekstvitenskap Kjell Lars Berge sin definisjon av politisk ytring «som alle ytringer som har til formål å overtale og dermed påvirke til handling i samfunnet» (Berge, 2014, s. 14). Slik jeg ser det blir da retoriske ytringer synonymt med politiske ytringer, men jeg velger å anvende retorisk ytring gjennomgående i denne oppgava.

Ei retorisk ytring på Twitter vil ikke nødvendigvis nå breiere ut enn ei facebook-melding, men blir kanskje lettere fanga opp av medier, politikere, eller andre med makt og stor påvirkningskraft. Avhengig av den retoriske situasjonen, funksjonen og sjanger som sosial handling, slik Miller skisserer det, er mikroblogger Twitter blant annet et sted for å se og høre, eller bli sett og hørt, et sted for å overbevise eller bli overbevist.

Som jeg nevnte innledningsvis kan Twitter anvendes didaktisk på flere måter, og knytta opp mot innholdet i dette avsnittet, ville det vært relevant for elevene å prøve å definere og diskutere mediet Twitter som sjanger og sosial handling, for deretter å kategorisere alle undersjangerne. Konkrete spørsmål de kan jobbe med er: hva slags språkhandlinger dominerer i utvalget de har plukka ut, eksplisitt og implisitt? Hvem blir hørt på Twitter og hvorfor?

1.4 Tidligere forskning

I det følgende delkapittelet presenterer jeg tidligere forskning som er relevant for denne studien. Jeg fokuserer på forskning rundt Twitter, politisk retorikk og klassekontekst, og videre avgrensar jeg det til relevante studier de siste åra, både av hensyn til oppgavas omfang og aktualitet, og fordi dette er mest relevant for mitt analysemateriale og oppgavas didaktiske potensiale.

Førsteamanuesis i moderne retorikk ved Universitet i Oslo Eirik Vatnøy har forska på hvordan kompetente aktører bruker sosiale medier i samfunnsdebatten. Med doktorgradsavhandlinga «The Rhetoric of Networked Publics. Studying Social Network Sites as Rhetorical Arenas for Political Talk» (2017) undersøker Vatnøy hvordan sosiale

medier som Twitter og Facebook har etablert seg som nye retoriske arenaer i den norske offentligheten. Jeg legger fram funnene om Twitter som er aktuelle for oppgava mi.¹⁰

Vatnøy omtaler samfunnsdebattantene som «expert citizens» og kobler dette opp mot statsviter Henrik Paul Bangs teori. Ifølge Bang er expert citizens folk som har et naturlig utgangspunkt for politisk debatt (Bang omtalt av Vatnøy, 2017, s. 26–27).

Vatnøys informanter fra Twitter beskriver seg som «den chattende klassen», «snakkende hoder» og «forståsegpåerklatret», men uten de nedsettende meningene disse begrepene normalt har. De beskriver videre samtalene som pub-snakk. Diskusjonene er tilsynelatende åpne og utføres som om sosial bakgrunn eller personlige interesser ikke spiller noen rolle. Informantene beskriver videre et offentlig nettverk av borgere med høy tilgang til publikum. Journalister, forfattere, forståsegpåere, politikere, akademikere, studenter og bloggere bruker Twitter til å diskutere politikk og kommentere aktuelle saker. Nettverkssamfunnet opprettholdes både som en sosial identitet og som en stil for politisk kommunikasjon (Vatnøy, 2017, s. 165–173).

Twitters publikum blir beskrevet som et «ironisk og sarkastisk samfunn», med «rå» og «sarkastisk» humor, og som et «lett», «upretensiøst» samfunn som er «avslappa» og «med tunga rett i munnen» (Vatnøy, 2017, s. 175–176).

Eksperborgerens ironiske holdning er basert på en fast tro om at de stiger over den politiske debatten og går dypere inn i problemene. På bakgrunn av moderne teorier om ironisk diskurs har Vatnøy foreslått hvordan ironisk diskurs kan bidra til både en følelse av fellesskap og en elitistisk holdning blant eksperborgerne (Vatnøy, 2017, s. 178–180).

En bestemt argumentasjonskultur er sentral for hvordan informantene ser på Twitter som forskjellig fra andre arenaer for politisk debatt. Alle informantene påtar seg et publikum og deler noen grunnleggende forutsetninger om sin sosiale og politiske profil. Dette publikummet består av et bestemt segment av politisk kunnskapsrike og oppdaterte borgere. Informantene sier at en sentral motivasjon for dem er å teste og utforske argumenter i en sammenheng som sannsynligvis vil bidra med konstruktiv tilbakemelding. De vektlegger verdien av motargumenter og fordelene med å samhandle med mennesker som har ulik sosial og politisk bakgrunn. Videre uttrykker de en tro på Twitters evne til å støtte sterkere og strengere argumentasjonsnormer enn på andre retoriske arenaer. Måten informantene beskriver normene på, tyder på at de er sterkt

¹⁰ Avhandlinga er skrevet på engelsk og det jeg refererer til er etter min oversettelse.

påvirka av faglige standarder for diskurs i den akademiske sfæren. Dette bekrefter inntrykket av hvordan det offentlige nettverkssamfunnet distanserer seg fra allmennheten. På Twitter forventes ekspertborgere å «teste argumenter», «angi kilder», «motbevise krav» og «tegne på bevis» (Vatnøy, 2017, s. 205).

Om de gjentatte problemstillingene som diskuteres på Twitter, foreslår informantene at uenigheter her i stor grad er motivert av forskjeller i identiteter og moralske myndigheter. De dominerende problemene i Twittersfæren beskrives som «het knapp problemer» og uenigheten som en slags «kulturkrig». Problemene relaterer seg vanligvis til alle aspekter av politisk retorikk (Vatnøy, 2017, s. 260). Sentrale betraktninger fra Vatnøys avhandling som jeg bruker videre i denne oppgava er om avsenderne i utvalget kan sies å være ekspertborgere, hvordan argumentasjonskulturen praktiseres og hvordan de håndterer uenighet.

Den danske kommunikasjonsforskeren Elisabeth Hoff-Clausen har i forskningsarbeidet «Online Ethos - Webretorik i politiske kampanjer, blogs og wikis» gjennomført tre casestudier som demonstrerer retorisk kritikk av karakterfremstillingen i: 1) politikeres kampanjesider, 2) personlige web-blogger og 3) Wikipedia (Hoff-Clausen, 2008). De tre casestudiene avdekker hvordan etos etableres og avleses i online miljøer, der man ofte ikke vet hvem de faktiske personene bak kommunikasjonen er. I det første casestudiet blir kampanjesiden til en kjent dansk politiker analysert. Casestudiet gir innblikk i hvordan brukere forholder seg til forskjellige politikeres etos på bakgrunn av trekk i deres webkommunikasjon og hvordan brukere forhandler seg frem til en oppfattelse av avsenderen med teksten og seg selv.

I Hoff-Clausens andre casestudie ser man at bloggerens karakterfremstilling utvikler seg i en sosial interaksjon med leserne over flere faser, som bloggere må mestre for å ivareta deres online etos. Hoff-Clausen stiller spørsmålet om hvorfor enkelte vinner en posisjon som innflytelsesrike bloggere, får utvikle sjangeren og blir portvoktere til det offentlige rom. Og hennes svar er at de som mestrer å ivareta deres online etos må utvikle seg i en sosial interaksjon med leserne over flere faser, fra oppsetting av rammer til oppbygging av relasjoner, og deretter opprettholdelse av handlekraft (Hoff-Clausen, 2008, s. 255).

Det tredje casestudiet Hoff-Clausen viser til omhandler det brukerskapte leksikonet Wikipedia, der det viser seg at de enkelte bidragsyteres individuelle etos veier tungt i deres innbyrdes forhandlinger om leksikonartikler, politikker og praksis. De tre casestudiene demonstrerer hvordan etos realiseres forskjellig alt etter

kommunikasjonens funksjon og de spesifikke retoriske situasjonene. Videre viser studiene hvordan avsenderens troverdighet realiseres i nettstedenes design som miljøer for interaksjon. Hoff-Clausen retter søkelyset mot hvordan retorikk utspiller seg i digitale tekstformer og hvordan vi kan lese og utforme web-retorikk (Hoff-Clausen, 2008, s. 254–256). Det er spesielt begrepet online etos jeg drar med meg videre i denne oppgava, og ser på hvordan tvitrere bygger og ivaretar sin etos online.

Statsviter Ingrid Lønrusten Rogstad finner ut at Twitter bidrar til å løfte fram og rekruttere nye offentlige stemmer i doktorgradsavhandlinga «Tweets that matter. Politisk kommunikasjon i et nytt medielandskap» (Rogstad, 2015). Studien hennes viser at en gruppe av samfunnsengasjerte, meningssterke og unge mennesker klarer å beherske formen i de nye medieplattformene best. Fellesnevneren er at de byr på seg selv, er framoverlente, humoristiske, flinke til å formulere seg og er interaktive. Ifølge Rogstad er Twitter det viktigste sosiale mediet for den som ønsker seg en plass i offentligheten. Videre påpeker Rogstad at det politiske innholdet i sosiale medier i stor grad er nyhetsinnhold fra tradisjonelle massemedier som blir kommentert og diskutert. I dagens komplekse medielandskap fremstår de tradisjonelle massemediene fremdeles som de viktigste og mest pålitelige kildene til informasjon, konkluderer hun. Hvem, hvorfor og hvordan deltakerne formulerer seg blir aktuelt opp mot studiet mitt, og jeg diskuterer om alle kan bli gode mikroblogger.

Et studie som er verdt å belyse og som kan relateres til det didaktiske i denne oppgava er doktorgradsavhandlinga til den danske retorikkforskeren Christina Matthiessen: «Elevstyret imitatio. En retorisk skrivepædagogik i teori og praksis» (Matthiessen, 2013). I avhandlinga lener Matthiessen seg mot og bygger videre på Robert Terrills tese om imitatio som en vesentlig ressurs i utdanningsaktiviteter som vil styrke en demokratisk kultur. Med elevstyrt imitatio sikter man via prosessen på å styrke ferdigheter såvel som evnen til å finne eller skape retoriske muligheter (Matthiessen, 2013, s. 7). Ifølge Matthiessen inneholder elevstyrt imitatio element av retorisk medborgerskap, med fokus på deltakelse, mottakelighet og retorisk dannelsesprosess. Hennes overordna forskningsspørsmål dreier seg om hvordan man kan utvikle en imitatio-praksis som er tilpassa det enkelte talent, og hvorledes man kan styrke både elevens retoriske ferdigheter og evne til å finne eller skape retoriske muligheter og således initiere retorisk agency¹¹ (Matthiessen, 2013, s. 8). Gjennom

¹¹ Retorisk agency blir nærmere definert under teoridelen i punkt 2.2.3.

ulike undervisningsforløp undersøkte hun to måter å arbeide med elevstyrt imitatio på i to forskjellige miljøer: på universitetet og på skriveworkshop for hjemløse.

Avhandlingas egentlige bidrag utgjør fire artikler¹². I hennes første artikkel introduserer Matthiessen konseptet elevstyrt imitatio. I den andre artikkelen analyserer og diskuterer hun hendelser og oppdagelser fra elevstyrt imitatio som skriftlig oppgave på universitetet. I den tredje artikkelen analyserer og diskuterer hun hendelser og oppdagelser fra en skriveworkshop med unge hjemløse. I den siste artikkelen argumenterer hun for at en bevisst mottakelighet hos en leser eller lytter, kan ses som en form for retorisk agency. Mottakeligheten kan trenes, blant annet gjennom elevstyrt imitatio. I denne oppgava diskuterer jeg hvordan elevenes retoriske analyser kan styrkes gjennom å etterlikne gode modell- tekster, men også hvordan de kan etterlikne stilen på Twitter for å utvikle handlekraft.

Doktorgradsavhandlinga til førsteamanusensis Jannicke Ohrem Bakke er også verdt å trekke fram i tilknytning til oppgavas didaktiske del: «Skriveforløpets dramaturgi: Å iscenesette et skriveoppdrag. En kvalitativ studie av skriveundervisning i norsk, samfunnsfag og naturfag på 7. trinn, gjennomført i Normprosjektet» (Bakke, 2019). Bakke oppsummerer studien med at det er forskjell på hva et skriveoppdrag er og hva det blir til. Hvordan læreren rammer inn skriveoppdraget er avgjørende for hvordan det forstås og vurderingskriterier er spesielt viktig. Studien viser også at skriveforløp på tvers av fag likner hverandre i oppstart og avslutning, mens hoveddelene i forløpene er forskjellige. Det er bare i norskfaget at skriveoppdrag blir iscenesatt ved hjelp av skriveaktiviteter. Funnene hun gjør i studien har implikasjoner for hvordan læreren bør arbeide med iscenesettelse av skriveoppdrag og komposisjon av skriveforløp (Bakke, 2019, s. vi). Bakke forklarer begrepet skriveoppdrag som noe mer enn en skriveoppgave: «Skriveoppdrag forstår jeg både som idé (en tekst bestående av oppgaveformulering med innramming) og som handlinger, altså skrifthendelser der skriveoppdraget settes i spill» (Bakke, 2019, s. 292). Hun mener at lærere bør designe skriveoppdrag, som gjerne kan framskrives prosessuelt: «Oppgaveformuleringen trenger en tydelig innramming, som formål og mottaker, men også kriterier som viser en retning for oppgaven og en faglig kode» (Bakke, 2019, s. 293). For å tydeliggjøre

¹² Matthiessens avhandling fra 2013 utgjør i del 2 fire artikler, der den første artikkelen «Student-driven Imitation as a Means to Strengthening Rhetorical Agency» blei oppdatert og utgitt i 2016 i tidsskriftet «Advances in the History of Rhetoric» med tittelen: «Student-Driven Imitation as a Means to Strengthening Rhetorical Agency—Or, Propelling Quintilian’s Chapter on Imitation into Today’s Teaching». Der jeg omtaler den første artikkelen henviser jeg til den siste versjonen fra 2016.

skriveoppdraget bør læreren vise eksempeltekster og modellere. Videre vektlegger hun det å vise valg og variasjoner som elevene har innafor rammen for skriveoppdraget (Bakke, 2019, s. 294). Skriveoppdrag med tydelige kriterier, samt eksempeltekster og modellering, er noe jeg trekker fram igjen i oppgavas didaktiske del.

Tekstforsker Gudrun Kløve Juuhl undersøker i doktorgradsavhandlinga «I det mykje skrivne» elleve 14-15-åringer og de digitale tekstene de har skrevet på ungdomstrinnet og i fritida (blogger, nettsamfunn, facebook-kommentarer). Hun finner at interesseorienterte fritidskulturer som hip-hop, blogging, hest og andre subkulturer er som retoriske skattekister å regne. De felles interessene gir ungdommer grunner til å ta ordet. Hun argumenterer likevel mot å la ungdoms fritidsskriving på nett legge premisene for skriving i skolen. For mange er skriving i sosiale medier først og fremst en måte å være sosial med venner på. Skriveidealene i skolen har mye til felles med interesseorienterte fritidskulturer, men lite til felles med den vennskapsorienterte skrivinga (Juuhl, 2014).

Videre finner Juuhl at ungdommene argumenterer bedre i tekster utafør skolen enn i skolen, men at dette nødvendigvis ikke har med autentiske eller inautentiske tekster å gjøre. Hun mener ungdommens problemer med argumenterende skriving i skolen er knytta til den retoriske situasjonen og den faglige, kravstore kompleksiteten de befinner seg i når de skriver på skolen. Juuhl argumenterer også for å utvide formålstenkinga ved å finne ut hvordan man skaper situasjoner der de ulike formåla skolen og skribentene måtte ha, kan møtes i tekster. Skolen bør bidra til å utvide repertoaret av formål skribentene kan se for seg, i stedet for at skolen må gi elevene et formål eller informere dem om hva slags formål de har (Juuhl, 2014, s. 417–427). Hvordan jeg definerer skriveoppdrag og formål blir derfor relevant i forhold til den didaktiske delen i oppgava.

1.5 Mitt bidrag til forskninga

I det forrige delkapittelet viste jeg til tidligere forskning om Twitter, politisk retorikk og klassekontekst. Jeg har ikke kommet over noen som samtidig har anvendt metoden retorisk kritikk for å analysere politisk kommunikasjon, vurdert tonen i den offentlige debatten på mikroblogg-formen Twitter og satt det hele inn i en didaktisk kontekst. Den tekstanalytiske men også vurderende tilnærminga, kan bidra til dypere innsikt om den politiske kommunikasjonen på Twitter, samt være nyttig i jobben med å lære elevene

media- og kritisk literacy. Videre kan noen av elevtekstene om god tone i offentlig debatt gi føringer for hvordan man bør opptre i den offentlige debatten på internett.

Å analysere debatt-tråder på Twitter gjennom å ta utgangspunkt i emneknagger, krever innsikt i det retoriske begrepsapparatet. Analysen jeg presenterer i denne oppgava går over nivået en kan forvente av skoleelever, men jeg diskuterer det didaktiske potensialet fortløpende.

Overordna bidrar studien altså dels med å utvide kunnskapen om en debattform på et viktig, deliberativt medium som preger vår tid. Dels bidrar også studien med forslag til hvordan innføring i og erfaring med retorisk analyse og praktisk arbeid med å skrive twittertekster kan bli til kunnskap, analytisk ferdighet og kompetanse i demokratisk deltakelse hos elever i videregående skole.

2 Teori og sentrale begreper

I dette kapitlet forklarer jeg begrepene som blir sentrale både for metode- og analysedelen. Kapitlet er delt opp i tre hoveddeler som utgjør de overordna begrepene: offentlighet, retorikk og literacy. Under det første delkapitlet om offentlighet tar jeg foruten offentlighet for meg deliberativ demokratiteori, ytringsfrihet, ytringsanstendighet og tone. I det andre delkapitlet forklarer jeg først retorikk, herunder politisk retorikk og retorikk i skolen. Deretter tar jeg for meg den retoriske situasjonen, retorisk medborgerskap, retorisk agency, online etos, topos, aptum og retorisk stil. I det tredje delkapitlet fokuserer jeg på literacybegrepet, herunder media literacy og kritisk literacy. Teorien legger også grunnlaget for den didaktiske relevansen, som jeg trekker inn underveis i oppgava.

2.1 Offentlighet

Siden jeg i studiet mitt belyser offentlig debatt på Twitter, forklarer og drøfter jeg i det følgende begrepet offentlighet, som kan ses på som en forutsetning for den retoriske situasjonen, som jeg forklarer nærmere i punkt 2.2.1. «Ordet offentlighet henger ordhistorisk sammen med det tyske ordet offen, som betyr åpen(t), altså noe som er tilgjengelig for enhver» (Gripsrud, 2017, s. 17). Videre er offentligheten det rommet vi har felles, hvor vi argumenterer og opplyser, morer oss, krangler og krenker. Det er stedet vi oppsøker når vi sjekker sosiale medier, leser nettaviser, ser på TV, går på utstilling eller deltar i en politisk debatt (Gripsrud, 2017). Ifølge professor i medievitenskap Jostein Gripsrud som er redaktør og medforfatter av *Allmenningen Historien om norsk offentlighet* (2017), er offentligheten avgjørende for det vi forbinder med demokrati. Vi er alle med på å forvalte demokratiet gjennom vår tilknytning til offentligheten (Gripsrud, 2017, s. 15). Begrepet spores tilbake til antikken, der det var et klart skille mellom oikos og polis. «*Oikos* var hjemmet eller husholdningen og *polis* betegnet bystaten og dens borgere. I polis var *agora*, det åpne rommet for handel og offentlig samvær og samtale, et helt sentralt element» (Gripsrud, 2017, s. 17).

Den tyske filosofen og sosiologen Jürgen Habermas er sentral og aktuell innen teorien om offentlighet og demokrati. Hans doktorgrad og klassiker fra 1961: *Strukturwandel der Öffentlichkeit; Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen*

*Gesellschaft*¹³ er fortsatt et av hovedverkene i moderne demokratiforskning.¹⁴ Den største verdien ved ordskiftet i den offentlige sfæren er at det legges til rette for uhemmet og mangfoldig diskusjon, men det er også svært sentralt at konsensus og beslutninger er siktemålet, selv om dette ikke alltid er resultatet. Det deliberative idealet forutsetter ifølge Habermas en grunnleggende respekt for motparten, en åpenhet for å lytte til den andres argumenter, og at man begrunner sine synspunkter og kommuniserer på tvers av politiske forskjeller (Habermas, 2002).

«Deliberativ demokratiteori framhever altså betydningen av borgernes deltakelse i demokratiske prosesser generelt og offentlig samtale spesielt» (Gripsrud, 2017, s. 37). Ifølge Gripsrud kan det sies at vi lever i en deliberasjonens gullalder med hensyn til bredden i deltakelsen og adgangen til nærmest ubegrensede mengder informasjon og kultruelle erfaringer (Gripsrud, 2017, s. 51). Men med den digitale utviklingen på 2000-tallet og framveksten av de sosiale mediene skulle man tro at den offentlige samtalen fikk bedre vekstvilkår, men det har i stedet rotet til fire tradisjonelle skiller for offentligheten (Lavik, Moe, & Gripsrud, 2017, s. 574).

Det første skillet som rotes til, har med avsender og mottaker å gjøre. Det radikalt nye er at alle kan orientere seg og selv legge til tekster i offentligheten. I dag kan hvem som helst publisere nesten hva som helst på lik linje. Innholdet på Twitter og liknende kanaler er brukerstyrt, det er brukerne som bestemmer innholdet. «Resultatet er at offentligheten er full av propaganda, innsiktsfulle kommentarer, leksika skrevet på dugnad, personlige sykdomshistorier, hatefulle ytringer om det motsatte kjønn (...)» (Lavik mfl., 2017, s. 574). Det andre skillet som de sosiale mediene roter til går mellom det private og det offentlige. Mye som har blitt publisert på de ulike tjenestene har neppe vært tenkt for offentligheten «i den forstand at ytringene handlet om noe felles vi som samfunn må forholde oss til» (Lavik mfl., 2017, s. 575). Mediateoretikeren Joshua Meyrowitz kaller dette fenomenet for «kontekstkollaps»: «Kontekstene kolliderer når vi som brukere oppdager at ulike sider ved våre identiteter blandes i én sammenheng» (Meyrowitz omtalt i Lavik mfl., 2017, s. 575).

Det tredje skillet i offentligheten som rotes til går på det nasjonale og det globale. Sosiale medier er hevet over nasjonale grenser og i retning av transnasjonale offentligheter. Den nasjonale myndighetskontrollen for den offentlige samtalen flyttes

¹³ Oversatt på norsk til «Borgerlig offentlighet- dens fremvekst og forfall» i 1971. Det er den tredje utgaven (2002) av den oversatte versjonen jeg henviser til i denne oppgava.

¹⁴ Fra omtalen på baksida av boka «Borgerlig offentlighet- dens fremvekst og forfall.

over til landet der selskapet som eier mediet holder til, noe som er USA når det gjelder Twitter inc. og lignende store selskaper (ibid, s. 575). Det fjerde skillet som skisseres er det skillet som har vært mellom journalistiske nyhetsmedier og deres omverden. Sosiale medier har overtatt mye av annonseinntektene fra de journalistiske nyhetsmediene. Videre kommuniserer politiske aktører nå direkte til borgerne, uten å gå via journalistenes kritiske og gravende journalistikk (ibid, s.576). Et godt eksempel her er president Donald Trump, som enveiskommuniserer direkte med sine følgere gjennom Twitter, alias @realDonaldTrump, og der han blant annet beskylder nettopp mediene for fake news.

Ett av vilkårene for det deliberative demokratiet er ytringsfriheten og kongeriket Norges grunnlov paragraf 100 som starter med: «Ytringsfrihet bør finne sted». Videre heter det blant annet at: «Frimodige ytringer om statsstyret og hvilken som helst annen gjenstand er tillatt for enhver. Det kan bare settes klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelser» (*Kongeriket Norges Grunnlov - Lovdata*, 2018). Grunnlovens ytringsfrihetsparagraf fra 1814 blei i 2004 endra i en mer liberal retning. Hvem som helst kan nå ytre hva som helst når som helst på en hvilken som helst måte (Berge, 2010, s. 168).

Ifølge professor i tekstitenskap Kjell Lars Berge forutsatte utvidelsen av paragrafen «autonome», myndige mennesker med en viss «dannelse», en dannelse som skolen måtte få ansvaret for å utvikle hos framtidige samfunnsdebattanter (Berge, 2010, s. 169). Berge trekker fram to utfordringer som ikke blei drøfta i arbeidet med utvidelsen av paragrafen. Den første utfordringen gikk ut på hvordan man skal ytre seg i offentligheten, om det er et forhold mellom ytringsfrihet og normene for hvordan man ytrer seg. Disse normene kaller Berge for «ytringsanstendighet». Den andre utfordringen går ut på hvordan man skal ytre seg på en måte som fører til at man blir hørt eller lest og forstått på en ønsket måte innafor rammene av normene for ytringsfriheten. Berge viser til de antikke grekerne og romerne og hvordan de koblet praktisk retorikk gjennom et eget dannelsesprogram: «Alle frie borgere hadde ytringsrett, men skulle borgeren ytre seg offentlig, måtte han ytre seg passende i situasjonen og som det sømmet seg ifølge retorikkens normer for god talekunst», eller kort fortalt: «Den som skulle ytre seg offentlig, skulle altså gjøre det på en anstendig måte» (Berge, 2010, s. 172). Berge etterlyser en sterkere kobling mellom diskusjonen om ytringsfrihet og hvordan man bør ytre seg for å virke overbevisende i norsk samfunnsdebatt. Her trekker jeg paralleller til uttrykket god tone i offentlig debatt. God tone stammer fra det franske uttrykket *bon ton*

og kan bety god, gemyttlig stemning («tone - Det Norske Akademis ordbok», 2019). Tonen i offentlighets- og ytringskulturen må være god for at det gavner demokratiet.

Etter utvidelsen av ytringsfrihetsparagrafen i 2004 har ytringsfriheten blitt satt på prøve ved flere anledninger. Et godt eksempel på det er da flere av de norske mediene publiserte karikaturtegningene av profeten Muhammed i 2006, og de påfølgende truslene og attentatene i kjølvannet av det, blant annet at Norges ambassade i Damaskus brant ned (Rossavik, 2019). I november 2015 lanserte regjeringen «Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016-2020» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2015). Ifølge kommentator i Aftenposten Frank Rossavik setter strategien grenser for ytringer som krenker menneskeverdet. Siden det er nok å gripe inn når folk subjektivt opplever krenkelse, er det en innskrenking av ytringsfriheten. «Ikke alle kan (eller vil) diskutere kun saklig og faktabasert», hevder han (Rossavik, 2019).

Professor i sosiologi Ragnvald Kalleberg legger vekt på skolens rolle i utviklinga og ivaretagelsen av ytringsfriheten og offentlighetskulturen i Norge (Kalleberg, 2015). På slutten av 1800-tallet, som følge av en vellykka satsing på økonomisk vekst, demokratibygging og kulturutvikling, var opplysningsnivået høyt, grunna et utbygd skolesystem for alle, noe som igjen utrydda nesten all analfabetisme (Kalleberg, 2015, s. 30). Skolesystemet blir tillagt stor vekt, og av historiker Jan Eivind Myhre størst vekt som en av faktorene bak den vellykkede samfunnsutviklinga på 1800-tallet (Myhre omtalt i Kalleberg, 2015, s. 30). Ifølge Kalleberg bør man i utdanning på alle nivåer lære om og praktisere demokratiets tre byggeklosser: inklusjon, menneskerettigheter og opplyst meningsdannelse. «Elever og studenter bør praktisere demokrati, som gjennom alle slags former for medvirkning i skolehverdagen eller i skolens samspill med omgivelsene» (Kalleberg, 2015, s. 31). Videre mener Kalleberg at man i skolehverdagen kan lære om og praktisere saklig diskusjonskultur, som er selve kjernen i ytringsfriheten: «Deltakelse i demokratiske diskurser, i åpne og opplyste offentlige samtaler, krever at vi først og fremst er samfunnsborgere i sivilsamfunnet (...)» (Kalleberg, 2015, s. 31). I denne sammenhengen kan arbeid med debatter og retoriske ytringer på Twitter være et godt og konkret eksempel på hvordan man kan få elevene til å iakttå og delta i offentligheten, og samtidig fokusere på hva slags ytringskultur de bør praktisere som gode demokratiske samfunnsborgere. I den forbindelse kan man sammen med elevene problematisere hva slags offentlighet skolen utgjør, noe som er en slags mellomoffentlighet.

2.2 Retorikk

Det overordna teoretiske rammeverket i denne studien er retorikk, som har sine røtter tilbake til antikken. Retorikk kan enkelt defineres som læren om talekunst, men defineres mest med henblikk på formålet, nemlig «evnen til å overtale» (Andersen, 2002, s. 11–14). Aristoteles er en av de mest sentrale retorikerne fra antikken, og i hans lærebok *Retorikk* definerer han begrepet som: «(...) evnen til i enhver sak å se hvilke muligheter vi har til å overtale» (Aristoteles, 2006, s. 27). Aristoteles la altså vekt på å identifisere hva som påvirker tilhørerne i den aktuelle kommunikasjons-situasjonen. Men tekster kan påvirke på ulikt vis, også uavhengig av om dette er intendert fra tekstskaperens side. Dette kaller professor i retorikk Jens Kjeldsen for retorikk som vid persuasio, eller overtalelse (Kjeldsen, 2015, s. 20). Retorikken har utvikla seg over tid og i tråd med samfunnsutviklinga, noe som «...har bidratt til å skape retorikk som mer enn noensinne er multi-medial, løsrevet fra en konkret avsender og mosaistisk¹⁵, og som ikke er intensjonell i tradisjonell antikk forstand» (Kjeldsen, 2015, s. 59). Twitter er sånn sett et godt eksempel på en multi-medial retorisk uttrykksform.

Kjell Lars Berge kobler begrepene retorikk og politikk sammen. Han definerer politisk retorikk som «et språklig redskap som anvendes for å organisere samhandling gjennom åpne diskusjoner og fellesskapsforankrede beslutninger» (Berge, 2014, s. 12). Videre forstår han politikk «som den praksis det er å diskutere, kvalifisere, vedta og utøve hvordan et samfunn bør og skal bygges ut og opp og utvikles videre». Som nevnt i punkt 1.3.2 bestemmer han politiske ytringer «som alle ytringer som har til formål å overtale og dermed påvirke til handling i samfunnet» (Berge, 2014, s. 13). Berge presenterer en firedelt retorikkforståelse som tar vare på tradisjonene fra antikken til retorikken og politikken i dag. Retorikk kan ifølge denne forståelsen bestemmes som:

- 1) en allment tilgjengelig ressurs for overtalende ytringer mennesker i mellom
- 2) et middel for dannelse av denne ressursen hos mennesker og for utviklingen av ytringskulturer
- 3) vitenskapen der overtalende ytringer studeres
- 4) redskap for å diskutere ulike ytringskulturelle normer og retorisk etikk

(Berge, 2014, s. 15)

Ifølge Berge må politisk retorikk forstås komplekst som noe som utøves i alle kulturkontekster i samfunnet, som av samfunnets deltakere forstås som politiske. I studier av politisk retorikk må man derfor være årvåken overfor alle former for ytringer som

¹⁵ Et samfunn hvor informasjonsstrømmen materialiserer seg som en flytende og foranderlig mosaikk av informasjoner og ytringer, framstilt i forskjellige medier og uttrykksformer (Kjeldsen, 2015, s. 57).

faktisk bidrar til politisk handling i et samfunn (Berge, 2014, s. 22). Berge påpeker at det er påfallende at den politiske retorikken på arenaer som for eksempel Twitter, ofte er prega av avmakt og protest, siden ytringene ikke får noen handlingskonsekvenser, da de som oftest bekrefter og forsterker visse politiske standpunkt (Berge, 2014, s. 21). Selv om ikke ytringer på kanaler som Twitter eksplisitt fører til politiske handlinger, mener jeg at de retoriske ytringene kan være med på å øke den politiske deltakelsen i en offentlig diskurs, bidra til retorisk medborgerskap¹⁶ og videre stimulere til retorisk handlekraft¹⁷.

Retorikk i skolen er også en idé forankret i antikken. For å motarbeide ei utvikling som gikk i retning av å gjøre politikken og jussen avhengig av veltalenhet, etablerte Aristoteles og Isokrates grunnlaget for å utvikle retorikken som fag og grunnmur i en ny samfunnsinstitusjon som skulle oppdra framtidige borgere. Ved å gjøre retorikken til grunnleggende fag i oppdragelsen, kunne alle samfunnsmedlemmene tidlig lære seg hvordan de som borgere skulle ytre seg i folkeforsamling og domstol (Berge, 2010, s. 172). Retorikken fastholdt sin posisjon som et dannelsesfag i skolen helt fram til slutten av 1700-tallet. Da ønska det framvoksende borgerskapet noe annet av skolen enn dannelse og retorikk, og klassiske språk som latin blei erstatta av mer praktiske fag som regning og morsmål (Bakken, 2014, s. 19). Retorikken var så å si fraværende fram til etter 2. verdenskrig. Da opplevde retorikken sin renessanse som følge av at flere begynte å interessere seg for hvordan språk og kommunikasjon er med på å forme vår kunnskap om verden omkring oss (Nelson, Megill & McCloskey omtalt i Bakken, 2014, s. 20).

Retorikk fikk sin sentrale plass i norskfaget først med Kunnskapsløftet i 2006. Elever i videregående skole skal eksplisitt kunne anvende det retoriske begrepsapparatet når de analyserer, forklarer og vurderer ulike sakprosaetekster, samt vise retoriske ferdigheter gjennom produksjon av ulike skriftlige saktekster og i muntlige presentasjoner (Utdanningsdirektoratet, 2013). Retorisk analyse er også en hyppig gitt oppgave til skriftlig eksamen i norsk Vg3 (Bakken, 2014, s. 11). Fokuset på retorikk fortsetter med fagfornyelsen i 2020, der vi finner det igjen under ett av de seks kjerneelementene i norsk, «Kritisk tilnærming til tekst»:

Elevene skal kunne reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har. De skal kunne bruke og variere språklige og retoriske virkemidler hensiktsmessig i egne muntlige og skriftlige tekster. De skal utøve digital dømmekraft og opptre etisk og reflektert i kommunikasjon med andre (Utdanningsdirektoratet, 2018b).

¹⁶ Begrepet forklares i punkt 2.2.1.

¹⁷ Begrepet forklares i punkt 2.2.2.

I forklaringa av dette kjerneelementet ser vi sentrale begreper som eksplisitt kan knyttes til retorikken: påvirkningskraft, troverdighet (etos) og retoriske virkemidler i egne tekster, samt kommunikasjon med andre. Videre ser man i høringsutkastet publisert 18. mars 2019¹⁸ en rekke kompetansemål som eksplisitt omhandler retorikk for elever på studieforberevende utdanningsprogram på alle tre nivåer: Etter Vg1 skal elevene kunne «reflektere over bruken av retoriske appellformer og språklige virkemidler i saktekster» og «lytte til og vise åpenhet for andres argumentasjon og bruke retoriske appellformer i diskusjoner». Etter vg2 skal elevene kunne «reflektere over saktekster og gjøre rede for den retoriske situasjonen de er blitt til i» og «bruke fagkunnskap og retoriske ferdigheter i norskfaglige diskusjoner og presentasjoner». Etter vg3 skal elevene kunne «skrive retoriske analyser og tolkninger av saktekster» (Utdanningsdirektoratet, 2019).

I de følgende underkapitlene fokuserer jeg på de begrepene som blir sentrale i analysen og de didaktiske betraktningene: den retoriske situasjonen, retorisk medborgerskap, retorisk agency/handlekraft, etos, topoi, aptum og stil.

2.2.1 Den retoriske situasjonen

For enhver ytring i offentligheten gjelder en retorisk situasjon. Retorisk kommunikasjon er virksom «ved en bestemt anledning og på et bestemt tidspunkt», og den er alltid forankra opp mot en situasjon (Cicero omtalt i Andersen, 2002, s. 22–23).

Den amerikanske retorikeren Lloyd F. Bitzer var først ute med å introdusere begrepet «retorisk situasjon» i artikkelen «The Rhetorical Situation» (1968). Bitzer skriver at visse situasjoner har mangler, utfordringer eller problemer og inviterer derfor til forandring eller behandling ved hjelp av språklige og retoriske ytringer. Noe i disse situasjonene krever at noen reagerer og tar ordet eller på annen måte forsøker å endre situasjonen til det bedre (Bitzer, 1968, s. 12). Begrepet retorisk situasjon er nært beslekta med antikkens begrep *kairos*. «Det går en klar linje fra forestillingen om talens kairos generelt til læren om det retorisk «høvelige» eller «passende» i snevrere forstand» (Andersen, 2002, s. 22). Kjeldsen forklarer forskjellen mellom kairos og den retoriske situasjon med at «der det antikke synet tilskriver taleren stor innflytelse på situasjonen, ser Bitzer i stedet den retoriske situasjonen som styrende på taleren» (Kjeldsen, 2015, s. 80). Bitzer deler videre den retoriske situasjonen i tre bestanddeler: et påtrengende

¹⁸ Det siste høringsnotatet i arbeidet med fagfornyelsen ligger ute til 18. juni 2019. Endelig læreplan skal vedtas av Kunnskapsdepartementet høsten 2019. Ny læreplan skal iverksettes fra høsten 2020.

problem (exigence), et publikum (audience) og retoriske vilkår (constraints) (Bitzer, 1968, s. 12). Bitzers originale begreper på amerikansk er gjengitt i parentes, og de er oversatt til skandinavisk av Jens Kjeldsen. Det er de oversatte begrepene jeg bruker videre.

Et konkret og aktuelt eksempel for å illustrere bestanddelene i den retoriske situasjonen, kan være debatten om «endring i abortloven, paragraf 2C», emneknagg #abortloven. Statsminister Erna Solberg åpna opp for å se på endringer i denne paragrafen for å løse flere påtrengende problemer. Ekspisitt for å unngå et framtidig sorteringssamfunn, implisitt og sannsynligvis, for å redde regjeringssamarbeidet med Kristelig Folkeparti og for å beholde regjeringsmakta. Uttalelsen skapte stor offentlig debatt i de tradisjonelle og i sosiale medier som Twitter. Publikummet i den retoriske situasjon var i dette tilfellet mangfoldig. Det primære publikummet var Kristelig Folkeparti og folk som er imot sorteringssamfunnet, det sekundære publikummet var de andre partiene og resten av medborgerne som hun ville prøve å overbevise. Riktignok regulerte de retoriske vilkårene statsministeren til å få løst sitt påtrengende problem. Den massive og offentlige motstanden hun møtte blant det sekundære publikummet, kunne føre til at hun ikke lyktes med å løse sitt påtrengende problem, siden et av de retoriske vilkårene var at det kreves flertall på Stortinget for å kunne endre lovverket. I ettertid vet vi at Solberg fikk løst sine implisitte påtrengende problemer etter intense regjeringsforhandlinger med Kristelig Folkeparti, nemlig å få til ei flertallsregjering med Kristelig Folkeparti og dermed beholde regjeringsmakta. Abortloven paragraf 2C forblei riktignok uendra, men Krf fikk derimot gjennomslag for å «stoppe muligheten for selvbestemt abort av ett eller flere friske fostre når man er gravid med tvillinger eller flerlinger før uke 12» (Ruud, 2019).

Bitzer høsta mye begeistring for sin artikkel, men fikk også kraftig kritikk. Den største kritikeren var Richard E. Vatz, og i artikkelen «Myten om den retoriske situasjon» (1973) kritiserer han Bitzers argumenter om den retoriske situasjonen. Vatz hevder det motsatte av Bitzer, nemlig at det er situasjonene som er retoriske. Der Bitzer hevder det er situasjonen som kontrollerer den retoriske responsen, mener Vatz at retorikken kontrollerer situasjonens respons (Kjeldsen, 2015, s. 93). Vatz legger altså mer vekt på retorikeren og språket som skapende krefter enn på selve situasjonen. Men de to kan også ses på som gjensidig utfyllende, hvis man vurderer retoriske situasjoner som dialogiske og gjensidig konstituerende.

Hva så med den retoriske situasjonen i nyere tid? Kjeldsen hevder i artikkelen «Retoriske omstendighæter» at vi nå ikke kan se på den retoriske situasjonen som en avgrensa eller enkeltstående hendelse. De moderne mediene som omgir oss, bidrar til økt fragmentering, spesielt på internett. Dagens medier gir ulike typer tilhørere, og med det oppstår flere påtrengende problemer. Dagens talere befinner seg i flere retoriske situasjoner på samme tid. Skillet mellom avsendere og mottakere har blitt mer diffust, og ofte blir man begge deler. Kjeldsen foreslår at teorien om den retoriske situasjonen kan oppdateres til «retorisk kommunikasjon skaper og skapes av retoriske situasjoner, og retoriske situasjoner skaper og skapes av retorisk kommunikasjon» (Kjeldsen, Jens E, 2008, s. 46). Jeg anvender både Bitzers, Vatzs, men også Kjeldsens oppdaterte definisjon videre i denne oppgava, siden Twitter definitivt kan defineres som et moderne medium i en kompleks og fragmentert verden.

Analytisk og didaktisk kan man knytte den retoriske situasjonen opp mot tekstens hvorfor. Hvorfor debatten reises blir dermed et sentralt spørsmål, og et spørsmål som elevene lettere kan forstå.

2.2.2 Retorisk medborgerskap

De danske retorikkforskerne Christian Kock og Lisa Storm Villadsen står bak begrepet rhetorical citizenship, noe den norske tekstforskeren Kjell Lars Berge oversetter på godt norsk til retorisk medborgerskap¹⁹ (Berge, 2012, s. 19). Mens retorisk handler om hvordan vi ytrer oss, dreier medborgerskap seg om hvordan vi deltar i samfunnet. Man tilskrives posisjon som en myndig deltaker i samfunnet, enten som skaper av tekster og/eller som leser av tekster i viktige ytringsarenaer (Berge, 2010, s. 183). Twitter kan være eksempel på en slik ytringsarena.

Demokratiet bør være en offentlig samtale om avgjørelser og framtida. Ut ifra dette springer idéen om den retoriske medborgeren, som dreier seg om individet som aktiv deltaker i demokratiet. Men det handler like mye om hva slags informasjon medborgerne får og gjør krav på, ifølge Kock og Villadsen (2014). I et deliberativt og indirekte demokrati må vi stille spesifikke krav til informasjonen vi får og være kritisk til om informasjonen fyller kriteriene. Ett av kravene er at politikere må svare redelig på kritiske motargumenter, fordi det ofte er relevante argumenter av en viss tyngde på begge

¹⁹ Det er Kjell Lars Berges oversettelse «retorisk medborgerskap» jeg bruker i denne oppgava.

sider av saken. Ifølge Kock er det ikke mulig å nå fram til en objektiv avklaring i hvem som har rett. Sannheten ligger i diskusjonene og debattene, hevder han (Kock, 2008).

I dagens samfunn styrer sosiale medier mye av nyhetsstrømmen (Aalen, 2015), og retorisk medborgerskap får dermed stor betydning for hvordan vi bør forholde oss til alle nyhetene vi mottar. Vi kan bevisst velge våre egne nyheter, de såkalte ekkokammerne, der vi stenger ute motargumenter. Åpner man ikke opp for debatt, men kaller motstridende syn for «propaganda» eller «falske nyheter», vender vi oss bort fra det deliberative demokratiet. I stedet for å oppnå det Kock kaller fornuftig uenighet, gjør vi sannhet om til noe subjektivt sant eller falskt. I et retorisk medborgerskap er medborgerne i stand til å se kritisk på kildene, tolke ulike typer informasjon og delta i samfunnsdebatten.

«Demokratisk kompetanse knytter seg til demokratisk medborgerskap som handler om å leve sammen i fellesskap og delta og bidra på ulike samfunnsarenaer», heter det ifølge Ludvigsenutvalget i NOU- rapporten som ga politikerne råd om fremtidens skole (Ludvigsen, 2015, s. 30). Universitetslektor Kirsti Tveitereid forklarer medborgerskap som det å lære å forholde seg til ulikhet, se ting fra ulike sider, stå for egne meninger, tenke kritisk, reflektere og diskutere i klassen. Videre handler medborgerskap om å delta og få muligheter til å medvirke ut fra egne ferdigheter (Tveitereid, 2018). Sosiolog og skoleforsker Lars Laird Iversen hevder at ethvert demokratisk fellesskap er et uenighetsfellesskap. Siden klasser er mikrosamfunn, kan man som lærer legge til rette for at uenighet er bra (Iversen, 2014). Når man gjennomfører diskusjoner i en klasseromskontekst bør formålet være å skape en god debatt der elevene svarer opp motargumenter på en redelig måte, og der det endelige målet bør være slik Kock skisserer det; fornuftig uenighet.

I Kunnskapsløftet (LK06) var demokratibegrepet nærmest fraværende.

I fagfornyelsen av læreplanene derimot, rettes nå fokuset mot demokratisk medborgerskap, som ett av de tre tverrfaglige temaene og et av kjerneelementene i samfunnskunnskap. I overordna del av det nye læreplanverket punkt, 2.5.2 «Demokrati og medborgerskap», står det i det første avsnittet at:

Demokrati og medborgerskap som tverrfaglig tema i skolen skal gi elevene kunnskap om demokratiets forutsetninger, verdier og spilleregler, og gjøre dem i stand til å delta i demokratiske prosesser. Opplæringen skal gi elevene forståelse for sammenhengen mellom demokrati og sentrale menneskerettigheter som ytringsfrihet, stemmerett og organisasjonsfrihet. De skal få innsikt i at demokratiet har ulike former og uttrykk (Utdanningsdirektoratet, 2018a).

Slik jeg ser det er det tett forbindelse mellom det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap i ny læreplan og retorisk medborgerskap som Kock og Villadsen skisserer det: «Begrebet retorisk medborgerskab indebærer at der er eller kan være et retorisk aspekt af det at være medborger» (Kock, 2008, s. 64). Historisk knyttes retorikk og demokrati sammen, og Aristoteles så på retorikk som en nødvendig komponent for demokratisk styring (Kock & Villadsen, 2017, s. 573). En skole praktiserer retorisk og demokratisk medborgerskap i det daglige når de følger prinsippet i læreplanverket om elevmedvirkning (Utdanningsdirektoratet, 2015). I praksis betyr dette blant annet valg av tillitselever til representative organ som elevrådet. Videre innebærer elevmedvirkning deltakelse i avgjørelser som gjelder læring, herunder planlegging, gjennomføring og vurdering innfor rammeverket.

2.2.3 Retorisk agency

Klasser velger som regel tillitselever som tør å ta ordet, som kan tale deres sak med tydelig stemme og framkalle sosial handling. «Når man taler om den retoriske siden av det å være medborger, er det mest nærliggende å tenke på det å komme til orde– få en stemme, en talerposisjon, et ord å skulle ha sagt. Det som i de seineste åra har kommet mer og mer på dagsordenen under betegnelsen *rhetorical agency*»²⁰ (Kock, 2008, s. 64). Retorisk agency betegner overordna sett den kapasitet som en person, gruppe eller organisasjon har til å handle retorisk og påvirke sosiale endringer (Hoff-Clausen, 2008, s. 52). Retorisk agency vedrører både handleevne, det vil si kompetanse og ferdigheter, og handlekraft, det vil si evnen til å finne eller skape retoriske muligheter (Hoff-Clausen, Isager, & Villadsen, 2005, s. 57).

Den amerikanske retorikkforskeren Michael Leff beskriver agency som et forbindelsespunkt mellom de instrumentelle og skapende aspekter av retoriske handlinger (Leff omtalt i Hoff-Clausen mfl., 2005, s. 57). Mulige oversettelser av ordet agency til norsk er handlekraft eller handlemulighet, og jeg vil heretter benytte ordet handlekraft²¹. Gjennom bruk av språket utfører vi både handlinger og påvirker omgivelsene. Videre kan valg av ord forandre situasjonen vi befinner oss i. Både formell og uformell makt kan være inngangsbillett til sosial handling. De sosiale, kulturelle, politiske og institusjonelle omstendighetene er alltid med på å avgjøre hva vi har mulighet for å si, og muligheten man har for å bli hørt (Hoff-Clausen, Isager, & Villadsen, 2005, s. s.57). Skolen kan gjøre

²⁰ Sitatet er etter min oversettelse fra dansk til norsk.

²¹ Kjell Lars Berges oversettelse av det engelske ordet agency til norsk er handlekraft.

lite med det sosiale opphavet til elevene, men har derimot ressurser til å styrke elevenes bruk av stil og argumentasjon for å gjøre dem retorisk handlekraftige, noe som igjen kan bidra til å utjevne den sosiale ulikheten.

For å skape handlekraft i webmediet peker Hoff-Clausen på en retors synlighet og anerkjennelse i de populære, offentlige fora, offline så vel som online. Aviser, TV- og radiokanaler innvirker betydelig på individets handlekraft i webmediet (Hoff-Clausen mfl., 2005, s. 61). For å opprettholde retorisk handlekraft i en blogosfære som Twitter, må man arbeide med det retoriske publikummet, som er foutssetninga for egentlig retorisk handlekraft i offentligheten online (Hoff-Clausen, 2008, s. 152). Det vil også være hensiktsmessig å knytte begrepet retorisk agency opp mot etos, som jeg omtaler nærmere i det neste delkapittelet.

2.2.4 Fra etos til online etos

Etos er ett av de tre grunnleggende bevismidlene etos, logos og patos i retorisk teori og stammer fra Aristoteles` verk «Retorikk». Etos er ifølge Aristoteles den personlige troverdighet som avsenderen kan søke å bygge opp og søke tilslutning gjennom i sin kommunikasjonsytring (Aristoteles, 2006). Videre skapes det ifølge Aristoteles overbevisning gjennom talerens karakter (etos) når talen holdes på en måte som gjør talerens person troverdig. Aristoteles mente at etos skapes i talens løp gjennom logos, at argumentene vi velger og måten vi bruker dem på er med på å skape vår etos.

I den romerske retorikken med Cicero og Quintillian i spissen gjenopptar de Aristoteles sin triade av bevismidler, men knytter etos og etikk sterkere sammen. Foruten å definere etos som den påvirkning talerens karakter utøver under selve talen, slik Aristoteles gjør, inkluderer Cicero de forutgående inntrykk tilhørerne har av talens karakter (Kjeldsen, 2015, s. 117).

Med utviklinga av digitaliseringa og webmedier har etos-begrepet på nytt blitt diskutert: hvordan realiseres etos online? Hoff-Clausen taler for en «Ciceronisk optikk» av etos fordi «(...) online etos forekommer at hvile på sympati, stil og sosial autoritet snarere end på fornuftspræget vurdering, argumenter og pålidelighet, som en aristotelelisk optik indikerer» (Hoff-Clausen, 2008, s. 255). Det primære spørsmålet online er ifølge Hoff-Clausen hvem er vi villige å lytte til, eller hvem synes jeg det er verdt å være i selskap med når sannheten ettersøkes?

Etos er i høy grad av interesse i denne studien som et spørsmål om hvem som får følgere og hvor mange, og i kraft av hvilken autoritet den enkelte måtte ytre seg for å bli

hørt online. Jeg anvender Hoff-Clausens anbefalte rammeverk for studier av etos i digitale medier, som er basert på Cicero og konsentrerer seg om de fire fokusområdene: talerens sosiale relasjon til publikum, stil som karakterbyggende element, plikten til å tale passende og utviklinga av etos i enkeltsituasjoner og over tid (Hoff-Clausen, 2008, s. 217). Didaktisk er etos interessant med tanke på å få elevene til å forstå hvordan man bygger etos i sosiale medier, og dermed hvordan de selv kan bygge og opprettholde sin etos for å utvikle retorisk handlekraft.

2.2.5 Topos

For å bygge og opprettholde etos i sosiale medier må man henge med på temaene, vite hvem som har sagt hva, hvilke temaer som er trendy og om noen temaer er ferdig debatterte. På Twitter kan man enkelt orientere seg og få en statistisk oversikt over dagens mest omtalte emneknagger via høyrekolonnen «Trends for you», herunder «Trends in Norway» og «Trends worldwide». I tillegg legger twitterkontoen Trendinalia Norway daglig ut rapporter over de ti mest brukte emneknaggene i Norge på den datoen man er inne. Ved innhenting av datamateriale til denne oppgava søkte jeg opp fire ulike emneknagger for å finne debatt-tråder som var aktuelle å analysere. Disse tematiske inngangene som uttrykkes i form av emneknagger kan knyttes opp mot det retoriske begrepet topos, som jeg i det følgende forklarer nærmere.

«Topos er særlig knyttet til inventio, som er den retoriske arbeidsfasen der formålet er å finne momenter som kan hjelpe taleren til å overbevise» (Grue, 2018). Topikken er et abstrakt begrep som viser til flere parallelle betydninger. Aristoteles brukte begrepet om to forskjellige fenomener: spesifikke topoi og generelle topoi²². «Spesifikke topoi» er perspektiver som gjelder spesifikt for emnet som behandles. De henviser til det «mentale stedet» tankene går til for å finne allmenne synspunkter og overbevisende argumenter som kan brukes i enhver sak (Kjeldsen, 2015, s. 152). For å finne argumenter kan personen gå til bestemte «steder» hvor synspunktene ligger klare. Et slikt «sted» kalles på gresk «topos», som i flertall heter «topoi» (Andersen, 2002, s. 154). De spesifikke topoi hjelper taleren med å finne frem til sakens mest overbevisende forhold som kan utnyttes (Gabrielsen & Lund, 2014, s. 149). Der spesifikke topoi konsentrerer seg om sakens innhold, er generelle topoi opptatt av formen og hvordan man rasjonelt

²² Topos bøyes slik i entall og flertall: en topos, toposen, flere topoi, alle topoiene.

forbinder sakens ulike elementer som de spesifikke topoi har funnet frem til, sammen til ett argument. Dette er da universelle prinsipper som deles av mottakeren.

Retorikkforsker Jonas Gabrielsen omtaler forståelsene av topikken som fire fasetter eller betydninger: «den heuristiske fasetten», «den kollektive fasetten», «den inferensielle fasetten» og «den kognitive fasetten». Den første fasetten kan forklares utifra det greske ordet heuristisk, som betyr å finne. Den prosessen taleren der finner sitt stoff kan systematiseres i en topoikatalog med sju spørsmål til hvert emne: hvem, hva, hvor, hvilke, hvorfor, hvordan og når. Dette er en utbredt metode i journalistikken og i lærebøker (Gabrielsen & Lund, 2014, s. 142). Den kollektive fasetten går ut på hvordan tidligere tiders strofееlementer kan gjenbrukes i fremtidige taler, fra faste innledninger og klisjeer til gode sitater. Metaforer, antiteser, troper og figurer opptrer som topoi i den kollektive forståelsen av topikken. En topos er da et hvert sted som rommer noe felles eller velkjent. På latinsk kalles de felles stedene for «loci communes» (Gabrielsen & Lund, 2014, s. 143). Den inferensielle fasetten derimot forstår topos som selve argumentet og sted som en konkret argumenttype. Vi benytter forskjellige argumenttyper når vi argumenterer. To argumenttyper kan være argument basert på definisjon og argument basert på likhet/analogi (Gabrielsen & Lund, 2014, s. 144). Den fjerde fasetten representerer en måte å tenke på og kalles den kognitive. Det går ut på selve tankeprosessene, og det å tenke i steder (Gabrielsen & Lund, 2014, s. 145).

Jeg fokuserer på hva det blir tvitret om, «stedene» som tvitrerne går til for å finne poenger, argumenter og overbevisende elementer for å støtte synspunktene sine. Videre undersøker jeg ord og fraser som går igjen i debattene. I tillegg vil jeg fokusere på hvordan tvitrerne binder de ulike elementene sammen til et helhetlig argument. Didaktisk kan topos kobles opp mot tekstens hva. Å ta utgangspunkt i emneknagger når man underviser om topos, konkretiserer og gjør det kompliserte fagbegrepet enklere å forstå for elevene.

2.2.6 Aptum

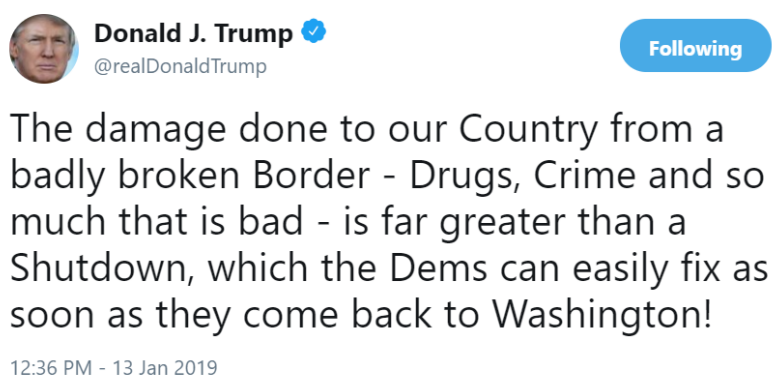
En ting er å vite *hva* det blir tvitret om, det neste steget blir normene for tvitring, altså ytringas *hvordan*. Hvordan praktiserer taleren ytringskulturen?

Det retoriske begrepet aptum er latinsk og kan direkte oversettes med det som sømmer eller passer seg (Kjeldsen, 2015, s. 71). Andersen anvender også ordet høvelighet, det får både med det etiske aspektet og det at talen skal stå til høvet. Den eksterne høveligheten handler om hensynet til situasjonen, emnet og tilhørerne. Den interne høveligheten gjelder avstemthet mellom talens forskjellige deler, fordelene av de

forskjellige bevismidlene og plasseringen av de retoriske prydstykkene (Andersen, 2002, s. 63).

Det eksterne aptum er ifølge Kjeldsen helt avgjørende for å lykkes med retoriske ytringer. Han henviser til Ciceros kommunikasjonsmodell med fem konstanter i en retorisk talesituasjon som hver og en må passe til de fire andre konstantene: 1. taleren (orator), 2. saken (causa), 3. talestilen eller språket (genus orationis), 4. tilhørerne (auditor) og 5. de konkrete omstendighetene (tempus). Kjeldsen tilpasser modellen til vår tid gjennom å kalle de fem konstantene for 1. avsenderen, 2. saken, 3. uttrykksmåten, 4. mottakeren og 5. de konkrete omstendighetene. Han kaller denne modellen for det eksterne pentagrammet (Kjeldsen, 2015, s. 71–73).

For å illustrere upassende forhold mellom konstantene i det eksterne pentagrammet er det fristende å vise til USAs president Donald Trumps twitterprofil og en av de utallige ytringene hans:

Figur 4: Skjermdump fra Trumps twitterprofil

I tweeten datert 13. januar 2019 skriver han etter min oversettelse at «Skaden som er gjort mot landet vårt på grunn av en ødelagt grense - narkotika, kriminalitet og så mye som er dårlig - er mye større enn en Shutdown, som Dems (demokratene) enkelt kan fikse så snart de kommer tilbake til Washington». Saken er Trumps ønske om å bygge Mexico-mur for å stoppe flyktningsstrømmen, koste hva det koste vil, og som blant annet resulterte i midlertidig nedstengning av offentlig sektor. Metoden til presidentens handlekraft møter motbør hos Demokratene alias «Dems» og i Kongressen (omstendighetene). Saken og omstendighetene passer sammen, men flere av formuleringene er upassende, nettopp fordi avsenderen er president. Ifølge Trump utgjør flyktingene fra Mexico en så stor risiko for landet at nedstengninga av offentlig sektor for å kunne budsjettere muren, er nærmest som en bagatell å regne. Presidenten

komprimerer og setter to kompliserte saker opp mot hverandre i en tweet på 200 tegn og anvender et hverdagslig språk som «so much that is bad» og «which the Dems can easily fix as soon...». Ifølge Aristoteles bør man bør ikke tale lettferdig om et seriøst emne (Aristoteles, 2006, s. 225). Her snakker Trump lettferdig om to seriøse emner. Lite passende er det også overfor mottakeren, som like gjerne kan være en flyktning eller en offentlig ansatt som nylig har blitt permittert. Han skildrer flyktninger med kun negativt ladde ord og kategoriserer dem som kriminelle. Flyktningene og de nylig permitterte har ikke valgt sin skjebne. Presidenten viser lite fornemmelse for situasjonene. Han overlater til demokratene å rydde opp i offentlig sektor når de kommer tilbake til makta, da han selv må prioritere muren mot Mexico.

Det interne aptum gjelder avstemtheten og harmonien mellom talens forskjellige bestanddeler. De fem elementene som skaper indre aptum, kaller Kjeldsen det interne pentagrammet, som han har tilpassa vår tids kommunikasjon og medier: 1. saken (causa), 2. innholdet (inventio), 3. organiseringa (dispositio), 4. uttrykksmåten (elocutio) og 5. presentasjonen (actio) (Kjeldsen, 2015, s. 75). For å illustrere det interne pentagrammet viser jeg til samme eksempel som i avsnittet over. Ytringa har begrensa bruk av tekst (organisering), teksten er forståelig (innhold), har en estetisk stil med bruk av blant annet gjentakelsefiguren allitterasjon «badly broken Border». De nevnte elementene passer godt til twittermediet og presentasjonen, men her stopper også det passende. Ytringa er ikke avstemt til emnene som behandles og intensjonen som skal oppfylles (Kjeldsen, 2015, s. 77). Selv om ytringa er godt laga og har et visst indre aptum, står det ikke i passende forhold til saken, selv om tilhengerne hans nok vil mene det motsatte.

For å finne svar på hvordan talerne praktiserer ytringskulturen anvender jeg det eksterne og interne pentagrammet når jeg analyserer de utvalgte twittertekstene i studien, jeg ser på relasjonene mellom elementene, og om de står i et passende forhold til hverandre.

Didaktisk kan aptum knyttes opp mot fagfornyelsens kjerneelement «Tekst i kontekst» (Utdanningsdirektoratet, 2019) og ifølge førsteamanuensis i norskdiraktikk Jonas Bakken kan teorien om aptum hjelpe oss med å tolke saktekster i kontekst (Bakken, 2019). Samtidig ser jeg viktigheten av og vanskeligheten med å utvikle sansen for aptum hos elevene, når de selv skaper saktekster. Det krever en balanse mellom situasjonen, tema og egen handlekraft, altså hvorfor, hva og hvordan hun kan/bør uttrykke seg i kraft av dette og den hun er.

2.2.7 Stil

I det eksterne aptum gjelder språklig stil og i det interne aptum gjelder uttrykksmåte som en av bestanddelene. Dette kan være viktige elementer for å styrke etos og dermed den retoriske handlekraften. Det er da hensiktsmessig å analysere den retoriske stilen, som igjen er med på å speile tonen i debatten, og deretter vurdere om tonen er god nok til å gavne demokratiet, jf. punkt 2.1 om offentlighet.

Stil kan defineres som den måten en tekst framstår på. Tekstens stil er enkelt forklart tekstens hvordan (Jørgensen, 2005, s. 11). Selv om språk og stil er grunnpilarer i de klassiske retoriske lærebygninger, spiller ikke stil den store rollen i moderne retorisk kritikk (Lund & Roer, 2014, s. 165). Og ut fra et produksjonsperspektiv er det en retorisk allmenn sannhet at den beste stilen er den som ikke merkes (Fischer mfl., 2014, s. 120). Men siden tekstene på Twitter må være forholdsvis korte, bør de retoriske ytringene være presise, poengterte og fengende for å vekke oppmerksomhet. Det vil derfor være relevant å undersøke stilen og det estetiske tekstuelle nærmere når det kommer til analysen. En retorisk stilanalyse kan foregå på ulike nivåer som tekst, stykke, mening, sats og ord (Fischer mfl., 2014, s. 120). Jeg legger vekt på nivåene tekst, mening og ord i min analyse og i en didaktisk kontekst.

Aristoteles talte på tekstnivå om høy stil, lav stil og mellomstil (Aristoteles, 2006). En elev av Aristoteles, den greske retorikeren Theophrastos, strukturerte stilen under fire krav for godt språk: korrekt²³(puritas), klart (perspicuitas), passe til situasjonen (aptum) og skal inneha skjønnhet (ornatus) (Andersen, 2002, s. 59–62). Seinere føyde stoisk retorikk til et femte punkt som var kortfattethet (Eide, 2015, s. 132). Å fatte seg i korthet er et absolutt krav på Twitter, der begrensninga per melding eller tweet er på 280 tegn. Retorikere har gjennom tidene lagt mest vekt på ornatus, og sentralt her er troper og figurer. Jeg anvender Kjeld Gall Jørgensens kategorisering. Han forklarer troper og figurer som faste former i språket, eller et slags språk i språket. Formelt ligger troper på ordnivå, mens figurer vedrører ordstillinga.²⁴ De forskjellige tropene utgjør et kontinuum som strekker seg fra den direkte *sammenlikning* over til *metafor*, *metonymi* og *synekdoke* til *symbolet* og *allegorien*. Videre deler han inn figurene i tre grunntyper: *gjentakelsesfigurer*, *motsetningsfigurer* og *dramatiske figurer*

²³ De latinske betegnelsene av de fire kravene til godt språk står i parentes.

²⁴ Jørgensen henviser til Ulla Albeck (1939) og hennes tre karakteristiske forskjeller på troper og figurer: 1) formelt (ordnivå- ordstilling), 2) psykologisk (forstanden- fornuften) og 3) logisk i omskrivinga av realelement til bildeelement (uttrykk og innhold endres - uttrykket endres). Se Gall Jørgensen s. 67.

(K. G. Jørgensen, 2005, s. 68).

Ifølge Cicero er det i stilen at taleren viser og utvikler sin evne til å imøtekomme tilhørernes behov og demonstrere forståelse for hva som må være utfyllende ytringer i situasjonen. Stilen anses som et konkret uttrykk for talerens visdom, hans innblikk i situasjonen, saken og de mennesker han taler til, og dermed et vesentlig grunnlag for å vinne autoritet i den krets der han taler (Cicero omtalt i Hoff-Clausen, 2008, s. 223). Online blir stilen et umiddelbart estetisk signal om den sosiale relasjonen taleren innbyr til i sin webtekst, og om atmosfæren interaksjonen finner sted i. Stilen kan derfor være med på å styrke etos hos avsenderen. Professor i retorikk Marie Lund anvender et stilbegrep som hun kaller «constitutive style». Konstitutiv stil skaper blant annet mening, verdier og identitet i teksten gjennom tekstuelle handlinger (Lund 2017 omtalt i Brinch Jørgensen & Askeland, 2019, kap.6). Stil er ikke noe nøytralt, men noe man kler på seg og er et uttrykk for en persons karakter. Via sin stil skaper man sin persona, som betyr person-skapelse eller karakter. Førstemamanuesis i tekst og retorikk Iben Brinch Jørgensen argumenterer for at teori om god stil i vår tid må «hvile på det retoriske prinsippet om at god stil er vel tilpasset stil — til den som skriver, til situasjonen og til publikum» (Brinch Jørgensen & Askeland, 2019, kap. 6).

Som nevnt innledningsvis i dette delkapittelet kreves det en spesiell konsentrert og presis stil på Twitter, og for å vekke oppmerksomheten bruker mange av avsenderne med en sterk etos online mer eller mindre bevisst ulike retoriske troper og figurer i ytringene sine.

Hvordan deltakerne formulerer seg og hvordan den retoriske stilen praktiseres blir sentalt i denne oppgava, med tanke på analysen av twittertekstene og elevtekstene. Didaktisk kan man jobbe med det stilmessige gjennom å imitere twittertekster, men også ved å skrive retoriske analyser. For å utvikle elevenes metaspråk i en retorisk analysepraksis bør læreren presentere elevene for modelltekster som elevene kan etterlikne. Etterlikning kan kobles til det retoriske begrepet imitatio: «Hos Quintilian er imitatio lig studiet af forbilledlige tekster inden for flere genrer, hvorimod metoden hos Isokrates har fokus på læreren og lærerens tekster» (Quintilian og Isokrates omtalt i Matthiessen, 2013, s. 5). De klassiske imitatio-øvelsene som parafase og oversettelse vekter gjengivelse og speiling.

2.3 Literacy

Retorisk medborgerskap og retorisk handlekraft kan ses i sammenheng med det didaktiske begrepet literacy. Som definisjonen til UNESCO under tilsier, kreves det literacy-kompetanse for å kunne delta aktivt og demokratisk i samfunnet. Literacy-begrepet kom for fullt inn med Kunnskapsløftet (2006), som også blir kalt literacy-reformen (Berge, 2005). Unesco definerer det mangfoldige begrepet på en detaljert og grundig måte:

Literacy is the ability to identify, understand, interpret, create, communicate and compute, using printed and written materials associated with varying contexts. Literacy involves a continuum of learning in enabling individuals to achieve their goals, to develop their knowledge and potential, and to participate fully in their community and society (UNESCO, 2006).

Ifølge UNESCOs definisjon gir blant annet literacy deg evnen til å identifisere, forstå, tolke, skape, kommunisere og beregne bruken av trykte og skriftlige materialer i varierende sammenhenger. Videre gjør literacy det mulig å oppnå mål og utvide kunnskap. For å kunne delta aktivt i samfunnet kreves det literacy, og det er dermed en forutsetning for demokratisk deltakelse i samfunnet (UNESCO, 2006). Det siste er noe også Berge vektlegger: at literacy handler om å kunne utvikle seg som menneske og å delta i et demokrati (Berge 2005, s. 165). UNESCOs forklaring umuliggjør nesten en presis oversettelse til et norsk begrep, selv om ordene «skriftkyndighet» (Berge, 2005, s. 164), «tekstkyndighet» (Veum & Skjelbred, 2013, s. 18), eller «tekstkompetanse» dekker en god del (Maagerø & Tønnessen, 2016, s. 17).

Ifølge professor og literacyforsker Marte Blikstad-Balas handler literacy om «å skape mening i egne og andres tekster ved hjelp av tegn – og er en kompleks kompetanse som muliggjør både kunnskapstilegnelse og samfunnsdeltakelse» (Blikstad-Balas, 2016, s. 13). Professor og lærebokforsker Dagrun Skjelbred forklarer literacy som evnen til å navigere i dagens mangfoldige tekstlandskap (Skjelbred, 2010). Siden literacy har blitt et innarbeida begrep i fagkretsene, og det er vanskelig å finne og enes om et presist ord på norsk, anvender jeg det originale begrepet literacy uten oversettelse.

Av definisjonene ovenfor ser jeg at literacy er nært beslekta med begrepet retorisk agency, som jeg omtalte i punkt 2.2.3, og som vedrører kompetanse, ferdigheter og evnen til å finne eller skape retoriske muligheter (Hoff-Clausen mfl., 2005, s. 57).

2.3.1 Media literacy og digital literacy

Media literacy kan forstås som de kompetansene nye medieformer og nye måter å bruke mediene på forutsetter. Begrepet vektlegger helt bestemte sider ved literacy knytta til kompetanse i det å bruke, forstå og skape medietekster (Schofield omtalt i Blikstad-Balas, 2016, s. 27). UNESCO mener utdanninga må bevisstgjøre elever ved å gi dem de kompetansene, holdningene og ferdighetene som trengs for å forstå medienes roller og virkemåter i samfunnet (UNESCO omtalt i Blikstad-Balas, 2016). Media literacy og digital literacy brukes gjerne synonymt, men Blikstad-Balas argumenterer mot dette, siden ikke all media literacy er digital, og at det kun er teknologien og ikke konteksten til tekstpraksisene som er digitale (Blikstad-Balas, 2016, s. 27). På Twitter er den teknologiske plattformen digital, men også deler av konteksten kan sies å være digital. Retvirer man en annens melding eller deler lenke til sak på et annet digitalt medie, mener jeg deler av konteksten også er digital. Den digitale dimensjonen kan hektes på en av de grunnleggende ferdighetene som kom med Læreplanen (LK06), nemlig de digitale ferdighetene:

Digitale ferdigheter vil si å innhente og behandle informasjon, være kreativ og skapende med digitale ressurser, og å kommunisere og samhandle med andre i digitale omgivelser. Det innebærer å kunne bruke digitale ressurser hensiktsmessig og forsvarlig for å løse praktiske oppgaver. Digitale ferdigheter innebærer også å utvikle digital dømmekraft ved å tilegne seg kunnskap og gode strategier for nettbruk (Utdanningsdirektoratet, 2016).

Flere av ferdighetsområdene i rammeverket for digitale ferdigheter kan ses i sammenheng med å ruste elever til retorisk medborgerskap og handlekraft. Å være digital handler ifølge professor i norskdidaktikk Hildegunn Otnes (2009) om å ha et naturlig, reflektert forhold til den digitale verden med dens redskaper og arenaer i de ulike skolefagene. Videre er det å kommunisere på nettet en stor del av det å være digital. Ifølge Otnes har internett gitt oss en åpen forbindelse mellom skolen og samfunnet utafor (Otnes, 2009, s. 17). Med denne forbindelsen kan man si at skolen nå utgjør en større del av offentligheten. Mens internett har gitt lærere og elever nye muligheter og enklere innganger til deltakelse i samfunnet, er det også viktig å belyse spørsmål som går på skillet mellom det offentlige og private i tekstene man publiserer på nettet. Elevene må utvikle en «digital dømmekraft» gjennom å skaffe seg kunnskap og strategier for nettbruk (Utdanningsdirektoratet, 2016). Det digitale fokuset fortsetter som en av de grunnleggende ferdighetene med fagfornyelsen i 2020, og der samfunnsfaget vil få et spesielt ansvar for utviklingen av elevenes digitale ferdigheter (Utdanningsdirektoratet, 2018b).

2.3.2 Kritisk literacy

I dagens digitale medielandskap og i en verden full av falske eller sensurerte nyheter, er det desto viktigere å stimulere elevenes kritiske lesekompetanse. Begrepet kritisk literacy innebærer «å kunne møte tekster med motstand og kritikk, og å kunne gjenkjenne underliggende holdninger, motiver og ideologier» (Blikstad-Balas, 2016, s. 29). En av forløperne til den kritiske pedagogikken og begrepet kritisk literacy er pedagogen Paulo Freire og boka som også blei slagordet hans: «Reading the word and reading the world». Freire mente at literacy er med på å myndiggjøre og bevisstgjøre leseren, og at det er skolens oppgave å fremme kritisk bevissthet. Når menneskene setter ord på sannheten de lever i, skaper de også et grunnlag for endring mellom dem som er i dialog, i individet selv og i samfunnet for øvrig. Å lese verden står alltid foran det å lese ordet, og det å lese ordet innebærer kontinuerlig å lese verden (Freire & Macedo, 1987).

I nyere tid har blant andre den sørafrikanske språkviteren Hillary Janks kobla kritisk literacy opp mot maktaspektet. Gjennom å gi elever opplæring i hvordan diskurser opprettholder og reproducerer maktforhold i samfunnet, gir vi dem også tilgang til å delta. Samtidig er vi med på å opprettholde de maktdiskursene som gjelder, og setter kanskje ikke i like stor grad pris på mangfoldet de ulike elevdiskursene representerer. Men hvis vi unngår å gi elevene tilgang, risikerer vi at de blir holdt utafør makta (Janks, 2010, s. 22–23). Som en kan se samsvarer Freire og Janks tanker mye med teorien om retorisk medborgerskap gjengitt i punkt 2.2.2. Kock og Viladsen forklarer den retoriske medborgeren som en aktiv og myndig deltaker i demokratiet, men at han også skal stille seg kritisk til informasjonen han får eller gjør krav på.

Det kritiske elementet finner vi under formålet i nåværende læreplan for norskfaget. Der heter det at:

Elevene skal lære å orientere seg i mangfoldet av tekster, og faget skal gi rom for både opplevelse og refleksjon. I løpet av opplæringen skal de lese skjønnlitteratur og sakprosa, utvikle evnen til kritisk tenkning og få perspektiv på teksthistorien (Utdanningsdirektoratet, 2013, s. 1)

Selv om noe av fokuset og formålet med opplæringa i Kunnskapsløftet har vært å utvikle elevenes evne til kritisk tenkning, kan nyere studier bekrefte at den kritiske lesekompetansen fortsatt ikke er så god blant elever i den norske skolen. Et godt eksempel er studien til Blikstad-Balas og norsklærer Marte Caroline Foldvik: «Kritisk literacy i norskfaget — hva legger elevene vekt på når de vurderer tekster fra internett?».

Hovedfunnet deres var at de færreste elevene vurderer tekstene kritisk på eget initiativ (Blikstad-Balas & Foldvik, 2017, s. 37).

Opplæringa av literacy i skolen bør ha et tosidig fokus: For det første skal den gjøre elevene oppmerksomme på språkbruken i forskjellige kommersielle og ideologiske sammenhenger, slik som reklame og medier. For det andre handler literacy om å skaffe elevene innsikt i de gjeldende reglene, slik at de selv kan oppnå makt og innflytelse ved hjelp av språket (Penne, 2010, s. 29). Gjennom bruk av digitale tekster som Twitter i undervisninga, kan man fokusere både på leser- og skriverrollen fordi «Mulighetene til å kommentere andres tekster bidrar til en endring i maktforholdet mellom leser og forfatter» (Barton og Lee, 2013; O'Brien, Stewart og Beach, 2009 i Blikstad-Balas, 2016, s. 58). Interaktiviteten som kjennetegner digitale tekster har faktisk ført til at vi skriver mer enn noen gang tidligere, noe som også har ført til at lesing og skriving sidestilles på nettet (Säljö, 2013; Lankshear og Knobel, 2011; Lessig, 2008 i Blikstad-Balas, 2016, s. 58). På nettet kan vi delta i et retorisk medborgerskap gjennom en aktiv eller passiv rolle, samtidig som vi kan utvikle den retoriske handlekraften.

Det er uten tvil viktig at skolen styrker elevenes kritiske literacy i en fragmentert og global medie verden, slik at de kan møte alle tekstene som omgir dem i hverdagen med kritisk blikk, noe også Stortingsmelding 28 om framtidens skole legger stor vekt på: «Opplæringen skal sette elevene i stand til å tenke selv, søke kunnskap og reflektere over og vurdere vedtatte sannheter, som ikke alltid er allemennyldige. Det krever oppøvelse av kritisk sans og evne til å se en sak fra flere sider» (Kunnskapsdepartementet, 2016, s. 22). Det kritiske elementet tas med videre og gjøres mer synlig i fagfornyelsen fra og med 2020, der «kritisk tilnærming til tekst» kommer inn som ett av de seks kjerneelementene for norskfaget og som ett av de fem kjerneelementene i samfunnsfag: «samfunnskritisk tenkning og sammenhenger» (Utdanningsdirektoratet, 2018b). Kritisk literacy kan, som vi har sett, ses i sammenheng med både retorisk medborgerskap og retorisk handlekraft.

3 Metoder

Metoden jeg har valgt er begrepsstyrt og må derfor ses i nøye sammenheng med teorikapittelet. Med begrepsstyrt metode er de teoretiske begrepene styrende i analyseprosessen, det vil si at jeg leser og analyserer tekstene med begrepsbriller på. I det følgende kapittelet forklarer jeg først hvordan jeg velger datamaterialet til analysen og hvilke etiske hensyn og vurderinger jeg tar. Deretter beskriver jeg det overordna vitenskapsteoretiske utgangspunktet, som i dette tilfelle er sosial konstruktivisme og hermeneutikk. Som metoder har jeg valgt retorisk kritikk og tekstanalyse, og i lys av dette drøfter jeg validitet og reliabilitet ved kvalitativ forskning. Til sist beskriver jeg framgangsmåten for analysen ved en gjennomgang av analysemodellen.

3.1 Datamateriale

Før innhenting av datamaterialet på Twitter bestemte jeg meg først for hvilke temaer eller emneknagger jeg ville bruke som utgangspunkt for søket. Jeg landa på emneknaggene likestilling, abortloven, klima og bompenger. Debatt-trådene på Twitter er samla inn etter metoden som kalles å trekke enkelt tilfeldig utvalg (Østbye mfl., 2013, s. 246). Det betyr at jeg på forhånd bestemte meg for hvor mange tekster jeg ville ha i tekstmaterialet og definerte videre noen kriterier for disse. Deretter henta jeg inn tekster som oppfylte kriteriene. Jeg valgte denne metoden fordi jeg ønska å finne ut om det er noen tendenser i debattene om de valgte temaene. For å avgrense og styrke reliabiliteten blei studiet gjennomført innafor en avgrensa forhåndsdefinert periode, nærmere bestemt uke 47 i 2018. Utover den tematiske inngangen gikk kriteriene ut på at tråden måtte inneholde minst tre tweets i form av retoriske ytringer og et maksantall på ca. 20 ytringer for å holde oversikt over materialet. Jeg avgrensa mitt tematiske søk til å gjelde norske twitter-ytringer, siden dette er et masterstudie i norskdidaktikk. Videre velger jeg kun å vise til ytringer fra offentlige profiler, selv om de fleste har blitt anonymisert.

Første del av problemstillinga er et fenomen jeg observerer og analyserer gjennom datamateriale. Datamaterialet er sosialt konstituert, siden jeg er en del av den sosiale sammenhengen tekstene er tatt ut fra (Raddum Hitching, Nilsen, & Veum, 2011, s. 19). Siden jeg utfører retoriske undersøkelser i denne studien er ikke objektivitet noe mål, da det er subjektiviteten som validerer.

I uke 47 2018 søkte jeg opp og valgte en av de seneste debatt-trådene under emneknaggene klima, bompenger, likestilling og abortloven, ut ifra kriteriene

jeg skisserte ovenfor. Tabellen under viser utvalget av materialet: emneknagg, dato, hovedavsender, antall ytringer i debatt-tråd og antall debattanter eller retorer:

Emneknagg	Dato for publisering	Avsender	Antall ytringer i debatt-tråd	Antall debattanter/retorer
#likestilling	19.11.2018	@nikolaiastrup	12	12
#abortloven	24.11.2018	@eivindraedal	21	15
#klima	24.11.2018	@estoknes	4	3
#bompenger	24.11.2018	@bareenmann	10	6

Figur 5: Oversikt over debatt-trådene på Twitter, henta i uke 47, 2018

Innhenting av dette materialet bød på noen utfordringer, noe jeg diskuterer i det neste delkapittelet om etiske hensyn og vurderinger.

For å følge oppgavas andre røde tråd om skaping av twittertekster og elevers stillingstaken til offentlighetskulturen, har jeg samla inn 21 elevtekster fra en klasse i videregående skole. Elevtekstene er forma som fiktive «tweets» på maks 280 tegn, der de ytrer seg om hva de mener er god tone i offentlig debatt. Dette materialet er også gjenstand for begrepsstyrt analyse.

3.2 Etiske hensyn og vurderinger

Datamaterialet utgjør grunnlaget for analysene mine, og selv om jeg velger offentlige tilgjengelige tekster, må jeg vurdere de etiske hensyna med tanke på personvern. På nettsida til etikkom.no står det under etiske retningslinjer for forskning på internett følgende:

For eksempel kan en forsker fritt benytte opplysninger som er hentet fra nettavisers dekning av et saksforhold. I andre situasjoner vil skillet mellom privat og offentlig være mer diffust. Én grunn er at individer som publiserer informasjon på Internett selv kan ha en forståelse av at informasjonen er privat selv om den teknisk sett er offentlig tilgjengelig. Andre kan være innforstått med at informasjonen er offentlig, men samtidig ha sterke reservasjoner mot at informasjonen blir brukt av andre i nye sammenhenger og kontekster, slik som i forskning (...). (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2018)

I prinsippet har jeg min fulle rett til å forske på offentlige profiler uten å be om samtykker, men som sitatet over viser, viskes arenaene for det offentlige og private ut og ikke alle er klare over at innleggene deres er så offentlige og tilgjengelige som de er. Med bakgrunn i dette søkte jeg *Norsk senter for Forskningsdata* om godkjenning av prosjektet. Jeg fikk

etter en omstendelig prosess godkjenning av prosjektet²⁵ under den forutsetning at jeg henta inn samtykker fra avsenderne jeg skulle analysere tekstene til²⁶. Hvis jeg ikke fikk henta inn samtykkene måtte jeg anonymisere avsenderne. Dette svaret kompliserte arbeidet med innhentinga av datamateriale for analysedelen.

I utgangspunktet hadde jeg sett for meg åtte debatt-tråder med til sammen 87 avsendere, så i første omgang måtte jeg kutte ned på antall debatt-tråder og avsendere. Jeg ba da først om samtykker fra hovedavsender bak hver tilfeldig utvalgte tråd, før jeg ba om samtykker fra de som deltok i denne tråden. Da det viste seg å være vanskelig å få tak i folk via Twitter, har jeg blitt tvunget til å anonymisere de fleste av avsenderne i debatt-trådene. Med bakgrunn i dette lenker jeg heller ikke direkte til debatt-tekstene i litteraturlista. Anonymisering av dette materiale svekker noe av både autensiteten, reliabiliteten og validiteten i studien min.

Flere av avsenderne jeg fikk tak i, reagerte på at jeg måtte innhente samtykker, siden tekstene deres ligger offentlig tilgjengelig. Jeg stiller meg også undrende til dette, da tekster som ligger publisert som leserinnlegg eller kronikker i de tradisjonelle mediene fritt kan brukes uten å måtte innhente samtykker. Som jeg argumenterte for i min søknad var tekstene offentlig tilgjengelige, og de var langt fra kontroversielle eller hetsende av noe slag. Skal man forske på for eksempel nettmobbing og hets i sosiale medier, vil det naturlig nok være svært vanskelig å få henta inn samtykker fra de som har uttrykt seg uheldig, hetsende eller uanstendig. I slike tilfeller forstår jeg hensynet med å beskytte avsenderen mot seg selv. Det at man også må innhente samtykker fra politikere som ytrer seg i sosiale medier, slik Lise Gusfre Ims måtte i sin mastergradsavhandling om analyse av norske partilederes facebook-sider (Ims, 2017), synes jeg er svært uheldig. Det kan svekke motivasjonen til å forske på liknede prosjekter og dermed omfanget av forskning på offentlighetsdiskurs. Ims viser til skandinaviske forskere som har forska på politikere i sosiale medier uten å innhente samtykker, deriblant Anders Larsson, som uttalte i direkte kommunikasjon med Ims at: «För det första rör det sig om offentliga personer, för det andra handlar det om facebooksidor som används offentligt» (Larsson sitert av Ims, 2017, s. 33). Ims valgte etter flere runder med NSD å følge kravet deres om innhenting av samtykker fra politikere, men stiller et betimelig spørsmål: «Skal personer i sentrale maktposisjoner i samfunnet som ytrer seg i sosiale medier, kunne unndra seg forskernes

²⁵ Se <Vedlegg 3: svar fra NSD>

²⁶ Se <Vedlegg 2: samtykkeskjema twittertekster>

søkelys?». Siden det viser seg av materialet mitt at noen av avsenderne er sentrale politikere på Twitter, bør jeg kunne ha vist til forskningsfeltet og dermed unngått innhenting av samtykker.

Når det gjelder elevetekstene jeg samla inn som tweets om god tone i offentlig debatt, var dette også materiale jeg måtte ta etiske hensyn til. Jeg fikk henta inn samtykker til å bruke tekstene i denne oppgava.²⁷ Elevene er over 15 år og kunne slik sett skrive under samtykkene selv, men navnene har blitt endra via kodenøkkel, slik at tekstene ikke kan knyttes opp mot enkeltelever.

3.3 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt

Hva er grunnlaget for valg av temaet offentlighetskultur og ytringspraksis som didaktisk mulighet? Det overordna vitenskapsteoretiske rammeverket som utgjør grunnlaget for forskinga i mitt tilfelle er sosialkonstruktivisme og hermeneutikk. I sosialkonstruktivisme får den sosiale, kulturelle og historiske settinga som mennesker lever i, betydning for menneskenes oppfatning og forståelse (Postholm, 2010, s. 24). Det viktigste med forskinga i sosialkonstruktivismen er ikke å finne en objektiv virkelighet, men å undersøke hvilket verdensbilde som blir konstruert, noe som er sentralt i prosjektet mitt.

Grunnlaget for analyse- og tolkningsprosessen er at jeg ser ytringene som analyseres som del av en større kulturell trend, de enkelte ytringene som del av en sjanger, de enkelte kommentarene som del av en tråd og så videre. Hermeneutikken handler om tolkning av mening og om den sentrale rolla forståelsen har i erkjennelsen (Nyeng, 2017, s. 191). Det allerede etablerte synet ethvert menneske møter verden med kaller en i hermeneutikken for forforståelse– og enhver forståelse har utgangspunkt i en tidligere forståelse (Gadamer omtalt i Kjeldsen, 2015, s. 298). Den tyske filosofen Martin Heidegger mener at først når vi blir vår egen forforståelse bevisst, kan vi gjøre oss håp om å kunne sette den til side, og åpne oss for det fremmede i talen (Heidegger omtalt i Læg Reid & Skorgen, 2006, s. 195). Den tyske filosofen Wilhelm Dilthey taler om den hermeneutiske sirkelen, som inkluderer leseren og tolkeren. Man går fra en helhetlig forståelse til delforståelse og en ny helhetlig forståelse (Raddum Hitching mfl., 2011, s. 20). Tolkningsprosessen har ikke en gitt slutt og «en varje ny ansats kan ge upphov till en annan forståelse» (Fischer mfl., 2014, s. 21). Den hermeneutiske sirkelen beskriver altså en vekselvirkning mellom vår selvforståelse og vår forståelse av verden som den

²⁷ Se <Vedlegg 1: samtykkeskjema elevtekster>.

presenteres for oss. En hermeneutisk lesning bygger på møtet mellom verk og leser, mellom leserens forforståelse og verkets historiske meningshorisont (Fischer mfl., 2014, s. 22). Studiet mitt går ut på å analysere utvalgte debatter på Twitter og avdekke en utvida meningssammenheng i tekstene, samt å komme til en helhetlig forståelse av virkeligheten og hva som blir uttrykt.

3.4 Retorisk kritikk

Tekstanalysemetoden jeg har valgt er retorisk kritikk, som ifølge den danske retorikkforskeren Lisa Storm Villadsen er et samla begrep for arbeidet med å analysere, fortolke og vurdere retoriske ytringer (C. Jørgensen & Villadsen, 2009, s. 195). Et viktig poeng i retorisk kritikk er vurdering, og i analysen min vurderer jeg om tonen i debattene er god eller dårlig. Retorisk kritikk kan videre defineres som den hermeneutiske, kritiske lesning av taler og annen retorisk diskurs, hvor tekstens deler relateres til dens helhet (Lund & Roer, 2014, s. 27). Retorisk kritikk er en akademisk disiplin, så jeg foreslår samtidig hvordan jeg kan transformere analysen inn i arbeidet med retorikk og retorisk analyse i skolen. Det er en begrepsstyrt analyse, der jeg fokuserer på retorisk situasjon, retorisk medborgerskap, online etos, handlekraft, aptum, topos, stil og tone. Metoden er deduktiv, da analysen baserer seg på etablerte retoriske begreper. Men det tilnærmer seg en abduktiv metode, der blant annet nye hypoteser kommer til etter hvert i forskingsprosessen (Raddum Hitching mfl., 2011, s. 18) og etter som jeg diskuterer analysens didaktiske potensiale fortløpende.

I retninga kritisk retorikk er det en vektlegging av det kritiske elementet, der formålet er å sette den analyserte teksten inn i en samfunnsmessig sammenheng, slik som i kritisk literacy (jf. punkt 2.3.2). Det kritiske i kritisk retorikk er ifølge Raymie McKerrow at den kritiske handlinga i seg selv er retorisk, at den identifiserer seg med ideologisk eller annen verdibasert kritikk av samfunnet og dets representative tekster. Videre skal det kritiske bidra til å avsløre hvordan diskurs er med på å skape sosial og politisk undertrykkelse, for deretter å peke på muligheter for frigjørelse. Michael McGee fokuserer i sin teori på hvordan språklige former i seg selv er bærere av ideologier, og hvordan de setter rammene for våre uttrykksmuligheter (McKerrow, 1989; McGee, 1980; omtalt i Jørgensen & Villadsen, 2009, s. 210). Jeg anvender det kritiske blikket i analysene av debatt-tekstene på Twitter, siden flere av personene bak dem innehar makt i samfunnet, og tekstene deres på Twitter kan ses på som makttekster (Berge, Meyer, & Trippestad, 2003). Retninga kritisk retorikk er slik sett en passende metode for

analysedelen min, og som går parallelt med formålet om å utvikle elevenes kritiske literacy.

3.5 Reliabilitet og validitet

Ifølge professor Jan Grue kan man anvende kvalitativ metode på språklig materiale, intervju, dokument og tekstlige beskrivelser og observasjoner (Grue, 2015, s. 55). I dette prosjektet er materialet språklig, så tilnærminga blir derfor kvalitativ. Retorisk kritikk som tekstanalyse er en metode med kvalitativ tilnærming. Som jeg nevnte tidligere gjør jeg innsamlinga av datamateriale etter på forhånd gitte kriterier, og det er med på å styrke reliabiliteten. «En innvending mot kvalitativ forskning generelt er at den er mindre stringent og gjennomiktig enn kvantitativ forskning» (Raddum Hitching mfl., 2011, s. 19). For å oppnå validitet må man derfor gjøre sin egen analyseprosedyre mest mulig eksplisitt gjennomiktig og sammenhengende (Raddum Hitching mfl., 2011, s. 20). For å styrke validiteten i dette prosjektet forklarer jeg derfor hvordan jeg har kommet fram til de fortolkningene jeg presenterer som funn. «Forskeren spiller rollen som djevelens advokat overfor sine egne funn» (Kvale, Brinkmann, Anderssen, & Rygge, 2015, s. 279). Herunder etterstreber jeg et kritisk syn på mine fortolkninger, uttrykker eksplisitt mitt perspektiv på emnet som studeres og hva slags kontroll som utøves for å motvirke en selektiv forståelse og skjev fortolkning.

3.6 Analysemodeller og framgangsmåte

For å svare på den todelte problemstillinga har jeg komponert to analysemodeller, en for debatt-tekstene på Twitter og en for elevtekstene om god tone i offentlig debatt. Siden analysen blir begrepsstyrt, vil utgangspunktet for analysemodellene være begrepene som presenteres i det følgende med underliggende spørsmål. Begrepene er da styrende for tekstanalysene av debatt-tekstene og elevtekstene. Begrepene i analysemodellene under blei drøfta og definert nærmere i teoridelen punkt 2.2. Kildene i analysemodellene under refereres til i fotnoter for å få en mest mulig ryddig framstilling.

3.6.1 Analysemodellen til debatt-trådene på Twitter

1) **Den retoriske situasjonen:** Hvorfor reises denne debatten?

Hva er den retoriske situasjonen?

2) **Retorisk medborgerskap:** Hvordan praktiseres retorisk medborgerskap?

a. Hvordan praktiseres offentlighetskulturen?

b. Åpner debatten opp for fornuftig uenighet, eller stenger debattantene for motargument?²⁸

3) Retorisk handlekraft: Hvordan skapes og opprettholdes den retoriske handlekraften?

a. Hvem, hva, hvordan blir mening dannet?²⁹

b. Hvilke språkhandlinger utføres?

4) Online etos: hvordan framstiller situasjonen og teksten en retor?³⁰

a. Hvem uttrykker seg?

b. Hvordan skaper deltakerne etos?

3) Topos: Hva diskuteres? Hvilke topos «settes» og av hvem?³¹

a. Hvilke typer av fakta preger debatten? (spesifikke topoi)

b. Hvordan anvender debattanten fakta? (generelle topoi)

c. Hvem setter topoi som styrer debatten?

d. Hvilke topoi går igjen?

4) Aptum: Hvordan praktiserer taleren ytringskulturen? Hvordan ser det indre og ytre aptum ut?³²

a. Er relasjonen mellom de fem konstantene i den retoriske situasjonen passende? (det eksterne pentagrammet)

b. Står de fem elementene som skaper indre aptum i et passende forhold til hverandre? (det interne pentagrammet)

5) Retorisk stil: Hvordan formulerer deltakerne seg? Hvordan praktiseres retorisk stil? Hva anses som god og dårlig tone?

a. Hva finnes av troper og figurer?

b. Er stilen korrekt/klar?

c. Gjenfinner man mest en høy, middels, lav stil?

d. Uttrykkes holdninger til selve stilen?

²⁸ Kock & Villadsen, 2017.

²⁹ Hoff-Clausen mfl., 2005, s. 63.

³⁰ Hoff-Clausen, 2008, s.212.

³¹ Gabrielsen & Lund, 2014, s. 155.

³² Kjeldsen, 2015, s. 71–76.

3.6.2 Analysemodellen til elevtekstene om god tone i offentlig debatt

I analysen av elevtekstene fokuserer jeg på innholdet (hva ytres det om), den retoriske stilen og hvordan elevene praktiserer yringskulturen:

- 1) **Hvorfor** ytres det? Den retoriske situasjonen.
- 2) **Hva** ytres det om? Bruk av topos?
- 3) **Hvordan** praktiserer elevene yringskulturen gjennom aptum?
- 4) **Hvordan** formulerer elevene seg? Hvordan praktiserer de retorisk stil? Se også spørsmålene under nr. 5, punkt 3.6.1. Etterlikner de stilen på Twitter? (Imitatio).

3.6.3 Framgangsmåte

Framgangsmåten for tekstanalyse i den retoriske kritikken følger deler av Villadsens elementer (Jørgensen & Villadsen, 2009, s. 214). Jeg analyserer først twittertekstene, så analyserer jeg elevtekstene der de uttaler seg om god tone i offentlig debatt. Videre diskuterer og sammenlikner jeg resultatene i analysen. Deretter fortolker jeg betydninga til analysematerialene, mens jeg diskuterer og vurderer analysen opp mot materialet og retorisk teori. Jeg forsøker å knytte alle elementene opp mot didaktisk relevans i den videregående skolen, spesielt med tanke på undervisning i norsk og samfunnsfag. Det didaktiske fokuset og den røde tråden i oppgava er: hvordan ruste elever til retorisk medborgerskap og retorisk handlekraft gjennom retorisk analyse av debatt og tekstskaping på Twitter?

4 Analyse og didaktikk

I dette kapittelet tar jeg først for meg de fire utvalgte debatt-tekstene på Twitter om de ulike emneknaggene likestilling, abortloven, klima og bompenger. Jeg begrunner bakgrunnen for valget av hvert tema og setter det inn i en didaktisk kontekst, før jeg systematiserer og beskriver materialet som innledning til analysen under hvert tema. Jeg analyserer deretter elevtekstene om god tone i offentlig debatt.

4.1 Analyse av debatter på Twitter

Når man jobber med retorisk analyse av tekster i skolen, er det mest ideelle at lærer har gjort egen analyse av tekstene på forhånd, slik at hun vet hva elevene bør se etter når de skal jobbe med den samme teksten. Å anvende modelltekster i opplæringa stammer fra antikkens retorikkskoler, noe den russiske litteratur- og språkforskeren Mikhail M. Bakhtin utvikla videre. Hans tanke var at alle tekster er i dialog med hverandre og at ytringene er fulle av referanser til andre ytringer (Bakhtin, 2005). Men det er ikke like enkelt å vise til modelltekster hvis man trekker inn dagsaktuelle tekster, eller når elevene blir bedt om å søke opp egne tekster innafor et gitt tema. Uansett vil modelltekster og tilpassa analysemodeller kunne hjelpe elevene på vei inn i eget analysearbeid, og ikke minst med hvordan de kan ta det retoriske begrepsapparatet i bruk. Modelltekster skal ifølge den amerikanske literacyforskeren James Paul Gee bidra til at elevene får tilgang til sekundære diskurser i skolen (Gee, 2003). Analysene som følger er ikke lagt på et elevnivå, slik at de kan brukes som modelltekster inn i skolen, men jeg diskuterer hvordan tematikken og analysene kan settes inn i en didaktisk kontekst.

4.1.1 Debatt-tråd om #likestilling

Den første emneknaggen jeg tar for meg i analysedelen er likestilling, noe jeg mener kan være et fruktbart tema å jobbe med i norskfaget. Det kan brukes som en tematisk inngang til litteraturhistorien og relevante samtidstekster, og til hvordan temaet har blitt satt på dagsorden i ulike epoker. I tillegg kan man ha kontrafaktiske skriveoppdrag om hva Ludvig Holberg, Camilla Collett eller Henrik Ibsen hadde ytra seg om likestilling i dag på Twitter. Temaet er også aktuelt å koble tverrfaglig opp mot historie og samfunnsfag, med utgangspunkt i «Demokrati og medborgerskap» eller «Folkehelse og livsmestring», som man finner i den overordna delen av ny læreplan gjeldende fra 2020 (Utdanningsdirektoratet, 2018c). Likestilling er et omfattende begrep som har forandra

seg historisk, og går ikke lenger bare ut på det kjønnsmessige. Store norske leksikon forklarer begrepet som følger:

Ordet likestilling har tradisjonelt vært brukt i betydningen likestilling mellom kvinner og menn, såkalt kjønnslikestilling. Dette er fremdeles den vanligste bruken av ordet, men de senere årene har det fått en utvidet betydning til også å gjelde andre diskrimineringsgrunnlag (Ryste, 2018).

Videre gjelder de andre diskrimineringsgrunnlagene, ifølge FNs verdenserklæring for menneskerettigheter artikkel 10: «(...) funksjonsevne, seksuell orientering, alder, etnisitet og religion» («FNs verdenserklæring om menneskerettigheter», 2018). Som en ser av definisjonene har likestilling utvikla seg til et mangfoldig begrep, men det er den tradisjonelle betydninga rundt kjønn jeg bruker som utgangspunkt i det følgende.

4.1.1.1 Presentasjon av materiale

Debatt-tråden om emneknaggen likestilling som jeg analyserer, er valgt ut ifra kriteriene jeg skisserte i metodedelen punkt 3.1, som gikk ut på periodeavgrensing (uke 47 i 2018), tematisk søk på norske og offentlige ytringer, minimum tre og maksimum 20 antall ytringer i tråden. I dette tilfellet søkte jeg på likestilling, og det blei kun to treff i det aktuelle tidsrommet. Den utvalgte teksten handler ikke eksplisitt om likestilling, men om verdens toalettdag. Den blei allikevel valgt ut med bakgrunn i kriteriene og responsen den fikk, med tanke på svarytringer i debatt-tråden. Under er skjermdumpet av den utvalgte start-tweeten vist i sin helhet.

Figur 6: Skjermdump av @nikolaiastруп sin twittermelding 19.november 2018

I tabellen under (figur 7) er ytringene i tråden systematisert i rekkefølge som

rein verbaltekst. Siden det har vært en stor utfordring å få samla inn alle samtykkene, velger jeg av personvern hensyn kun å offentliggjøre avsenderen bak startytringa i debatt-tråden, og så anonymisere personkontoene. Der avsender er en organisasjon, forening el., blir ikke ytringa anonymisert. Personene bak ytringene til emneknagg likestilling har med bakgrunn i forbokstaven til emneknaggen fått de fiktive aliasnavnene @L1, @L2, @L3, @L4, osv. Ytringene er nummererte i kronologisk rekkefølge:

Emneknaggen likestilling dato: 19.11.2018
1. @nikolaiastруп: I dag er det verdens toalettdag! Hvis vi skal nå målene om god helse, utdanning til alle og likestilling mellom kjønnene, kan en do bety mer enn du tror! doemoji Her er noe å tenke på neste gang du er på do: https://www.facebook.com/2116019315286490/posts/2331789797042773/
2. @L1 til @nikolaiastруп Er det en tilfeldighet at verdens toalettdag og den internasjonale mannsdagen er sammenfallende?
3. @Basic4all til @nikolaiastруп Fit's perfectly: in Izazi (TZ) the (link: http://Digi.BasicInternet.no) Digi.BasicInternet.no project establishes a public toilet at a bus stop, and adds an #InternetLite information spot. Free access to information, premium access to entertainment
4. @L2 til @nikolaiastруп Sjekk (link: http://washaid.pratt.duke.edu/) washaid.pratt.duke.edu Reinventing the toilet- langt vanskelegare enn å byggja ein iPhone!
5. @L3 til @nikolaiastруп Har nettopp sett en afrikansk mann urinere på et tre midt i Paris ved katedral. Jeg tenker det er nok toaletter i Paris, til og med bidè, er ikke det?
6. @L4 til @L3 Holdt på å bli arrestert da jeg tisset i en liten park mldt på natten i Tanzania.
7. @Vannforeningen til @nikolaiastруп Veldig bra og viktig å rette focus på dette, bistandsminister Astrup! Verdens Vanndag den 22/3 2019 har tema Leaving No One Behind! Sammen med @Tekna FTU @unesconorway #Hydrologirådet @UniNMBU og @KirkensNodhjelp arrangerer vi seminar og vil invitere deg som taler til dette!
8. @L5 til @Vannforeningen WC bruker for mykje vatn ? Mange blir oppfordra til å tisse i dusjen, når ein likevel dusjar
9. @L6 til @nikolaiastруп bra!
10. @L7 til @nikolaiastруп #veas rensar avløpsvannet ditt og lager biogass, jord og kjemikalier ut av det du drar ned i do, slik at ressursene kan gå i kretsløp. Tenk over at ett toalettbesøk tilsvarer 70 meter kjørelengde på en buss
11. @L8 til @L7 Rensing av avløpsvann bør skje i sentrale effektive og trygge anlegg. Slike anlegg krever oppfølging av folk "Som kan dette".
Totalt 11 ytringer og 11 ytrere i debatt-tråden om likestilling

Figur 7: Tabell med oversikt over debatt-tråd om likestilling

4.1.1.2 Den retoriske situasjonen

Statsråd Nikolai Astrup³³ alias @nikolaiastруп uttaler seg i kraft av sitt embete som utviklingsminister på Twitter til sine da 29 911 følgere om verdens toalettdag mandag 19.

³³ Nikolai Astrup (Høyre) var utviklingsminister på det tidspunktet twittermeldinga blei plukka ut. Fra og med 22. januar 2019 blei han Norges første digitaliseringsminister og skiftet departement.

november 2018 klokka 12.05. Med twittermeldinga som er den retoriske situasjonen, setter han i tillegg til do, flere påtrengende og overordna problemer på dagsorden: god helse, utdanning til alle og likestilling. Det primære publikummet er følgerne hans på Twitter. Meldinga hans hadde på tidspunktet skjermdumpet blei tatt, fått 12 retvittringer av andre twitterprofiler og 66 liker, noe som bidro til at budskapet blei spredt ut til langt flere enn følgerne hans. De som ikke følger han, men allikevel mottar budskapet, blir da det sekundære publikummet. Meldinga spres også ytterligere ved hjelp av de ti svaryttringene i debatt-tråden. Det er vanskelig å anslå hvor mange som har sett yttringa, da ikke nødvendigvis alle følgerne er like aktive online. Tidspunktet for publisering har stor betydning for hvor mange og hvilke følgere som nås. Meldinga er publisert en hverdag i lunsjtida, noe som ifølge forsker på sosiale medier Dan Zarrella er perfekt timing for å nå følgere i næringslivet og få høyest klikkfrekvens (Zarrella, 2013). Slik sett utnytter statsråden et av de retoriske vilkårene for å få mest mulig respons.

Hovedyttringa på Twitter komprimerer budskapet fra et lengre innlegg på avsenders Facebook-side, og det henvises direkte med link til det omfangsrike innlegget på Facebook. Facebookinnlegget, som blei publisert på hans offisielle Facebook-side samme dato, er et mer fullstendig og utdypende innlegg på 1832 tegn, mens meldinga på Twitter består kun av 227 tegn³⁴ og en do-emoji³⁵.

Statsråden kan tenkes å bruke Twitter bevisst som et retorisk vilkår for å spre det mer tekstrike innlegget fra Facebook-sida si ytterligere. Hans følgere på Facebook er «kun» 7790, mot over 29 000 på Twitter. I det opprinnelige innlegget på Facebook peker Astrup på sammenhengen mellom dårlige sanitære forhold i verden og hvordan det kan føre til blant annet seksuelle overgrep på jenter: «I mange utviklingsland fører mangel på toaletter og rent vann rett og slett til dødelige sykdommer, til at barna slutter på skolen og til overgrep», lyder noe av den opprinnelige teksten han har publisert på Facebook-sida si. Videre at jenter er mest sårbare når de får mensesiden, siden det er et tabu i mange utviklingsland. Han viser også til et bilde av ei modig jente han møtte da han var i Nepal. På bildet ser vi henne tale til landsbyen sin. Hun talte om mensesiden og begrunna behovene for toalett. Astrup avrunder FB-innlegget med setninga: «Hvis vi skal nå målene om god helse, utdanning til alle og likestilling mellom kjønnene, kan en do bety mer enn du tror!», som også er den siste setninga i twittermeldinga.

³⁴ Tegn inklusive mellomrom.

³⁵ Emoji kan oversettes på norsk til bildetegn, men det har blitt et såpass etablert begrep i norsk, så jeg bruker det videre.

Som en kan se av responsen i debatt-tråden forsøker andre å utnytte den retoriske situasjonen til å sette egne agendaer som vann, kretsløp og miljø. Det kan skyldes at hovedavsender ikke lykkes helt med stilen i ytringa si, noe jeg vender tilbake til under punkt 4.1.1.7.

4.1.1.3 Retorisk medborgerskap

Ytringa er offentlig og sendes direkte fra en offentlig person til hans følgere og øvrige borgere med tilgang til Twitter. Hvem som helst med twitterprofil kan svare på ytringa hans. Slik sett inviterer @nikolaiastrup til retorisk medborgerskap og deltakelse i offentlighetskulturen. Siden det ikke oppstår noen direkte debatt i tråden, oppstår det heller ingen uenighet. Det interessante med tråden er at den åpner opp for andre og beslekta saker som avsenderne ønsker skal få plass i offentligheten. Samtalen eller debatten som følger i tråden er mer eller mindre anstendig, men ikke alt passer til situasjonen. Det kan virke som om flere av de som ytrer seg ikke har gått videre og lest informasjonen i sin helhet. Ytringene til @nikolaiastrup blir stående ubesvarte, og dermed svekkes noe av det retoriske medborgerskapet. På grunn av toposen «do» utvikla kommunikasjonen i tråden seg til en liksomdebatt og muligens noe hovedavsender ikke så viktigheten av å svare på.

4.1.1.4 Online etos og retorisk handlekraft

Hvem er det som ytrer seg i denne debatt-tråden? Foruten hovedavsender er det ti stykker som ytrer seg, derav åtte privatpersoner, en forening; @Vannforeningen og en stiftelse; @Basic4all. Sju av de ti ytringene i tråden er adresserte direkte til @nikolaiastrup, mens tre av ytringene er stilet til @L3, @Vannforeningen og @L7, som er kommentarer på deres ytringer til @nikolaiastrup. Blant de åtte privatpersonene er det en kvinne og sju menn som uttaler seg.

Siden det kun er hovedavsender som vises med fullt navn, blir fokuset rettet mot han når det gjelder betydninga av online etos. Det å ytre seg på Twitter med fullt navn er ikke noe krav, men er med på å styrke avsenderens troverdighet, og noe som er en verdi i vår offentlighets- og ytringskultur. Hovedavsender ytrer seg på det aktuelle tidspunktet som utviklingsminister på Twitter, ved å sette søkelyset på verdens toalettdag, samtidig som han kobler dette opp mot viktige og sentrale temaer som helse, utdanning og likestilling. I kraft av statsrådets embete, hans offline etos og gode renommé gjennom massemediene (Hoff-Clausen mfl., 2005, s. 60) framstår både han og budskapet hans troverdig. For å stille seg kritisk vet man at det må gjøres strenge prioriteringer innafor

bistandsbudsjettet, og det som ikke prioriteres utelates fokus og omtale. Hans rolle og ytring er derfor av politisk karakter. Statsråden skaper ingen sosial relasjon eller interaksjon med sitt publikum, da han ikke svarer på noen av kommentarene eller metatekstene som kommer i kjølvannet av ytringa hans. Kommunikasjonen er altså kun enveis, noe jeg umiddelbart tolker som en svekkelse av etos, selv om de fleste svarytringene ikke nødvendigvis krever tilsvaret eller handling. Ifølge Hoff-Clausen er også spor av interaksjon med andre aktører med i fortolkninga av bloggerens karakter og taushet er bloggerens endelikt (Hoff-Clausen, 2008, s. 150, s. 158). En slik taushet vil også svekke den retoriske handlekraften, noe jeg kommer tilbake til.

På den annen side flørter han med en hverdagslig eller lav stil om tabubelagte begreper som dobesøk, overgrep og mensen, noe som fører til at budskapet når ut til en breiere målgruppe enn hvis han hadde valgt en byråkratisk kansellistil med mer komplisert bruk av fagterminologi. Konsekvensen av det blir at relasjonen virker mer symmetrisk mellom avsender og mottaker, og at terskelen blir lavere når det gjelder å kommentere eller svare på ytringer som kommer fra en maktperson. I tillegg bruker han tiltaleformen «vi» en gang og «du» to ganger, noe som ytterligere er med på å skape en mer personlig og direkte relasjon til mottakerne. Men hvor inkluderende er han egentlig, og hva legger @nikolaiastруп i tiltaleformen «vi» i denne ytringa?: «Hvis vi skal nå målene om god helse, utdanning til alle og likestilling mellom kjønnene (..)». Målene er vedtatt politisk, og er mål som alle partiene på Stortinget kan enes om, selv om det er politisk uenighet om veien til målene. Siden @nikolaiastруп ytrer seg som minister i en koalisjonsregjering, kan man gå ut ifra at han mener regjeringa er «vi» i dette tilfellet. Slik sett kan man si han ekskluderer de som ikke støtter regjeringa.

Som poengtert i teoridelen punkt 2.2.3 henger online etos sammen med retorisk handlekraft. I denne tråden viser hovedavsender handlekraft gjennom å bruke de retoriske mulighetene han har til rådighet og i kraft av sin kapasitet og makt som statsråd. Han publiserer først en lengre tekst om verdens toalettdag og knytter det opp mot helse, utdanning og likestilling på sin Facebook- side. Han sprer deretter innlegget ytterligere til sin Twitter-profil gjennom å forkorte budskapet og gjøre det mer presist og poengtert, for så å henvise med link inn til det opprinnelige innlegget på FB-siden. I debatt-tråden som følger er det flere som forsøker å skape handlekraft gjennom å rette søkelyset over mot sine saker, som til eksempel vann og kretsløp. Dette er det vanskelig å måle effekten eller handlekraften av, men man kan regne med at budskapene har nådd @nikolaiastруп eller staben hans. Statsråden opprettholder derimot ikke den retoriske

handlekraften i kommunikasjonen som oppstår, da han ikke går i dialog med debattantene. I lys av den veletablerte etos han har, burde han ha kommentert noen av de uanstendige ytringene som oppstod i tråden som uakseptable.

Retorisk handlekraft henger også nøye sammen med hvilke språkhandlinger som utføres og dominerer i debatten. Den overordna språkhandlinga har med retorisk funksjon å gjøre, altså en kvalitet, framfor noe kvantifiserbart. Hovedavsenders første del av ytringa består eksplisitt av en kvalifisering gjennom erklæringa «I dag er det verdens toalettdag!», som er dagsordenssettende og dermed kan være den overordna språkhandlinga. Utropstegnet utgjør en ekspressiv språkhandling, deretter finner jeg en konstativ og en ekspressiv språkhandling i påstanden med utropstegn: «Hvis vi skal nå målene om god helse, utdanning til alle og likestilling mellom kjønnene, kan en do bety mer enn du tror! (...)», men kan også implisitt tolkes som et løfte eller kommissiv om at målene kan nås med deres, det vil si regjeringas politiske prioriteringer. Han bruker skal nå målene, noe som viser en høy grad av denotisk modalitet, det vil si at han ser på dette som en plikt.

Den andre overordna språkhandlinga i hovedytringa er det implisitte direktivet i form av en oppfordring og invitasjon til å klikke seg videre til avsenders facebookside for mer detaljert informasjon: «(...) Her er noe å tenke på neste gang du skal på do: (link til fb-innlegg)». Avsender inviterer deg altså som mottaker inn til facebook-innlegget som skal gi deg noe å tenke på neste gang du er på do og en oppklaring i hvor mye en do kan bety. Denne språkhandlinga er med på å skape nysgjerrighet og forventning hos mottakeren, noe som øker sannsynligheten for at mottaker klikker seg videre inn til facebook-innlegget. Hvor mange som har klikka seg videre er det ikke mulig for meg å fastslå.

I debatt-tråden som følger av ytringa til @nikolaiastrup på Twitter, og som vi ser av tabellen under, er det språkhandlingene direktiver(seks), konstativer(seks) og ekspressiver(seks) som dominerer kvantitativt, deretter kommissiv (en) og kvalifisering (en).³⁶ Ytringene er gjengitte i sin helhet i figur 7.

Avsender	Konstativ	Direktiv	Ekspressiv	Kommissiv	Kvalifisering
@nikolaiastrup	x	x	xx	x	x
@L1	x		x		

³⁶ Antallet språkhandlinger er gjengitt i parentes.

@Basic4all		x			
@L2		x			
@L3		x	x		
@L4	x				
@Vannforeningen		x	x		
@L5	x	x			
@L6			x		
@L7	x				
@8	x				

Figur 8: Oversikt over språkhandlingsklasser i debatt-tråden om likestilling

Et retorisk spørsmål som er stilet direkte til @nikolaiastrup blir uttrykt som usaklig ja- nei spørsmål: «@L1 Er det en tilfeldighet at verdens toalettdag og den internasjonale mannsdagen er sammenfallende?» Denne ytringa kan både være en konstativ og ekspressiv. Den ekspressive ytringa til @L3 inneholder også et implisitt direktiv i form av et spørsmål mot slutten: «Har nettopp sett en afrikansk mann urinere på et tre midt i Paris ved katedral. Jeg tenker det er nok toaletter i Paris, til og med bidé, er ikke det?». Dette kan være eksempler på ytringer som Vatnøy kaller «pub-snakk», der de forsøker seg på en humoristisk og sarkastisk stil. Tre av direktivene stilet direkte til @nikolaiastrup er derimot mer saklige og blir uttrykt som oppfordringer eller invitasjoner (se figur 7 og 8). Et eksempel er ytringa fra @Vannforeningen som inneholder både ekspressiv i form av ros til @nikolaiastrup og direktiv i form av å invitere han som taler til et seminar. Siden ikke hovedavsender svarer på noen av svarytringene, verken de saklige eller usaklige, er det vanskelig å vite om de direktive svarytringene har hatt noen effekt eller oppnåelse av handlekraft. At han ikke svarer opp kan selvsagt ha med kapasiteten hans å gjøre. Vanlig praksis og etter hvert etablert sannhet blant politikere og spesielt statsråder på sosiale medier er gjerne slik som det står gjengitt i biografien på Nikolai Astrups Facebook-side:

Henvendelser som gjelder saker som behandles og/eller skal behandles i departementet vil ikke besvares. Jeg ber om at disse og særlig tekniske spørsmål sendes til departementet. Moderatorene på denne siden er meg selv og min

nærmeste politiske stab. Jeg forsøker å svare på en del spørsmål, men ber om forståelse for at jeg ikke rekker å svare på alt («Nikolai Astrup - Om», 2019).

En liknende beskrivelse finner vi ikke i biografien hans på Twitter, men det har nok med begrensninga av antall ord å gjøre. Uansett ville en kortfatta beskrivelse kunne forsvart tausheten hans, som jeg mener er med på både å svekke online etos og den retoriske handlekraften hans på Twitter. På den annen side har han en veletablert etos som politiker og statsråd, og hans status blir ikke forringa av at han ikke svarer opp ytringer i sosiale medier.

Blant de konstative språkhandlingene kan, foruten den første del av ytringa til @nikolaiastруп, nevnes ytringa fra @L7 til @nikolaiastруп: «#veas rensar avløpsvannet ditt og lager biogass, jord og kjemikalier ut av det du drar ned i do, slik at ressursene kan gå i kretsløp. Tenk over at ett toalettbesøk tilsvarer 70 meter kjørelengde på en buss». Påstanden til @L7 kan eksplisitt tolkes som rein informasjon om Veas, men kan også implisitt ses på som en oppfordring eller direktiv til @nikolaiastруп, og selvsagt de mottakerne som fanger opp denne ytringa, om å rette sin oppmerksomhet mot det gode arbeidet #veas gjør for kretsløpet. @L7 uttaler seg som privatperson, men ut ifra ytringa kan det forstås som han jobber for Veas.

Overordna bruker hovedavsender kanalen Twitter som ei sosial handling for å nå breiere ut med budskapet sitt fra Facebook, men gjennomfører ingen direkte kommunikasjon eller debatt med mottakerne, verken på Facebook eller Twitter. Hovedavsender forsøker eksplisitt å sette søkelyset på likestilling, men klarer ikke skape noe debatt eller kommunikasjon rundt dette temaet.

4.1.1.5 *Topos*

Emneknagger på Twitter har karakter som spesifikke topoi, siden emneknagger viser hva det konkrete tvitres om. Jeg søkte opp emnet likestilling på Twitter i det aktuelle tidsrommet og fikk denne tweeten til @nikolaiastруп om verdens toalettdag opp, nettopp fordi ytringa inneholdt emnet likestilling. Ordet var riktignok ikke en emneknagg markert med emneknagg-tegnet # foran, men dukka allikevel opp i søket, så jeg velger da å kalle det for emneknagg. Astrup går i ytringa fra det lille eksemplet do til det store bildet likestilling, som utgjør en kontrast fra noe lavt (do) til noe høyt (likestilling), eller fra del til helhet. Dette er felles steder som Gabrielsen betegner som «loci communes» og som hører inn under den kollektive fasetten. Do er likedeles et emne man kan knytte mer humor og ironi til enn emnet likestilling, som ikke er like akseptert å tulle med. I hovedytringa setter @nikolaiastруп også de spesifikke topoiene helse og utdanning, og

slik sett ville nok denne ytringa dukka opp hvis man søkte opp helse eller utdanning i stedet. Videre kan «målene» kategoriseres som et generelt topos, som et velkjent sted i en politisk og økonomisk sfære.

I debatt-tråden som følger og i ytringa til @L1 kobles verdens toalettdag humoristisk til den spesifikke toposen mannedag. I ytringene til @L3 og @L4 spinnes det videre på toposen do og ulovlig urinerings. @Vannforeningen setter toposen vanndag, mens @L7 og @L8 setter topoiene rensing og kretsløp. Topoiene som preger debatt-tråden har mest med toposen do å gjøre, og ingenting med likestilling.

4.1.1.6 *Aptum*

Det eksterne pentagrammet har de fem konstantene: avsenderen, saken, uttryksmåten, mottakeren og de konkrete omstendighetene. Jeg fokuserer på hovedavsenders ytring også i denne delen. Hovedavsenderen er som nevnt tidligere @nikolaiastруп, og den konkrete saken er verdens toalettdag. Uttryksmåten og formuleringene har middels stil og framstår hverdagslig og personlig med begreper som «vi» og «du». Men «do» hører inn under lav stil, og er noe som skaper en spenning. Tilhørerne eller mottakerne er brukere av Twitter, både de som direkte følger han og de som mottar ytringa ved at de følger noen som har retvittra ytringa, likt eller kommentert den. Mottakerne som kommenterer ytringa utgjør en del av ytringas helhet og kontekst. De konkrete omstendighetene er knytta opp mot saken «Verdens toalettdag» og hvor viktig en do kan være for å nå målene om helse, utdanning og likestilling. Relasjonen mellom de fem konstantene i den retoriske situasjonen passer delvis sammen, selv om Aristoteles nok ville sagt at avsender snakker for lettferdig om seriøse emner som helse, utdanning og likestilling samtidig. Hvis man ser på ytringene som oppstår i tråden, passer ikke alle like godt til den opprinnelige saken.

De fem elementene i det interne pentagrammet gjelder ifølge Kjeldsen: saken, innholdet, organiseringen, uttryksmåten og presentasjonen. Ytringa til hovedavsender er nøye organisert og har begrensa med tekst. Innholdet er forståelig for folk flest, selv om han ikke argumenterer for påstanden før man har klikka seg videre til den fullstendige teksten på Facebook. Uttryksmåten er middels estetisk, noe jeg kommer tilbake til i delen om stil og tone. Avsender har tilpassa teksten til mediet og presenterer saken på en god måte, selv om det kreves at man klikker seg videre for å lese hele teksten og dermed få med seg hele argumentasjonen og budskapet. Elementene i det interne aptum kan dermed sies å passe delvis sammen.

Hvis man ser på hovedavsenders ytring isolert sett kan man si det ytre og indre aptum passer nokså godt sammen. Hvis man ser på ytringene som oppstår i tråden er ikke alt like passende til situasjonen, for eksempel ytringene om manndagen, urinering på katedral og i park. Ad det ytre aptum er spørsmålet her om dette er noe hovedavsender burde skjønne ville komme av svar, ut ifra måten han uttrykker seg på.

4.1.1.7 Stil og tone

Den språklige stilen henger sammen med både aptum, etos og handlekraften. I denne tråden finner man mest bruk av middels stil og stort sett god tone, men jeg finner også eksempler på lav stil og dårlig tone. Det ytres ingen holdninger til stilen underveis.

Hovedvedavsender formulerer seg som nevnt tidligere presist og poengtert og med en middels stil, noe som bidrar til at ytringa kan forstås av de fleste som mottar den. Språket er korrekt, klart, passer til situasjonen og innehar en viss grad av skjønnhet eller ornatus i form av troper og figurer (jf. Theofrast krav om godt språk i punkt. 2.2.7). Av troper ser jeg på hele ytringa som en synekdoke av hans helhetlige melding på Facebook. Jeg finner også den døde metaforen «nå målene». Mål er et ord som kan forbindes med sportslige prestasjoner: å komme i mål eller score mål, og knyttes som nevnt ofte til politikk og økonomi. Videre finner jeg et eksempel på metonymi. Først skriver han at det er verdens toalettdag. I de påfølgende setningene erstatter han ordet toalett med *do*, som er et mindre formelt og mer folkelig uttrykk enn toalett. *Do* nevnes totalt tre ganger i ytringa, to ganger uttrykt i form av verbalteksten «*do*» og en gang uttrykt som *do*-emoji. Gjentakelsen av ordet understreker at det er *do* som er det sentrale i denne ytringa. Av figurer finner jeg den dramatiske figuren utrop: «I dag er det verdens toalettdag! Hvis vi skal nå målene om god helse, utdanning til alle og likestilling mellom kjønnene, kan en *do* betyr mer enn du tror!». De to første setningene i ytringa har begge utropstegn etter seg for å forsterke betydninga og intensiteten, samt signalisere en sterk personlig involvering (Skovholt & Veum, 2014, s. 103). Det at det brukes utropstegn i to setninger etter hverandre, kan riktignok bidra til å svekke både stilen og troverdigheten til avsender, da dette er setninger som ikke nødvendigvis krever utropstegn etter seg. Utropstegn brukes ofte ved imperativer og ordre, og kan dermed tolkes negativt av mottaker. Selv om ikke disse setningene eksplisitt oppleves som ordrer, kan det virke som en unødvendig overdrivelse. Tonen han setter med disse utropstegnene blir dermed ikke så god som hvis han hadde unnlatt å bruke dem, eller utelatt ett av dem.

I debatt-tråden som følger finner man varierende stil og tone. I ytringa til @L1 finner jeg de dramatiske figurene retorisk spørsmål og ironi, som kan oppfattes humoristisk og litt sarkastisk: «Er det en tilfeldighet at verdens toalettdag og den internasjonale mannsdagen er sammenfallende?». Lignende ytringer der avsenderne forsøker å være humoristiske finner jeg fra @L3: «Har nettopp sett en afrikansk mann urinere på et tre midt i Paris ved katedral. Jeg tenker det er nok toaletter i Paris, til og med bidé, er ikke det?» Ytringa som er et spørsmål avsluttes med gjentakelsesfiguren enderim, men er ikke helt korrekt grammatisk. Det at han bruker etnisitet i beskrivelsen av mannen som tisser, kan oppfattes som rasistisk og indikerer lav stil og dårlig tone. @L3 får tilsvaret av @L4 med en lignende stil: «Holdt på å bli arrestert da jeg tisset i en liten park mldt på natten i Tanzania». De til dels useriøse ytringene vitner om at avsenderne her virker lite bevisste på mottakeren og situasjonen, og at de har lite respekt for det budskapet hovedavsender formidla i utgangspunktet.

I ytringa til @Vannforeningen er stilen og tonen derimot mer lik hovedavsenders: «Veldig bra og viktig å rette fokus på dette, bistandsminister Astrup! Verdens Vann dag den 22/3 har tema Leaving No One Behind! Sammen med (...) arrangerer vi seminar og vil invitere deg som taler til dette!». Akkurat som hos hovedavsender overdrives bruken av utropstegn, her med totalt tre utrop. Selv om intensjonen nok er å vise sin begeistring og sitt engasjement for saken, kan det fort få motsatt virkning. Språkmessig er ytringa korrekt skrevet, bortsett fra «focus» og flere feil rundt bruk av store forbokstaver. Tittelen på seminaret det refereres til er på engelsk, for å understreke den internasjonale relevansen. Ytringa passer til situasjonen. Selv om det er litt på sidelinja med tanke på hovedytringa, så er vann et livsviktig primærbehov og en forutsetning for å kunne bygge vannklosett. De vet med dette å utnytte den retoriske situasjonen ved å sette sin egen sak på agendaen.

4.1.1.8 Oppsummert om debatt-tråden #likestilling

Astrup inviterer til retorisk medborgerskap i offentlighetskulturen på Twitter. Det er en klar mannsovervekt i debatt-tråden, selv om ikke kjønn kan stadfestes hva gjelder de institusjonelle kontoene. Det er kun én privat kvinne som uttaler seg: @L8, men dette er heller ingen ytring om likestilling mellom kjønnene. Hovedavsender er en politiker som forsøker å styrke sin etos som dagsaktuell og dagsordenssettende. Statsrådets etos online og handlekraft blir svekka da han ikke går i dialog med debattantene. Selv om statsråden forsøker å koble verdens toalettdag direkte opp mot blant annet likestilling, oppstår det

ingen kommunikasjon eller debatt om dette i tråden. Ytringene og argumentasjonen dreier over mot toalett, vann og miljø. De overordna språkhandlingene er kvalifisering og direktiv. Han vil få mottakerne inn på Facebook-sida si, samtidig som han forsøker å definere viktigheten av toaletter opp mot viktigheten ved å sette likestilling på dagsorden i et internasjonalt samarbeid. Hovedavsenders ytring passer til situasjonen og har middels stil og god tone. Noen av ytringene som følger bærer preg av å være usaklige med lav stil og dårlig tone.

Didaktisk kunne man brukt denne debatten for å vise hvordan noen utnytter en retorisk situasjon til sin fordel, samt vurdere etos, stil og handlekraft hos hovedavsender og om disse passer til hans rolle som statsråd.

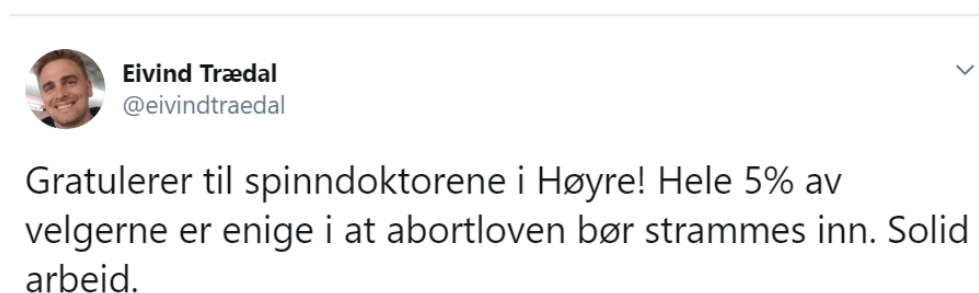
4.1.2 Debatt-tråd om #abortloven

Den andre emneknaggen jeg undersøker er abortloven. Selv om abortloven ikke er et tema som naturlig hører inn under norskfaget, er abort et konkret tema som engasjerer elevene, siden det er en rettighet som kan vedrøre dem direkte eller indirekte før eller siden. Det konkrete temaet abortloven kan relateres til det abstrakte temaet likestilling og kan knyttes opp mot de tverrfaglige temaene i ny læreplan: «Folkehelse og livsmestring» og «Demokrati og medborgerskap». Det sterke utdraget som skildrer en strikkepinne-abort i Torborg Nedreaas roman «Av måneskinn gror det ingenting» fra 1947 kan være en litterær inngang, før man setter dem inn i den historiske konteksten og utviklinga fram mot dagens abortlov.

«Loven om svangerskapsavbrudd», som også blir kalt for abortloven, kan knyttes ordhistorisk opp mot kvinners likestillingskamp på 1970-tallet. Abortloven som utvida kvinners rett til selvbestemmelse om abort fram til uke 12, blei først endelig vedatt med flertall av Stortinget i 1978 (Lønnå, 2019). Loven har siden den gangen blitt endra og forsøkt endra flere ganger, noe som har skapt heftig debatt mellom abortforkjemperne og abortmotstanderne. I nyere tid, 2013-2015, skapte et forslag til forskrift om fastlegers reservasjonsrett enorme protester, og resulterte i at regjeringa snudde og at leger ikke lenger skal henvise til abort, slik at de unngår å havne i et etisk dilemma (Lønnå, 2019). Som omtalt i punkt 2.2.1 blei abortloven igjen satt på dagsorden som en strategi i regjeringa Solbergs forhandlinger om å få Kristelig Folkeparti inn i en flertallsregjering. Da var det snakk om å fjerne paragraf 2b om flerlingabort og 2c, den såkalte #downsparagrafen. Krf fikk gjennomslag for paragraf 2b og reduksjon av flerlinger, men paragraf 2c blir fortsatt stående (Lønnå, 2019).

4.1.2.1 Presentasjon av materiale

Debatt-tråden om emneknaggen abortloven er også tilfeldig valgt ut ifra de gitte kriteriene i metodedelens punkt 3.1, og hovedavsenders startytring er henta 24. november 2018, blant hele 210 treff på emneknagg abortloven i uke 47. Meldinga er fra Eivind Trædal alias @eivindtraedal, som kommenterer en nyhetssak på nettavisa til Dagbladet om at velgerne ikke vil endre abortloven. Skjermdumpen under viser til hovedavsenders startytring og av plasshensyn ikke til linken han henviser til på dagbladet.no:

Figur 9: Skjermdump av @eivindtraedal sin twittermelding 24.november 2018

Tabellen under viser ytringene som følger i den utvalgte debatt-tråden om abortloven med oppstart 24. november 2018. I likhet med forrige emneknagg og debatt-tråd, offentliggjør jeg kun avsenderen bak startytringa i debatt-tråden og anonymiserer de private personkontoene. Personene bak ytringene til emneknaggen abortloven har fått forbokstaven til emneknaggen og de fiktive aliasnavnene @A1, @A2, @A3, @A4 osv. Ytringene er nummererte i kronologisk rekkefølge:

	Emneknaggen abortloven dato: 24.11.2018
1	@eivindtraedal Gratulerer til spinndoktorene i Høyre! Hele 5% av velgerne er enige i at abortloven bør strammes inn. Solid arbeid. https://www.dagbladet.no/nyheter/velgerne-vil-ikke-endre-abortloven/70493604
2	@A1 til @eivindtraedal 5% av velgerne er vel i praksis alle som stemmer @KrFNorge + noen til
3	@A2 til @eivindtraedal Dette er jo et problem for de fleste politiske partier. De sliter med å se og skjønne trendene i folket. Derfor kommer nye partier til og de gamle vil til slutt dø ut.
4	@A3 til @eivindtraedal Hvor mange prosent oppslutning har @Partiet?
5	@A4 til @A3 Muligens 100% av sine egne velgere?
6	@A5 til @eivindtraedal Så det er faktisk fler som vil stramme inn abortloven enn å avslutte oljeboringen!

7	@eivindraedal til @A5 Spørs nok hvordan du formulerer spørsmålet, men 44 prosent ønsker å la olje ligge for klimaets skyld. https://www.dagbladet.no/nyheter/nordmenn-vil-la-olje-ligge-for-a-spare-klimaet/68556735
8	@A5 til @eivindraedal Svarer de 44% det samme når staten ikke greier å opprettholde velferden etter full stans av oljeboring? Evt hva vil skattnivået til en vanlig arbeider ligge på ved full stans av oljeboring for å opprettholde velferdesstaten Norge?
9	@eivindraedal til @A5 Hvordan tror du økonomien i Sverige og Danmark og Finland fungerer?
10	@A5 til @eivindraedal Har de noen gang bygd økonomien sin på olje? Det var nytt for meg! Bare å se på statsbudsjettet hvor stor del av kaka det tar. En annen kake viser også hvor mye trygdeytelser landet utbetaler. Hvordan snu dette over natta med full utfasing?
11	@A6 til @eivindraedal @A5 Dere sitter her å syter uten å ha lest partiprogrammet. Det er dårlig stil. Litt sånn USAs økonomi vil aldri gå rundt uten slaveriet osv.
12	@A5 til @A6 @eivindraedal Så hvordan skal det løses? Hvis det står i partiprogrammet er det neppe vanskelig å svare siden det allerede er nedfelt!
13	@A7 til @eivindraedal Enig at det er helt håpløst av Regjeringen. Bare 5% som er enige - men er ikke det nesten det dobbelte av oppslutningen deres, Trædal? Kun 3,2% var enige med MDG ved valget i 2017. Da bør vel MDG ignoreres fullstendig? Solid arbeid.
14	@A8 til @eivindraedal Men 9% av Høyres egne velgere vil at loven skal utvides? ☹️
15	@A9 til @eivindraedal Da snakker vi utakt med folket.
16	@A10 til @eivindraedal Og hvor mange velgere er enige med MdG? «Gratulerer til MdG».
17	@A11 til @eivindraedal Det utgjør vel NESTEN hele velgermassen til KrF og De Kristne?
18	@A12 til @A11 fra Når din regjering faller eller står på de 5 prosent...
19	@A11 til @A12 Ja det er neppe første eller siste gang et særstandpunkt fra KrF, V, SP, SV eller Rødt blir gjeldende i Kongeriket... Mindretallsdemokrati?
20	@A13 til @eivindraedal Spinndoktorer? Virkelig? Her er det sosialistiske spinndoktorer som har utnyttet Ernas tåpelige utpill.
21	@A14 til @eivindraedal Bare 2% av eget partis velgere. Høyre vil ikke ha dette her, så hun må jo endelig bare kjøre på, så vil mange av egne velgere finne noen andre å stemme på.
=	Totalt 21 ytringer og 15 ytrere i denne debatt-tråden

Figur 10: Tabell med oversikt over debatt-tråden om abortloven

4.1.2.2 Den retoriske situasjonen

Den retoriske situasjonen er i dette høvet twittermeldinga til Eivind Trædal alias @eivindraedal, gjengitt i figur 9 og 10. Han ytrer seg lørdag den 24. november 2018 klokka 09.04 på Twitter om innstramminga av abortloven som et påtrengende problem

til sine da 20 102 følgere, som da blir det primære publikummet. Trædal henviser videre til en nyhetssak på Dagbladet med tittelen: «Velgerne vil ikke endre abortloven». Nyhetssaken viser til resultatene av en undersøkelse om abortloven gjennomført av Ipsos, i et landsrepresentativt utvalg av befolkninga. Utvalget blei spurt om de mente reglene for adgang til abort ved alvorlig sykdom burde strammes inn, utvides eller være som i dag. Fem prosent mente den burde strammes inn. Over dobbelt så mange, 11 prosent, mente den burde utvides, mens det store flertallet på 76 prosent ville beholde loven slik den var. Resten, 8 prosent, svarte at de ikke vet (Kristiansen, 2018).

Trædal utnytter twittermediet og den ironiske stilen som retoriske vilkår for å løse det påtrengende problemet. Kommentaren til @eivindraedal hadde på tidspunktet skjermdumpet blei tatt, fått 19 retvittringer av andre twitterprofiler og 214 liker, noe som bidro til at budskapet blei spredt utover til langt flere enn følgerne hans, selv om det er umulig å anslå nøyaktig antall. Meldinga spres også ytterligere ved hjelp av de til sammen 20 ytringene som følger i debatt-tråden, men som analysen viser, dreier debatten seg bort fra abortloven. Også i denne situasjonen, slik som i debatt-tråden om likestilling, bruker andre anledninga til å sjøsette egne agendaer som olje, sperregrense og så videre.

4.1.2.3 Retorisk medborgerskap

Denne ytringa er også offentlig og sendes direkte fra en åpen twitterprofil der personen bak kan kalles både privat og offentlig, da han tvitrer som privatperson, men også på vegne av @Oslopartiet, lokalparti for Miljøpartiet De Grønne. Ytringa går ut til hans følgere og øvrige borgere med tilgang til Twitter. Hvem som helst med twitterprofil kan svare på ytringa, også de som ikke følger han. Hovedavsender @eivindraedal inviterer med denne ytringa til retorisk medborgerskap og deltakelse i offentlighetskulturen. Debatten som oppstår i tråden bærer preg av både enighet og uenighet, og selv om ikke alt virker like fornuftig, så foregår debatten stort sett anstendig.

Hovedavsender @eivindraedal går kun i debatt med en av ytrerne i debatt-tråden @A5, men lar denne ytreren få siste ord og motargument. Noen av ytrerne debatterer seg i mellom. Resten av ytringene blir stående uimotsagte, noe som påvirker det retoriske medborgerskapet i negativ retning.

4.1.2.4 Online etos og retorisk handlekraft

Hvem er det som ytrer seg i denne debatt-tråden? I tråden er det foruten hovedavsender 14 stykker som ytrer seg, der alle er privatpersoner. 14 av de 20 ytringene i tråden

er adressert direkte til @eivindraedal, mens tre av ytringene er stilet til @A3, @A11 og @A12 (se figur 10), som kommenterer på deres ytringer til @eivindraedal. Blant de 15 privatpersonene som ytrer seg er det to kvinner og 13 menn.

Som i den foregående debatt-tråden velger jeg å fokusere på hovedavsender når jeg diskuterer betydninga av online etos, siden det kun er hovedavsender som vises med fullt navn. Det å opptre med fullt navn styrker etos online, samt at man er aktiv og deltakende. De fleste som er på Twitter, eller følger med i politikken, kjenner til hovedavsender Eivind Trædal. Han er svært aktiv og engasjert på Twitter og legger ut flere ytringer daglig, samtidig som han kommenterer eller retvittrer andres ytringer. I tillegg til det store antallet med følgere, kan det derfor sies at han har en veletablert online etos. Hovedavsender @eivindraedal ytrer seg på det aktuelle tidspunktet som politisk representant for @Oslopartiet på Twitter, og han ytrer seg politisk i dette tilfellet om abortloven og om «alle» de som vil stramme den inn. Som mottaker skjønner man fort at ytringa er ironisk ment, noe som fører til oppmerksomhet og engasjement. Han skaper delvis relasjon og interaksjon med sitt publikum, da han svarer en motdebattant to ganger. Ellers har han ingen kommunikasjon med de andre som kommenterer den opprinnelige ytringa hans, men det oppstår derimot kommunikasjon mellom noen av dem som ytrer seg i tråden.

I denne tråden skaper hovedavsender handlekraft gjennom å anvende de retoriske mulighetene han har til rådighet og i kraft av sin rolle som politiker og hans twitterprofil med stor følgerskare. Ytringa, som er ironisk ment, får god respons til Twitter-mediet å være, gjennom 214 som liker og 19 som retvittrer den. I tillegg til de som kommenterer, er dette med på å styrke hovedavsenders handlekraft, da noe av formålet hans er at budskapet skal spres. I debatt-tråden som følger, er det åtte som støtter oppunder synspunktet og sju som tar til motmæle gjennom å svare han med samme stil og tone. De fleste ytringene blir stående ubesvarte, og det svekker handlekraften til hovedavsender noe, mens motdebattantene derimot får sin handlekraft styrka gjennom å få siste ord.

Retorisk handlekraft henger også som nevnt sammen med hvilke språkhandlinger som utføres, dominerer og er overordna i debatten. I debatt-tråden som følger av den utvalgte ytringa til @eivindraedal på Twitter, og som vi ser av tabellen under, er det språkhandlinga konstativer (17) som dominerer kvantitativt i form av påstander, dernest ekspressiver (12), direktiver i form av spørsmål eller oppfordringer

(10)³⁷ og en kvalifisering når hovedavsender setter dagsorden. Ytringene blei gjengitte i sin helhet i figur 10.

Avsender	Konstativ	Direktiv	Ekspressiv	Kommissiv	Kvalifisering
@eivindtraedal	xx	xxx	xx		x
@A1	x				
@A2	x				
@A3		x			
@A4	x				
@A5	xxx	xxx	x		
@A6	xx		x		
@A7	xx	x	xx		
@A8		x			
@A9	x				
@A10		x	x		
@A11	x		xx		
@A12			x		
@A13	x		xx		
@A15	xx				

Figur 11: Oversikt over språkhandlingsklasser i debatt-tråden om abortloven

Hovedavsenders første ytring består eksplisitt av ekspressivene: «Gratulerer til spinndoktorerne i Høyre!» og «Solid arbeid», mens «Hele 5% av velgerne er enige i at abortloven bør strammes inn» er en konstativ i form av en påstand. Setninga kan også ses på som en kvalifisering fordi den er med på å sette dagsorden. Implisitt ligger det også et direktiv om at mottaker bør klikke seg videre inn til nyhetssaken på

³⁷ Antallet språkhandlinger er gjengitt i parentes.

dagbladet.no om at velgerne ikke vil endre abortloven. Det implisitte direktivet blir dermed den overordna språkhandlinga.

Videre velger han å svare opp ytringa til @A5: «Så det er faktisk fler som vil stramme inn abortloven enn å avslutte oljeboringen!», som direkte er et konstativ i form av en påstand, men også implisitt et direktiv i form av et spørsmål uten spørsmålsteget. @eivindraedal svarer opp med de samme språkhandlingene: «Spørs nok hvordan du formulerer spørsmålet, men 44 prosent ønsker å la olje ligge for klimaets skyld (lenke til nyhetssaken «Nordmenn vil la olja ligge for å spare miljøet» på dagbladet.no)». Selve ytringa er en konstativ i form av en påstand som kan avkreftes eller bekreftes, den overordna språkhandlinga er igjen et implisitt direktiv om å klikke seg inn på en nyhetssak på dagbladet.no for mer informasjon og støttende argumentasjon. @A5 svarer opp @eivindradal med to direktiver i form av spørsmål: «Svarer de 44% det samme når staten ikke greier å opprettholde velferden etter full stans av oljeboring? Evt hva vil skattenivået til en vanlig arbeider ligge på ved full stans av oljeboring for å opprettholde velferdssaten Norge?». Hovedavsender @eivindraedal svarer opp med et nytt direktiv i form av spørsmålet: «Hvordan tror du noen gang økonomien i Sverige og Danmark og Finland fungerer?». Den interne debatten mellom dem avsluttes av blant annet to nye direktiver i form av spørsmål fra @A5 til @eivindraedal: «Har de noen gang bygd økonomien sin på olje?» og om trygdeytelsene landet utbetaler: «Hvordan snu dette over natta med full utfasing?». Dette er da spørsmål som blir stående ubesvarte, noe som nevnt tidligere svekker hovedavsenders handlekraft.

4.1.2.5 *Topos*

I dette tilfellet søkte jeg opp emnet abortloven på Twitter i det aktuelle tidsrommet og fikk blant et høyt antall denne tweeten til @eivindraedal opp, om hvor mange som støtter innstramminga av abortloven. Ordet var heller ikke her en emneknagg markert med emneknagg-tegnet # foran, men dukka allikevel opp i søket, siden ytringa inneholdt ordet abortloven. Abortloven er i likhet med likestilling et emne det ikke bør tulle med i offentligheten. Toposen abortloven kan videre ses på som en metonymi til toposen likestilling. De representerer spesifikke topoi på ulike nivåer, fra noe abstrakt (likestilling) til noe konkret (abortloven).

I debatt-tråden som følger setter hovedavsender dessuten de spesifikke topoiene klima og økonomi, i ytringene der han svarer @A5, som på sin side setter topoiene olje, oljeboring, skatt og velferdsstat. Det er disse topoiene som styrer og preger debatten

videre, siden klima og stans av oljeboring er fokusområdene i Miljøpartiet De Grønnes³⁸ partiprogram («Miljøpartiet De Grønne», 2019). I tillegg settes topoiene oppslutning og partiprogrammet, der den generelle toposen oppslutning brukes videre som en ironisk tvist rundt innstramminga av abortloven, men også som ironi rundt oppslutninga til MDG. Det ironiske sammenfaller med funnet i Vatnøys avhandling, om at Twitters publikum er et ironisk samfunn. I likhet med debatt-tråden om likestilling preges debatten av andre topoi enn det som blir satt i utgangspunktet.

4.1.2.6 *Aptum*

Hvordan praktiseres så ytringskulturen i denne debatt-tråden om abortloven, og hvordan ser det eksterne og interne aptum ut? Jeg fokuserer på hovedavsenders ytring, men kobler også på ytringene som følger i tråden, da de til sammen utgjør tekstens helhet. Først viser jeg til forholdet mellom konstantene avsender, sak, uttrykksmåte, mottaker og de konkrete omstendigheter i det eksterne pentagrammet. Hovedavsenderen er som nevnt tidligere @eivindtraedal, og den konkrete saken er abortloven. Uttrykksmåten og formuleringene har stort sett middels stil, noe jeg kommer tilbake til i neste undertittel om stil og tone. Tilhørerne er hans følgere, samt de som følger debattantene i tråden og følgerne av de som har retvittra meldinga. De konkrete omstendighetene gjelder at det er 5% av de norske velgerne som ønsker innstramming av abortloven. Relasjonen mellom de fem konstantene i den retoriske situasjonen passer sammen. Hvis man ser på ytringene som oppstår i tråden, passer ikke alle like godt til den opprinnelige saken om abortloven.

De fem elementene i det interne pentagrammet gjelder saken, innholdet, organiseringa, uttrykksmåten og presentasjonen. Saken er, som nevnt i forrige avsnitt om det eksterne pentagrammet, abortloven. Innholdet i hovedytringa er forståelig for folk flest, selv om det kreves kunnskap om konteksten og forståelse for at ytringa er ironisk ment. Ytringa til hovedavsender er vel organisert, lettlest med korte setninger og har begrensa med tekst. Uttrykksmåten er middels til høyt estetisk, noe jeg kommer tilbake til i delen om stil og tone. Avsender har tilpassa teksten til mediet og presenterer saken på en kreativ måte, selv om man bør klikke seg videre til dagbladet.no for å få med seg hele konteksten. Elementene i det interne aptum kan dermed sies å passe ganske godt sammen.

³⁸ Miljøpartiet De Grønne forkortes med initialene MDG.

Hvis vi ser på hovedavsenders ytring isolert sett, kan man si det eksterne og interne aptum passer godt sammen. Hvis vi ser på ytringene som oppstår i debatten, er ikke alt like passende til saken og situasjonen, for eksempel gjelder det ytringene om oljeboring, klima, velferdsstat og økonomi.

4.1.2.7 Stil og tone

Den språklige stilen i denne tråden om abortloven er prega av middels stil og middels god tone, men jeg finner også eksempler på lav stil og dårlig tone. Det ytres ingen holdninger til stilen underveis eksplisitt.

Hovedavsender formulerer seg ganske presist og poengtert med en middels til høy stil. Språket er stort sett korrekt, selv om den siste setninga er ufullstendig. Språket er klart, passer til situasjonen og innehar ornatus. Av troper finner jeg ordet eller metaforen spinndoktor, som ifølge ordboka beskrives som en person som produserer spin: «en profesjonell talsmann for blant annet et politisk parti eller et firma, som gir informasjonen en fordelaktig vinkling» («Det Norske Akademis ordbok», 2019).

Hele ytringa til @eivindraedal framstår med ironisk tone. Ironi defineres tradisjonelt som motsatsen til det som eksplisitt er sagt, men ironi kan også være velvalgte språkhandlinger (Fischer mfl., 2014, s. 123–124). Ytringa er delt opp i tre setninger, der hver og en setning inneholder ironi ³⁹: «Gratulerer til spinndoktorene i Høyre! Hele 5 % av velgerne er enige i at abortloven bør strammes inn. Solid arbeid.» Vi forstår at gratulasjonen, som er en ekspressiv språkhandling, er ironisk ment når det negativt ladde ordet «spinndoktor» benyttes i samme setning. Hadde ikke det vært brukt, hadde man vært avhengig av å kjenne konteksten, både om hovdavsenders politiske ståsted og om den politiske saken. Konstantiven «hele 5%» er et ironisk paradoks. 5% er ikke en stor prosent, derfor blir «hele» i tilknytning med det lave prosenttallet tolka ironisk. Den siste setninga i form av den ekspressive språkhandlinga «Solid arbeid» må kobles opp til de to foregående setningene, for at mottaker skal forstå den ironisk. Ironi stiller krav til mottaker, da det kreves en viss literacykompetanse, og i dette tilfellet kjennskap til det politiske felt og typiske generelle topoi i deliberative ytringer. Dette skaper en høyere terskel for mottakerne til å gå i dialog. Det forutsetter at senderen og mottakeren har samme erfaringer og tolkningsrammer. Ironien blir derfor et redskap for å inkludere eller ekskludere mottakerne (Fischer mfl., 2014, s. 125) Dette

³⁹ Ordene som er ironiske er understreka.

sammenfaller med Vatnøy, som foreslår hvordan ironisk diskurs kan bidra til både en følelse av fellesskap og en elitistisk holdning blant ekspertborgerne.

I debatt-tråden som følger finner jeg lav til høy stil og både god og dårlig tone, samt at noen forsøker å etterlikne stilen til hovedavsender. I ytringene til @A5, som @eivindraedal går i dialog med, går den dramatiske figuren retoriske spørsmål igjen, selv om spørsmålene her er direkte språkhandlinger som forventer svar fra mottaker. Et eksempel blant ytringene til @A5 for å illustrere bruken av retoriske spørsmål er ytring nr. 8: «Svarer de 44% det samme når staten ikke greier å opprettholde velferden etter full stans av oljeboring?». Eksempler på ytringer der mottakerne forsøker å etterlikne stilen til hovedavsender, finner jeg mot slutten av ytring nr. 13 som et motargument fra @A7: « (...) Kun 3,2 % var enige med MDG ved valget i 2017. Da bør vel MDG ignoreres fullstendig. Solid arbeid.» Den siste setninga er en nøyaktig kopi av den siste setninga i hovedavsenders første ytring, og som også er en ekspressiv språkhandling med ironisk betydning. I ytring nr. 20 gjentas ordet spinndoktor som et motargument til @eivind fra @A3: «Spinndoktorer? Virkelig? Her er det sosialistiske spinndoktorer som har utnyttet Ernas tåpelige utspill.» I denne ytringa finner jeg også bruk av den dramatiske figuren retoriske spørsmål, samt gjentakelsesfiguren allitterasjon: «sosialistiske spinndoktorer» og «utnyttet Ernas tåpelige utspill». Denne setninga kan sies å ha en middels til høy stil, i likhet med hovedavsenders.

4.1.2.8 Oppsummert om debatt-tråden #abortloven

Hovedavsenderen @eivindraedal inviterer med ytringa si til retorisk medborgerskap og deltakelse i offentlighetskulturen på Twitter. Debatten i tråden bærer preg av uenighet, om enn ikke like fornuftig hele veien, og den foregår noenlunde anstendig. Det er kun to kvinner som uttaler seg og 13 menn, selv om toposen som blir satt i startytringa har med kvinnens rettigheter å gjøre. Hovedavsender svarer kun en av debattantene, som han svarer to ganger. Det at han svarer styrker etos og handlekraften til hovedavsender noe, men hans taushet overfor de andre utgjør på den annen side en svekkelse. Den overordna språkhandlinga til hovedavsender er et implisitt direktiv om å klikke seg videre til nyhetssaken, men han setter også dagsorden som en kvalifisering. Hovedytringa leder ikke til noen direkte debatt om selve innstramminga av abortloven, men blir mer en debatt om klima, olje, økonomi og om partiers eller sakers oppslutning. Når det gjelder ytringskulturen gjennom det ytre og indre aptum er den passende i hovedytringa, men

ikke alt passer til saken og situasjonen i debatt-tråden. Debatten har gjennomsnittlig middels stil med mye bruk av ironi, og tonen er ikke fullt så god hele veien.

Det didaktiske potensialet rundt denne debatt-tråden kan være å sette den ironiske tonen under lupen. Ironi viser seg å være spesielt krevende for elever å tolke, noe blant annet mastergradsavhandlinga «Elevers møte med ironiske tekster i skolen» til Jorun Haga viser. Hun tok utgangspunkt i eksamensoppgava gitt i norsk hovedmål for Vg3 i 2010, som gikk ut på å skrive en retorisk analyse av teksten «Generasjon Kane» av Ingebrigt Steen Jensen. Det viste seg at storparten av elevene bomma når det gjaldt å tolke tekstens ironi. Analysefunnene til Haga viser at «Generasjon Kane» ikke er egna som utgangspunkt for retorisk analyse i den videregående skolen. Ironi er en tilgang elevene må øves i for å fremme sine evner til kritisk lesekompetanse, og tekster må velges med omhu (Haga, 2017). Tekstene og ironien i denne debatt-tråden på Twitter mener jeg er på et nivå elevene kan klare å tolke.

4.1.3 Debatt-tråd om #klimatema

Jeg valgte klima som en av de fire emneknaggene, fordi det implisitt blir satt på dagsorden med fagfornyelsen i 2020 under det tverrfaglige temaet «Bærekraft og utvikling» (Utdanningsdirektoratet, 2018b). Videre har Norge underskrevet FN sin avtale om bærekraftsmål, som er en felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. FN definerer de sentrale begrepene bærekraftig utvikling og bærekraftsmål slik:

Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine. Bærekraftsmålene reflekterer de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling: klima og miljø, økonomi og sosiale forhold (FN-sambandet, 2019).

Klima og miljø er altså en av de tre dimensjonene under bærekraftig utvikling, og kanskje den viktigste utfordringa dagens og neste generasjon står ovenfor. Under mål 4.7 står det at vi innen 2030 skal «sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetanse som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling» (FN-sambandet, 2019). Det betyr at skolen må sørge for at elevene skal kunne gjøre seg til handlekraftige aktører i omstillinga til en mer bærekraftig verden. Leder i Utdanningsforbundet Steffen Handal etterlyser at ordet klima kommer mer konkret til syne i kompetansemåla under de enkelte fagene i

fagfornyelsen, noe som også gjelder norskfaget.⁴⁰ Ifølge Handal er vi nødt til å gi våre barn handlekraft og håp i en tid der vi får stadig mer urovekkende rapporter om klimaendringer – med alle de negative konsekvenser det vil få for samfunnsstrukturer, sikkerhet, mat og helse (Handal, 2019). Jeg mener at i det tverrfaglige temaet «bærekraft og utvikling», ligger det et implisitt krav om at klima må opp på dagsorden, selv om begrepet ikke kommer eksplisitt til syne.

For å vende tilbake til Twitter som arena kan et utgangspunkt være å få elevene til å søke opp autentiske og ferske debatter direkte på Twitter om klima, samt få elevene til å engasjere seg i denne debatten som kan virke abstrakt og litt håpløs. En ungdom som har blåst liv i denne debatten i den seinere tida, er den svenske klimaaktivisten Greta Thunberg. Hun har gjennom kampanjen #schoolstrike4climate vist enorm handlekraft gjennom å sette klimakrisa på dagsorden politisk og har samtidig bidratt til å øke ungdommers klimaengasjement. Hun har brukt sosiale og tradisjonelle medier for å nå ut med budskapet sitt, og hun valgte nok bevisst Twitter som en av kanalene for å nå breiere ut og opp til de som sitter med makta. Hun oppretta profilen sin i juni 2018, og den 20. august 2018 tvittra @GretaThunberg: «Vi barn gör ju oftast inte som ni säger åt oss att göra, vi gör som ni gör. Och eftersom ni vuxna skiter i min framtid, så gör jag det med. Jag skolstrejkar för klimatet fram till valdagen». Den 22. mars 2019 hadde hun 352 540 følgere på Twitter, og over en million elever over hele verden har fulgt hennes eksempel og klimastreika fra skolen én dag. På aksjonsdagen i Norge 22. mars toppa også emneknaggene #klimastreik og #skolestreik som trendknagger på Twitter.

⁴⁰ I det siste høringsutkastet til ny læreplan, som ligger ute til 18. juni 2019, er det tverrfaglige temaet «bærekraft og utvikling» tatt ut av norskfaget, noe som har skapt negative reaksjoner.

4.1.3.1 Presentasjon av materiale

Siden debatt-tråden om emneknaggen klima er tilfeldig valgt ut ifra de gitte kriteriene i metodedelen, inneholder den slik sett ikke noe om klimastreiken og kampanjen til Thunberg, da den ikke hadde eskalert på det tidspunktet materialet blei samla inn. I uke 47 var det kun tre norske treff på emneknaggen og det illustrerer at temaet ikke har vært så hot. Den utvalgte debatten jeg skal analysere i denne forbindelsen starter som en kommentar fra @estoknes til @kjetilba om hans ytring som oppsummerer og henviser til egen kronikk i Dagens næringsliv:

Figur 12: Skjermdump av @estoknes twittermelding 24. november 2018

Tabellen under viser antallet og innholdet i ytringene i den utvalgte debatt-tråden om klima, publisert 24. november 2018. Ytringene er nummererte i kronologisk rekkefølge, og avsenderne er gjengitte med fullt navn og twitteralias.

Emneknaggen klima dato 24.11.2018	
1	@estoknes: Spot on av @kjetilba Her hadde @KrFNorge virkelig muligheten til å legge om Norges kurs ift klima-praten. Men velger igjen å svikte skaperverket i praksis @TStorehaug @kjellingolf? Trist. RT ⁴¹ → ----- @kjetilba: Klima? Livsviktig! Skal bare bruke alle krefter på å øke barnetrygd og skjerpe abortlov først. Her er helgens uten filter: https://www.dn.no/uten-filter/kristelig-folkeparti/knut-arild-hareide/erna-solberg/klimakrise-sa-du-skal-bare-skjerpe-abortloven-forst/2-1-483926
2	@TStorehaug til @estoknes Vel, før budsjetteinigheiten var tax free og palmeolje to av dei viktigaste klimatiltaka til @kjetilba - etter budsjettenigheten er visst barnetrygd eit trugsmål mot klimaet, og det andre gløymt ☹️ trist

⁴¹ RT er forkortelse for retweet som betyr å reposte eller retvitte, dvs. henviser til en annens melding.

3	@kjetilba til @TStorehaug @estoknes @kjellingolf, @KrfNorge Palmeolje har dere skjøvet til 2020. Samme med taxfree, som er en positiv innstramming, men tross alt beskjedent. Og i tillegg et parlamentarisk tjuvtriks.
4	@TStorehaug til @kjetilba @estoknes @KrfNorge @kjellongolf Tøys, der EU-parlamentet seier at dei skal ha bort alt biodrivstoff med høg klimarisiko i 2030 seier Noreg no 2020, det er før nokon andre. Og Dok-8-forslag er ikkje tjuvtriks men ein vanleg måte å drive politikk på i opposisjon
	Totalt 4 ytringer og 3 ytrere i debatt-tråden

Figur 13 Tabell med oversikt over debatt-tråd om klima

4.1.3.2 Den retoriske situasjonen

«Klimapsykolog» Per Espen Stoknes alias @estoknes ytrer seg lørdag den 24. november 2018 klokka 11.17 på Twitter om klima til sine da 4209 følgere, som blir det primære publikummet. Twittermeldinga som utgjør den retoriske situasjonen, er en støttende kommentar til og retvitring av ytringa til politisk redaktør i Dagens Næringsliv Kjetil B. Alstadheim, alias @kjetilba. @kjetilba henviser videre med link til egen kronikk på nettavisa til Dagens Næringsliv, dn.no: «Klimakrise, sa du? Skal bare skjerpe abortloven først». Kronikken er publisert 23.november 2018 og handler om Kristelig folkeparti som beskylder andre partier for ikke å gjøre nok i klimapolitikken, selv om ikke Krf prioriterer den selv (Alstadheim, 2018). At Krf prioriterer bort klimasaken utgjør det påtrengende problemet.

Kronikken på dn.no er en pluss-artikkel og krever at du kjøper tilgang eller er abonnent. Statistikken viser at leserne av Dagens Næringsliv er mellom 35 og 69 år og «er det største papirmediet blant ledere og beslutningstakere i norsk næringsliv og offentlig sektor. 27 prosent av alle beslutningstakere leser Dagens Næringsliv hver dag» (AB, 2019).

Ytringa til @estoknes hadde på tidspunktet skjermdumpet blei tatt, fått sju retvittringer av andre twitterprofiler og 29 liker, noe som bidro til at budskapet blei spredt ut til flere enn følgerne hans, som da blir det sekundære publikummet. Ytringa er adressert til twitterprofilene @kjetilba, @KrfNorge, @TStorehaug og @kjellingolf. Meldinga blei spredt ytterligere ved hjelp av to svarytringer fra @TStorehaug og en svarytring fra @kjetilba i debatt-tråden. I denne tråden er det @estoknes som via @kjetilba utnytter twittermediet og høy stil som retoriske vilkår for å løse de påtrengende problemene.

4.1.3.3 Retorisk medborgerskap

Også denne ytringa er i likhet med de foregående offentlig tilgjengelig og sendes direkte fra en åpen twitterprofil, der personen bak kan kalles både privat og offentlig. Han

tvitrer som privatperson, men også som en anerkjent fagperson og sin egen persona eller merkevare. Ytringa går ut til hans følgere og øvrige borgere med tilgang til Twitter. Hvem som helst med twitterprofil kan svare på ytringa, også de som ikke følger han. Hovedavsender @estoknes inviterer til retorisk medborgerskap og deltakelse i offentlighetskulturen med denne ytringa, selv om han lenker til en sak som ikke er direkte tilgjengelig for alle. Debatten som oppstår i tråden bærer preg av uenighet, men debatten foregår stort sett anstendig og fornuftig.

Hovedavsender @estoknes går ikke i dialog med noen av ytrerne i debatt-tråden. Det gjør riktignok forfatteren bak innlegget @estoknes henviser til, @kjetilba. Han svarer @TStorehaug en gang, men @TStorehaug får aller siste ord i debatten.

4.1.3.4 Online etos og retorisk handlekraft

I denne debatt-tråden er det foruten hovedavsender Per Espen Stoknes alias @estoknes to personer som ytrer seg. Begge er private og offentlige i kraft av sine embeter: politisk redaktør Kjetil B. Alstadheim alias @kjetilba og stortingspolitiker for KrF Tore Storehaug alias @TStorehaug. Blant personene som ytrer seg i tråden er det kun menn.

Hovedavsender Per Espen Stoknes alias @estoknes har en høy offline etos som fagperson, TED-speaker⁴² og BI- professor i økonomi og psykologi. Han bruker sitt fulle navn og ytrer seg flere ganger ukentlig på Twitter, noe som også gir han en høy status og veletablert etos online. Timingen på publiseringa er god, den er publisert i 11-tida på en lørdag. Foruten @estoknes er det @TStorehaug og @kjetilba som uttrykker seg for å svare på henvendelsen fra @estoknes. @estoknes svarer ikke på noen av disse ytringene, noe som er med på å svekke hans etos online og handlekraft. Dette kan tolkes som at han ignorerer svarene, eller at han unnlater å svare fordi hans meddebattant @kjetilba svarer. @TStorehaug får siste ord i saken, heller ikke @kjetilba svarer på den siste ytringa til @TStorehaug.

Hvilke språkhandlinger utføres og dominerer så i denne debatten? I debatt-tråden som følger av den utvalgte ytringa til @estoknes på Twitter, og som vi ser av tabellen under, er det språkhandlinga konstativer (7) som dominerer kvantitativt i form

42

TED er en organisasjon viet til å spre ideer, vanligvis i form av korte, kraftfulle samtaler (18 minutter eller mindre). TED startet i 1984 som en konferanse om teknologi, underholdning og design. I dag dekker det nesten alle emner - fra vitenskap til bedrift og globale problemer - på mer enn 100 språk. («TED- Our organization», 2019)

av påstander, dernest ekspressiver (5), to direktiver og en kvalifisering. Ytringene er gjengitt i sin helhet i tabell/figur 13.

Avsender	Konstativ	Direktiv	Ekspressiv	Kommissiv	Kvalifisering
@estoknes	xx	x	xx		
@kjetilba ⁴³		x	x		x
@TStorehaug	x		x		
@kjetilba	xx				
@TStorehaug	xx		x		

Figur 14: Oversikt over språkhandlingsklasser i debatt-tråden om klima

Hovedavsenders ytring består eksplisitt av de to ekspressivene: «Spot on av @kjetilba» og «Trist», der den første uttrykker ros til @kjetilba og den andre uttrykker misnøye ovenfor @KrFNorge ved @TStorehaug og @kjellingolf. I tillegg finner jeg konstativene «Her hadde @KrFNorge virkelig muligheten til å legge om Norges kurs ift klima-praten. Men velger igjen å svikte skaperverket i praksis». Implisitt ligger det også et direktiv om at mottaker må lese ytringa til @kjetilba, som igjen er et direktiv om å klikke seg inn til hans egen kronikk. Den overordna språkhandlinga blir derfor direktivet om å lese kronikken til Kjetil B. Alstadheim, som er en betalingsartikkel på nettavisa til Dagens Næringsliv. Den kan også overordna ses på som en kvalifisering, da Alstadheims ytring er med på å sette dagsorden. Hvor mange som har fulgt oppfordringa er ikke mulig å anslå.

Den første ytringa til @TStorehaug består av konstativ i form av informasjonen: «Vel, før budsjetteinigheiten var tax free og palmeolje to av dei viktigaste klimatiltaka til @kjetilba - etter budsjetteinigheiten er visst barnetrygd eit trugsmål mot klimaet, og det andre gløymt», etterfulgt av ekspressiven «☹ trist». Bruken av emojien tenkende ansikt foran ordet trist, forsterker den ekspressive språkhandlinga som uttrykker misnøye. I ytringa til @kjetilba finner jeg konstativer i form av informasjon og påstander: «Palmeolje har dere skjøvet til 2020. Samme med tax-free, som er en positiv innstramming, men tross alt beskjedent. Og i tillegg et parlamentarisk tjuvtriks».

⁴³ Den ytringa som @estoknes kommenterer og referer til.

Den siste ytringa til @TStorehaug som svarer @kjetilba, starter med den implisitte ekspressiven «Tøys», som uttrykker en holdning om at meningsmotstanderen ikke er til å stole på. Resten av ytringa består av konstativer i form av påstander og informasjon: «der EU-parlamentet seier at dei skal ha bort alt biodrivstoff med høg klimarisiko i 2030 seier Noreg no 2020, det er før nokon andre. Og Dok-8-forslag er ikkje tjuvtriks men ein vanleg måte å drive politikk på i opposisjon».

4.1.3.5 *Topos*

I dette tilfellet søkte jeg opp emnet klima på Twitter i det aktuelle tidsrommet og fikk denne tweeten til @estoknes opp, som inneholdt ordet «klima-praten». I tillegg blei begrepet klima brukt i den opprinnelige ytringa til @kjetilba som @estoknes henviser til: «Klima? Livsviktig! (..)». Ingen brukte emneknagg-tegnet foran klima, men siden det dukka opp i søket kategoriserer jeg det som emneknagg. Et annet spesifikt topos som hovedavsender setter er kurs, som forbindes med navigering.

Videre setter han toposen skaperverket som forbindes med kristendommens betegnelse på jorda og dens tilblivelse. I ytringa som @estoknes refererer til settes topoiene barnetrygd og abortloven, der den sistnevnte emneknaggen trenda Twitter i tidsrommet materialet blei samla inn. @TStorehaug setter topoiene budsjetteinighet, taxfree og palmeolje og tar vidare opp igjen topoiene til @kjetilba og @estoknes: barnetrygd og klima. @kjetilba gjenbruker topoiene palmeolje og taxfree, samt setter toposen innstramming. I den siste ytringa binder @TStorehaug topoiene EU-parlamentet, biodrivstoff, klimarisiko, Dok-8-forslag og politikk til et helhetlig argument og parkerer med det debatten.

4.1.3.6 *Aptum*

Hvordan praktiseres så ytringskulturen i debatt-tråden om klima, og hvordan ser det eksterne og interne aptum ut? For å ta det eksterne pentagrammet først, så er hovedavsender som nevnt tidligere @estoknes og den konkrete saken er klima. Uttrykksmåten er høy stil, noe jeg utdyper litt lenger ned. Tilhørerne er hans følgere på Twitter, de som følger deltakerne i debatt-tråden, samt følgerne av de som har retvittra meldingen. De konkrete omstendighetene handler om KrFs politiske nedprioriteringer av klimasaken. Relasjonen mellom konstantene i det eksterne pentagrammet passer godt sammen.

I det interne pentagrammet gjelder også saken klima. Innholdet i hovedytringa og ytringene for øvrig krever politisk innsikt og er dermed ikke tilgjengelig for alle og

enhver. Ytringene er vel organiserte og med høy estetisk uttrykksmåte, noe som blir omtalt nærmere under stil og tone. Alle avsenderne har tilpassa teksten til mediet, og alle tre som ytrer seg virker å ha lest betalingsartikkelen på dn.no. Konstantene i det interne pentagrammet passer også godt sammen, slik som i det eksterne.

4.1.3.7 Stil og tone

Den språklige stilen i denne tråden om klima er prega av høy stil og delvis god tone. Det ytres ingen holdninger til stilen underveis. Hovedavsender formulerer seg presist, poengtert og med en høy akademisk stil, selv om uttrykkene «spot on» og «klima-praten» bryter litt med den akademiske stilen. Språket er korrekt, passer til situasjonen og innehar en høy grad av skjønnhet. Av troper finner jeg den bibelske metaforen «skaperverket», som i overført betydning er planeten jorda. Gjentakelsesfiguren alliterasjon i «svikte skaperverket» forsterker metaforen, og det ekspressive uttrykket framstår som en sterk kontrast til skapelsesberetninga i det gamle testamentet. I det metaforiske uttrykket «å legge om Norges kurs» kan man tolke Norge som et skip, mens kursen er retninga skipet skal gå.

Videre finner jeg i den første ytringa til @TStorehaug uttrykket «trussel mot klimaet», der trussel utgjør et negativt lada ord. I ytringa til @kjetilba finner jeg det kontrasfylte uttrykket «positiv innstramming». Innstramming er ei nominalisering av å stramme inn og gjerne noe man tolker negativt, men et nødvendig onde i en økonomisk og politisk kontekst. Et annet sentralt uttrykk i denne ytringa er «parlamentarisk tjuvtriks», noe som en tolker negativt og som betyr et ufint politisk triks.

I den siste ytringa til @TStorehaug er stilen gjennomgående akademisk med mange fagord og begreper, som EU-parlamentet og Dok- 8-forslag⁴⁴, noe som krever at mottakeren har et høyt kunnskapsnivå om både internasjonale forhold og politisk saksgang. Han gjentar ordet «tjuvtriks», at Dok-8 -forslag ikke er tjuvtriks «men ein vanleg måte å drive politikk på i opposisjon». Stilen i tråden er som nevnt høyt akademisk, men det er hovedavsender som har den mest estetisk skjønne ytringa, noe som er med på å styrke etos. Den akademiske stilen «skremmer» nok flere fra å delta i debatten, og at det kreves en god del kunnskap om det politiske feltet rundt klimasaken. Tonen er delvis god, og det angripes stort sett på det politiske plan, men @TStorehaug

⁴⁴ Representantforslag inngår i Stortingets dokumentserie (nummer 8) og kalles ofte «Dok 8-forslag» («Representantforslag», 2019).

går ned på det personlige plan og har dårlig tone når han beskylder @kjetilba for glemsomhet og tøys.

4.1.3.8 Oppummert om debatt-tråden #klima

Hovedavsender @estoknes inviterer til retorisk medborgerskap og deltakelse i offentlighetskulturen med ytringa si, selv om han lenker til en sak som ikke er direkte tilgjengelig for alle. Videre er det kun menn som uttaler seg. Debatten preges av uenighet, men foregår stort sett anstendig og fornuftig. Hovedavsender har et innledende høyt etos online og offline, men etos og handlekraften svekkes når han ikke svarer debattantene. De overordna språkhandlingene er direktivet om å klikke seg videre til kommentaren på Dagens Næringsliv og kvalifisering gjennom å sette klima på dagsorden. Topoiene som preger debatten er klima, barnetrygd, palmeolje og taxfree. Når det gjelder ytringskulturen gjennom det ytre og indre aptum er alt passende til saken og situasjonen. Stilen er akademisk og tonen er delvis god, selv om @TStorehaug angriper @kjetilba for glemsomhet og tøys.

Debatt-tråden ligger på et høyt akademisk stilnivå og kan være vanskelig for elevene å forstå. Det didaktiske potensialet kunne derfor vært å sammenlikne stilen og argumentasjonen som foreligger i denne tråden med den unge klimaaktivisten @GretaThunbergs retoriske ytringer om klima på Twitter. Elevene kan reflektere over hvordan og hvorfor hun treffer og engasjerer målgruppa ungdom så godt, hvorfor hun bruker Twitter som en av sine kanaler, samt diskutere hennes etos og handlekraft opp mot maktpersoner som fagautoriteter og politikere.

4.1.4 Debatt-tråd om #bompenger

Den fjerde og siste utvalgte emneknaggen jeg tar for meg er bompenger, et konkret tema som stadig er oppe til diskusjon i den offentlige debatten, både i nasjonale og lokale medier, via tradisjonelle og sosiale medier. I den videregående skolen er det mange elever som tar førerkortet, samt før eller siden skaffer seg bil og temaet kan derfor engasjere dem, fordi det tilhører elevenes livsverden. Temaet kan kobles inn mot de tverrfaglige temaene «Folkehelse og livsmestring» og «Bærekraft og utvikling».

Bompenger forklares av *Store norske leksikon* som en «avgift som betales av fører av kjøretøy (eventuelt gående) som vil passere vei eller bro» (Aakre, 2018). Statens vegvesen forklarer at hovedformålet med bompengefinansiering er å få til raskere utbygging av infrastruktur på vei. Bompenger kan relateres til det foregående og det mer

abstrakte temaet klima, da inntektene i noen tilfeller kan brukes til andre formål, som for eksempel å styrke kollektivtransport i byområder eller å redusere miljøulempene ved transport av personer og gods (Statens vegvesen, 2019).

Debatten om bompenger har i den seinere tida resultert i økt oppslutning for partier som går til valg mot bompenger rundt om i landet, og målinger viser rekordstor oppslutning, 3,5 prosent på landsbasis og hele 22,4 % prosent for «Folkeaksjonen mot bompenger i Bergen» (NTB, 2019). Slik som abortdebatten og klimadebatten har også bompengedebatten hatt en runde til siden uke 47, 2018.

4.1.4.1 Presentasjon av materiale

Debatt-tråden om emneknaggen bompenger er også tilfeldig valgt ut ifra de gitte kriteriene i metoddelen, punkt 3.1. I det aktuelle tidsrommet var det tre treff på denne emneknaggen. Den utvalgte debatten jeg analyserer starter som en kommentar fra @bareenmann til journalist Morten Myksvolls innlegg om veipricing i Bergens Tidende, og er i tillegg en kommentar og link til en tidligere artikkel i Stavanger Aftenblad av journalist Geir Søndeland om daværende samferdselsminister Kjetil Solvik Olsens begynnende utredning om veipricing. Den siste linken vises av plasshensyn ikke i skjermdumpen under.

Thorstein Skårnes
@bareenmann

Mange gode argumenter fra @MortenMyksvoll i sitt innlegg i @BTmeninger om #veipricing, men jeg mener vi bør avvente med å konkludere med noe som helst før utredningen @ketilso satt i gang som samferdselsminister i 2017 er klar.
bt.no/btmeninger/kom...

Figur 15: Skjermdump av @bareenmann sin twittermelding 24. november 2018

Tabellen under viser innholdet i ytringene som følger den utvalgte debatt-tråden om bompenger, publisert 24. november 2018. I likhet med de to første emneknaggene og debatt-trådene offentliggjør jeg kun avsenderen bak startytringa i debatt-tråden og anonymiserer personkontoene. Personene bak ytringene til emneknaggen bompenger har

fått forbokstaven til emneknaggen og de fiktive aliasnavnene @B1, @B2, @B3, @B4 osv. Ytringene er nummererte i kronologisk rekkefølge:

	Emneknaggen bompenger , dato 24.11.2018
1	@bareenmann: Mange gode argumenter fra @MortenMyksvoll i sitt innlegg i @BTmeninger om #veipricing, men jeg mener vi bør avvente med å konkludere med noe som helst før utredningen @ketilso satt i gang som samferdselsminister i 2017 er klar: https://www.bt.no/btmeninger/kommentar/i/BJPz49/Riv-bomstasjonane https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/JPWdP/Ketil-Solvik-Olsen-Frp-utreder-a-erstatte-bompenger-med-veipricing
2	@B1 til @bareenmann @MortenMyksvoll @BTmeninger @ketilso Kan du forklare meg hvorfor EN gruppe i samfunnet (bilister) skal beskattes for å bruke veier slik at ALLE kan få varer og tjenester billigst mulig?
3	@B2 til @bareenmann Bommer må gjerne bort, men liker dårlig total overvåking. Da foretrekker jeg heller bom.
4	@bareenmann til @B2 "Ved kvar einaste passering kan det hentast inn 23 ulike opplysningar." Det er altså ikke slik at personvernet er særlig godt bevart med løsningen bomstasjoner.
5	@B3 til @bareenmann @B2 Jeg kan derimot kjøre omveier rundt bommene, når jeg skal til f.eks Notodden eller Geiranger etc så trenger jeg ikke å kjøre innom en eneste bom. Det er lengre (men mer morsomme veier, win-win), men jeg kan. Pleier ikke å gidde pga tid > penger, men jeg _kan_.
6	@bareenmann til @B3 @B2 Spørsmålet er om det er det mest rettferdige? Bør ikke de som bruker veiene også betale for dem? Dette med forbehold om at pengene som kommer inn brukes på infrastruktur, utbedring av veinettet og ikke på alt mulig anne
7	@B3 til @bareenmann @B2 Hvis jeg skal betale for mitt bruk av vei, så kan jeg få tilbake det jeg har betalt i skatt som i dag brukes på vei, sykkelvei, toginfrastruktur etc.
8	@B3 til @bareenmann @B2 Eller, for å ta det til den logiske konklusjonen, hvis bilister skal overvåkes for å gi de en regning for faktisk bruk, må alt annet samtidig vekk. Årsavgiften? Gone. Avgift på kjøp av ny bil? Gone. CO2-avgift på bensin/diesel etc? Gone/flyttet til veipricing.
9	@B4 til @bareenmann @MortenMyksvoll @BTmeninger @ketilso Trodde FrP stod for senket skatter og avgifter men har skjønt at heller ikke dere klarer kutte i store utgifter til byråkratiet som fortsetter å vokse.
10	@B4 til @bareenmann @MortenMyksvoll @BTmeninger @ketilso Dette er ikke å fjerne bompenger men øke dem, fordekt som veipricing. Folk er ikke helt dumme.
11	@B5 til @bareenmann @MortenMyksvoll @BTmeninger @ketilso Veipricing? - Vi betaler allerede fire-fem ganger det veiene koster! 🤔
12	@B6 til @bareenmann @MortenMyksvoll @BTmeninger @ketilso Det sier jo ingenting om de som kjører har alternativer, eller om det er nødvendig arbeidsreise kontra fritids/luksusreise.
13	@B7 til @bareenmann @MortenMyksvoll @BTmeninger @ketilso For jævlig, snart blir du overvåket hver gang du går for å drite i ditt eget hjem 🤖
	Totalt 13 ytringer og 8 ytrere i debatt-tråden

Figur 16: Tabell med oversikt over debatt-tråd om bompenger

4.1.4.2 Den retoriske situasjonen

Thorstein Skårnes alias @bareenmann ytrer seg lørdag den 24. november 2018 klokka 12.45 på Twitter til sine da 4389 følgere om bompenger, som er det primære publikummet. Meldinga er adressert til journalist @MortenMyksvoll, @BTmeninger og tidligere samferdselsminister @ketilso. Han henviser videre til en aktuell kommentar publisert på nettavisa til Bergens Tidende (bt.no) 24.november 2018 med tittelen: «Riv bomstasjonane» av kommentator og journalist Morten Myksvoll.

Myksvolls budskap er at man bør rive bomstasjonene for å ta i bruk satellittar som kan gjøre bompenger mer rettferdig, men som også kan bidra til å styrke personvernet. I tillegg henviser @bareenmann til en eldre nyhetssak på nettsida til Stavanger Aftenblad, aftenbladet.no, publisert 19.oktober 2017 med tittelen: «Ketil Solvik-Olsen (Frp) utreder å erstatte bompenger med veiprising» av journalist Geir Søndeland. Denne artikkelen dreier seg om en da nylig oppstarta utredning om satellittbasert veiprising for tungtransport, der konseptet etter hvert kan bli overført til lette kjøretøy. Formålet med veiprising er å få til en mer rettferdig avgift enn bompenger og drivstoffavgift for å imøtekomme prinsippet om at (den verste) forurensere skal betale (mest) (Søndeland, 2017).

De påtrengende problemene er bompenger visa veiprising, og @bareenmann utnytter de retoriske vilkårene gjennom twittermediet og ved å henvise til saker i de tradisjonelle mediene om veiprising. Ytringa til @bareenmann hadde på tidspunktet skjermdumpet blei tatt fått to liker og til sammen 13 ytringer i debatt-tråden, noe som bidro til å spre ytringa ytterligere til et sekundært publikum.

4.1.4.3 Retorisk medborgerskap

Denne ytringa er også offentlig tilgjengelig fra en åpen twitterprofil, der personen bak er privat, men også offentlig som lokalpolitiker for Fremskrittspartiet. Ytringa han publiserte om bompenger går ut til hans følgere, men hvem som helst på Twitter kan svare på ytringa, også de som ikke følger han. Thorstein Skårnes alias @bareenmann inviterer til retorisk medborgerskap og deltakelse i offentlighetskulturen med denne ytringa. Debatten som oppstår i tråden bærer preg av stor uenighet, og der debattantene ser ut til å stenge for motargumenter. Hovedavsender svarer to av motdebattantene, der den ene motdebattanten får siste ord. Ellers står åtte av ytringene i tråden ubesvarte, noe som går utover det retoriske medborgerskapet.

4.1.4.4 Online etos og retorisk handlekraft

Hvem er det som ytrer seg i denne debatt-tråden? Foruten hovedavsender er det sju stykker og alle ytrer seg som privatpersoner. 12 av de 14 ytringene i tråden er adresserte direkte til @bareenmann, mens en av ytringene er svar fra @bareenmann til @B2, og en av ytringene er svar fra @bareenmann til @B3 og @B3. Det er én kvinne og resten menn som ytrer seg i denne debatten. Hovedavsender står fram med fullt navn, noe som er med på å styrke etos. Han er aktiv på Twitter og bidrar med flere ytringer og retvittringer daglig, noe som også styrker hans etos online og gjør ham synlig. Det at han ikke svarer opp alle motdebattantene i den utvalgte tråden er derimot med på å svekke etos og handlekraften. Ytringa får god respons og selv om responsen er negativ, kan dette allikevel være med på å spre budskapet og styrke handlekraften hans.

I debatt-tråden som følger av den utvalgte ytringa til @bareenmann på Twitter, og som vi ser av tabellen under, er det språkhandlinga konstativer (14) som dominerer kvantitativt i form av påstander (14), dernest direktiver (8), ekspressiver (5) og en kvalifisering. Ytringene er gjengitte i sin helhet i tabell/figur 16.

Avsender	Konstativ	Direktiv	Ekspressiv	Kommissiv	Kvalifisering
@bareenmann	xxxx	xxxx	x		x
@B1	x				
@B2	x		x		
@B3	xxx	xxx			
@B4	xx				
@B5	x	x	x		
@B6	x				
@B7	x		xx		

Figur 17: Oversikt over språkhandlingsklasser i debatt-tråden om bompenger

Hovedavsenders første ytring består eksplisitt av konstativene i form av påstandene: «Mange gode argumenter fra @MortenMyksvoll i sitt innlegg i @BTmeninger om #veiprisning, men jeg mener vi bør avvente med å konkludere med noe som helst før

utredningen @ketilso satt i gang som samferdselsminister i 2017 er klar». Første del av ytringa inneholder også ekspressiv som uttrykker tilfredshet. Deretter følger to implisitte direktiver om å klikke seg inn på to beslekta saker til temaet i tradisjonelle medier, som da blir de overordna språkhandlingene. I tillegg kan kvalifiseringen, det at han setter dagsorden, være ei overordna språkhandling. Hovedavsender velger å svare opp ytringa til @B2, som også er konstativ formulert som en påstand, men implisitt også ekspressiv i form av misnøye: «Bommer må gjerne bort, men liker dårlig total overvåkning. Da foretrekker jeg heller bom.» Hovedavsender svarer opp @B2 med språkhandlinga konstativ som påstand: «Ved kvar einaste passering kan det hentast inn 23 ulike opplysningar» Det er altså ikke slik at personvernet er særlig godt bevart med løsningen bomstasjoner».

I den første ytringa fra @B3 til @bareenmann og @B2 finner jeg konstativer i form av påstander: «Jeg kan derimot kjøre omveier rundt bommene, når jeg skal til f.eks Notodden eller Geiranger etc så trenger jeg ikke kjøre innom en eneste bom (...)».

@bareenmann svarer @B3 og @B2 med språkhandlingene direktiver i form av to spørsmål og et informerende konstativ mot slutten: « Spørsmålet er om det er det mest rettferdige? Bør ikke de som bruker veiene også betale for dem? Dette med forbehold om at pengene som kommer inn brukes på infrastruktur (...)(...)» @B3 svarer opp igjen i to ytringer, i den første med språkhandlinga direktiv i form av et indirekte spørsmål: «Hvis jeg skal betale for mitt bruk av vei, så kan jeg få tilbake (...) og i den siste med språkhandlinga konstativ og direktiver. I resten av tråden anvendes for det meste konstativer i form av påstander, ett direktiv i form av spørsmålet til @B5 «Veipricing? (...)»?(...)» og ekspressiv som utropstegn etter ytringa. Ekspressive språkhandlinger finner jeg også i første del av ytringa til @B7 «For jævlig (...) og på slutten av ytringa med emoji skrik «😱», som uttrykker frykt eller angst.

4.1.4.5 *Topos*

I dette tilfellet søkte jeg opp emnet bompenger på Twitter i det aktuelle tidsrommet og fikk blant flere denne tweeten til @bareenmann opp. Selve ytringa inneholder ikke emnet eller toposen bompenger direkte, men ordet er brukt som tittel i den andre og eldste nyhetssaken der han linker til Aftenbladet: «Ketil Solvik Olsen utreder å erstatte bompenger med veipricing». Ytringa inneholdt derimot emneknaggen og den spesifikke toposen veipricing, som er en alternativ løsning til bompenger. I tillegg setter @bareenmann toposen utredningen, der han henviser til tidligere samferdselsminister for

Frp, Ketil Solvik Olsen. I debatt-tråden som følger setter @B2 den spesifikke toposen overvåkning, noe som knytta opp mot topoiene veiprising og bom/bomstasjoner/bompenger preger debatten videre. @bareenmann svarer med den generelle toposen personvern, og bruker dette som argument for at dagens bomstasjoner er en verre løsning for personvernet enn veiprising. Videre i tråden settes de generelle topoiene skatter, avgifter og byråkratiet av @B4, og anekdoten om at alt dette vokser med Frp.

4.1.4.6 *Aptum*

Hvordan praktiseres så ytringskulturen i debatt-tråden om bompenger, og hvordan ser det eksterne og interne aptum ut? For å ta det eksterne pentagrammet først, så er hovedavsender som nevnt tidligere @bareenmann, og den konkrete saken er bompenger. Uttrykksmåten har middels stil, noe jeg utdyper litt lenger ned. Tilhørerne er hans følgere på Twitter, de som følger deltakerne i debatt-tråden, samt følgerne av de som liker meldinga. De konkrete omstendighetene handler om å erstatte bompengestasjoner med satelitter og veiprising. Konstantene i det eksterne pentagrammet passer godt sammen.

I det interne pentagrammet gjelder også saken bompenger. Innholdet i hovedytringa og ytringene for øvrig krever litt samferdselspolitisk innsikt, men er stort sett tilgjengelig for alle. Ytringene er stort sett vel organiserte og for det meste med middels estetisk uttrykksmåte, noe som blir omtalt nærmere i neste avsnitt om retorisk stil og tone. Konstantene i det interne pentagrammet passer dermed ganske godt sammen.

4.1.4.7 *Stil og tone*

Språket i denne debatt-tråden om bompenger er stort sett prega av middels stil og middels god tone, men jeg finner også eksempel på lav stil og dårlig tone. Det ytres ikke noen holdning til stilen underveis.

Hovedavsender formulerer seg nesten korrekt, men « sitt innlegg » er ukorrekt. Språket er ganske klart, det passer til situasjonen, men det er ganske alminnelig og innehar således ikke så mye ornatus eller skjønnhet. Nominaliseringer som veiprising og utredning vitner om et byråkratisk og passivt språk. Ytringa er heller ikke krydra med troper, men jeg finner gjentakelsesfigurer i form av allitterasjon som men, mener, med og satt, samferdselsminister. I tillegg gjentar han ordet med, men dette har ingen poetisk effekt. Han fører samme stilen i ytringene han svarer på i debatt-tråden, men er

saklig og anstendig, og ivaretar en god tone. Stilen til hovedavsender kan dermed sies verken å styrke eller svekke etos.

I debatt-tråden som følger varierer stilen, noe som også påvirker tonen i debatten. @B3 bruker gjentakelsesfigurer i sin første (ytring nr. 5) der han gjentar «men jeg kan», for å understreke muligheten han har. I hans siste ytring (nr. 8) bruker han det engelske ordet «gone» tre ganger som svar på sine egne spørsmål, men han opprettholder en nokså god tone. @B4 bruker i sin første ytring (nr. 9) gjentakelsesfiguren allitterasjon: senket skatte og klarer kutte. Videre finner jeg tropen personifisering av «byråkratiet som fortsetter å vokse». Det abstrakte begrepet byråkrati får levende egenskaper som det å vokse. I neste ytring (nr.10) bruker han motsetningsfiguren kontrast «Dette er ikke å fjerne bompenger, men øke dem.» Også i denne ytringa finner jeg gjentakelsefiguren allitterasjon: fjerne (..), fordekt(...), Folk (...). Tonen er nokså god inntil siste setning: «Folk er ikke helt dumme». Den siste ytringa i tråden kommer fra @B7 og har lav stil med banneordet «jævlig» og det ufine ordet «drite». Denne ytringa indikerer også dårligst tone og påvirker tråden negativt i sin helhet, siden dette blei siste ord i debatten.

4.1.4.8 Oppsummert om debatt-tråden #bompenger

Hovedavsender @bareenmann inviterer til retorisk medborgerskap og deltakelse i offentlighetskulturen med ytringa si, og han lenker til saker som er tilgjengelige for alle. I debatt-tråden er det igjen overvekt av menn, 13 menn mot to kvinner. Debatten preges av stor uenighet, men foregår stort sett anstendig og fornuftig, selv om tonen ikke er fullt så god hele veien, og det siste nedslaget står til stryk i stil. Hovedavsender har et innledende godt etos online, og etos og handlekraften styrkes i det han svarer to debattanter, men svekkes igjen når han ikke svarer noen av de andre. Han burde ha konfrontert den siste ytringa med dårligst tone, da man som opphavsmann i sosiale medier bør ta ansvaret for ytringene som følger i kjølvannet. Stilen er middels, men hovedavsender opptrer i en saklig tone og ivaretar dermed sin etos. De overordna språkhandlingene er direktivet om å klikke seg videre til avisartiklene på bt.no og aftenbladet.no, og videre er det en kvalifisering gjennom å sette bomstasjoner kontra veiprising på dagsorden. Topoiene som preger debatten er veiprising og overvåking. Når det gjelder ytringskulturen gjennom det ytre og indre aptum er det meste passende til saken og situasjonen, bortsett fra den siste ytringa.

Det didaktiske potensialet kunne vært å få elevene til å analysere stilen og argumentasjonen, før de selv satte i gang en egen debatt om bompenger, med formål å opprettholde en god tone uten dårlig stil.

4.2 Analyse av elevtekstene om god tone i offentlig debatt

Hva mener så ungdommen om den offentlige ytringskulturen? For å finne svar på dette ga jeg elevene i en klasse på videregående skole i oppdrag å skrive et innlegg på maks 280 tegn med mellomrom (som på Twitter), der de ytra seg om hva de mener er god tone i den offentlige debatten. Innledningsvis blei de introdusert for Twitter, begrepene offentlighet, debatt, ytringsfrihet og ytringsansvar, samt gjennomførte undervisningsopplegget skissert i vedlegg 4. Før de gikk i gang med analysearbeidet modellerte jeg dem muntlig ved å vise til utvalgte twittertekster, og der jeg brukte de retoriske fagbegrepene som de selv skulle jobbe med.

Opplegget gikk blant annet ut på å leite opp Trumps twitterprofil og vurdere om de siste innleggene han tvittra passa til situasjonen. Videre søkte de opp emneknaggene likestilling, abortloven, klima og bompenger, der de skulle vurdere etos, argumentasjonen, stil, tone osv. i de ulike debatt-trådene de valgte. Deretter sammenlikna de tonen i debattene og vurderte hva som var god og dårlig tone. Analysefunna blei så gjennomgått muntlig i fellesskap, der vi kom fram til en felles forståelse av de retoriske begrepene.

Oppdraget som blei gitt avslutningsvis, om hva som er god tone i den offentlige debatten, var mer som ei monologisk definisjonsoppgave, og ikke ei oppgave der elevene kunne gå i dialog med hverandre. Oppdraget lød som følger: «Skriv en tweet på maks 280 tegn der du ytrer deg om hva du mener er god tone i offentlig debatt på Twitter. Bruk en presis og kreativ stil». De fikk ikke utdelt konkrete modelltekster til egen tekstproduksjon, men arbeidet der de søkte opp tekster fra Twitter som de analyserte, ga dem et visst innblikk i den særegne og karakteristiske stilen.

4.2.1.1 Presentasjon av materialet

Før jeg går i gang med selve analysen, systematiserer og kategoriserer jeg materialet. På grunn av avhandlingas omfang og for å avgrense, har jeg valgt å analysere kun 10 av de 21 tekstene jeg fikk samla inn med samtykker. Alle tekstene er gjengitt i vedlegg 5, men jeg silte bort alle tekstene som oversteg 280 tegn og sto da igjen med de ti fiktive twittermeldingene som følger i tabellen under:

<p>Oppdrag: @GunGu Skriv en tweet på maks 280 tegn der du ytrer deg om hva du mener er god tone i offentlig debatt på Twitter. Bruk en presis og kreativ stil.</p>
Elevnummer med @aliasnavn og svartweets
1. @Markus En god tone i en debatt handler om å holde seg saklig uten å benytte seg av personlige angrep eller andre former for utsagn som ikke har med tema å gjøre.
2. @Louise Offentlig debatt med god tone handler om at du skal oppføre deg på sosiale medier, du har frihet under ansvar. Med ytringsfrihet kan du mene og ønske å si noe om hva du vil, men du må ikke glemme ytringsansvaret.
3. @Simen Tone tone på veggen der, hva er den beste tonen i landet her? Føler tonen i enhver offentlig debatt bør være barnevennlige, ingen banning og lett språk. Alle skal kunne forstå og alle skal kunne være med på debatten. Stilen og tonen må, må være god. Ferdig snakket, ingen tull.
4. @Sara Vi kan dele debatter i to deler: usaklig: ofte over 55 år, mer saklig: den yngre generasjonen. Hvis vi skal ta utgangspunkt i en overskrift som «derfor er ikke alle veiene like godt brøyta», så består 90% av kommentarfeltet av «jævla brøytemannskap, skulle tro det var kvinnfolk»
5. @Tuva Personangrep er ukult i offentlig debatt. Stygge kommentarer vi alle her har mottatt. Hold deg saklig i alt du gjør og sier, så kanskje VG velger å gi deg en god og solid tier.
6. @Phillip En god tone i en offentlig debatt er når tonen er saklig og alle parter holder seg til tema og bruker faktasjekkede argumenter, og unngår stygge kommentarer. Et godt eksempel av en som burde oppføre seg litt mer om hva man legger ut på Twitter er Donald Trump.
7. @Adil Jeg mener at man burde få lov til å si hva man vill på en offentlig debatt, men det er lurt å ha en god tone. Man må være hyggelig og respektfull. #Shaggyismygod #iloveshaggy #shaggycandestroytheuniverse
8. @Even at man har en bra tone i ikke virker serkastisk og overlegen. du må få folket til å stole på deg og vise dem tillit. hvis man bare jurer om ting vil folket etterhvert slutte å stole på deg og da ikke stemme på deg.
9. @Emilie Jeg mener at en god tone i en debatt er når politikerne ikke bruker usaklige argumenter, ikke tyr til person angrep og holder seg til emnet de debatterer om.
10. @Mikael jeg mener at man burde si hva faen man vil selvom man er utlending. Norge er et fritt land, men det er lurt å ha en bra tone #debatt

Figur 18: Tabell med oversikt over de utvalgte elevtekstene om god tone i offentlig debatt

4.2.1.2 Hvorfor ytres det?

Elever i den videregående skolen ytrer seg om god tone i offentlig debatt på Twitter, fredag 25. januar 2019. Skriveoppdraget, som kan være det påtrengende problemet, er ikke gitt i en offentlig politisk diskurs som på Twitter, men er gitt på liksom i en skolediskurs og i form av en undersøkelse i den lukka læringsplattformen It's learning.

Dette gjør at de retoriske vilkårene for oppdraget kan virke kunstig og selvsagt ikke like autentisk, som om jeg hadde iscenesatt det samme spørsmålet på Twitter og bedt elevene svare meg i en tråd der. Det primære publikummet er meg som bestiller av oppdraget, mens han som leser denne oppgava blir det sekundære publikummet.

4.2.1.3 Hva ytres det om?

Alle elevene i utvalget ytrer seg om de spesifikke topoiene tone og/eller debatt. Hele sju av ti anvender begge topoiene, mens to anvender kun debatt og en anvender kun tone. @Markus forbinder toposen debatt med krigstoposen angrep, det samme gjør @Emilie. @Louise setter de spesifikke topoiene ytringsfrihet og ytringsansvar. @Sara deler toposen debatt i to: saklig og usaklig. @Adil anvender emneknagg som inneholder shaggy tre ganger. Shaggy er en musiker fra Jamaica og blir dermed et useriøst sidespor. @Mikhael forbinder den spesifikke toposen utlending med å si hva faen man vil. Det siste blir en metonymi for toposen ytringsfrihet. Siden elevene ikke går i diskusjon med hverandre, opptrer ikke topoiene som elementer i et helhetlig argument.

4.2.1.4 Hvordan praktiserer elevene ytringskulturen gjennom aptum?

Når det kommer til det eksterne aptum er avsenderne enkeltelever, og saken gjelder tonen i offentlig debatt. Uttrykksmåten og formuleringene varierer fra elev til elev, men stilen ligger gjennomsnittlig på et middels nivå, selv om de fleste kunne etterstrebet en mer konsentrert stil. Men jeg burde kanskje ikke forventet meg mer på deres nivå og siden de ikke normalt er aktive på Twitter. Jeg utdyper stilen nærmere i delen om hvordan elevene formulerer seg. Mottaker i dette tilfellet er i første instans den som bestiller oppdraget, som da er meg, men også du som leser denne avhandlinga. De konkrete omstendighetene er som tidligere nevnt at de svarer på ei oppgave gitt i en skolekontekst, og ikke i en direkte offentlig kontekst. Men siden de blei informert om at tekstene de skreiv kunne bli brukt i denne oppgava som publiseres på internett, ligger det selvsagt en offentlighet i det, selv om de visste at elevtekstene blei anonymiserte. Relasjonen mellom de fem konstantene i den retoriske situasjonen passer ganske godt sammen for de aller fleste elevtekstene, og elevene viser fornemmelse for den retoriske situasjonen.

Når det gjelder det interne aptum er fortsatt saken den samme. Innholdet i elevytringene er stort sett relevante, har forståelig innhold, og alle svarer på det oppgava ber om. Tekstene i utvalget er stort sett godt organiserte, siden de har klart å få uttrykt

mye med få ord, i motsetning til tekstene som blei silt ut på grunn av det for store ordomfanget. Uttrykksmåten i meldingene balanserer mellom en primær og sekundærdiskurs, og mellom en personlig og faglig stil, noe jeg vender tilbake til. Tekstene er presenterte gjennom en undersøkelse i læringsplattformen Its, som tenkte twittermeldinger, men uten forventet dialog. Relasjonen mellom elementene i det interne aptum står i et passende forhold til hverandre, og passer også ganske godt til det eksterne aptum og den retoriske situasjonen.

4.2.1.5 *Hvordan formulerer elevene seg?*

Elevene formulerer seg på et generelt og gjennomsnittlig grunnlag med middels stil og god tone. Språket i ytringene er helt korrekte i sju av de ti ytringene, mens ytringene til @Simen, @Adil og @Even har noen korrekturfeil, og da flest hos sistnevnte. Språket er klart hos alle og passer til situasjonen, foruten @Adil som foretar et sidesprang med emnknaggen Shaggy, ytringa til @Mikhael som inneholder banneordet «faen» og @Sara som har med «jævla». Banneord svekker etos til avsenderne, selv om det er et kjent doxa at det bannes mer og mer i dagens medier.

Den mest kreative ytringa finner jeg hos elev 5, alias @Tuva. Hun har forma meldinga som et tradisjonelt dikt og bruker gjentakelsesfiguren enderim: debatt- mottatt, sier- tier. Teksten i sin helhet har fin flyt og rytme, og hun får sagt mye med få ord. Den poetiske stilen og aforismer passer twittermediet utmerket, siden man med slike meldinger lettere får oppmerksomhet og respons gjennom likes og retvittringer. I tillegg anvender Tuva pronomenene vi, du og deg, noe som engasjerer og skaper en nærmere relasjon til leseren enn «man», som går igjen i flere av de andre ytringene. Også @Simen forsøker seg på en kreativ stil gjennom bruk av tropen allegori: «@Simen Tone tone på veggen der, hva er den beste tonen i landet her?» er en allegori til eventyret Snøhvit og de sju dvergene og den onde dronnigas kjente replikk: «Speil speil på veggen der (...)». Begrepet tone gjentas fire ganger i ytringa og blir da en gjentakelsesfigur. @Sara anvender motsetningsfiguren kontrast da hun deler debatt i «saklig» og «usaklig». Den med høyest akademisk stil er @Louise. Hun trekker inn, i tillegg til begrepene tone og debatt begrepene ytringsfrihet og ytringsanstendighet, og viser at hun forstår og henger med på det hun blei introdusert for tidligere. I tillegg anvender hun det personlige pronomenet «du», som skaper en nærhet og ansvarliggjør mottakeren.

Over halvparten, nærmere bestemt 11 av 21 oversteg antall maks-tegn på 280, selv om denne grensa blei presisert da jeg bestilte oppdraget. Disse tekstene blei som

nevnt silt ut og er ikke med i utvalget her. Dette er med på å illustrere hvor vanskelig det kan være å uttrykke seg presist, kortfatta og poengtert. Korthet er også det femte kravet om godt språk, jf. punkt 2.2.7 om retorisk stil, og kanskje også det vanskeligste? Hvis jeg derimot hadde gitt dem gode modell-tekster i forkant, hadde det muligens gitt flere tekster som imøtekom kravet om maks antall tegn.

Hvilke språkhandlinger utfører så elevene i sine ytringer om god tone i offentlig debatt? Som vi ser av tabellen under er det flest konstativer i form av påstander og kvalifiseringer i form av definisjoner. De fleste ytringene kombinerer disse to språkhandlingene ⁴⁵.

Avsender	Konstativ	Direktiv	Ekspressiv	Kommissiv	Kvalifisering
@Markus	x				x
@Louise	x				x
@Simen		x	x		x
@Sara	x				x
@Tuva			x		x
@Phillip	x				x
@Adil	x				
@Even	x				x
@Emilie	x				x
@Mikhael	x				x

Figur 19: Oversikt over språkhandlingsklasser i elevtekstene om god tone i offentlig debatt

Siden oppgava blei formulert som ei definisjonsoppgave er det da kvalifiseringer i form av definisjoner som blir den overordna språkhandlinga i utvalget. Slik sett samsvarer de overordna språkhandlingene i elevtekstene med meldingene til hovedavsenderne i de virkelige twittertekstene. De fleste ytringene er også konstativer i form av påstander. For å ta den første ytringa til @Markus som eksempel: «en god tone i en debatt handler om å

⁴⁵ Se de utvalgte elevytringene i sin helhet i tabell/figur 18.

holde seg saklig uten å benytte seg av personlige angrep eller andre former for utsagn som ikke har med tema å gjøre». Ytringa til Markus fungerer både som en definisjon og en påstand som kan være sann eller usann. Den poetiske teksten til @Tuva og den allegoriske teksten til @Simen er i tillegg ekspressive.

4.2.1.6 Oppsummert om elevtekstene om god tone i offentlig debatt

Elevene ytra seg om god tone i offentlig debatt, som følge av et oppdrag gitt i en skolekontekst og gjennom en liksomtweet de leverte inn på læringsplattformen. De topoiene som gikk igjen var tone og debatt. Alle svarte på det oppgava ba om, ytringskulturen var stort sett bra, men ikke alle førte like høy stil. Over halvparten, de som blei silt ut, klarte ikke kravet om korthet og maks antall tegn, her hadde nok konkrete modelltekster kunnet forbedra og stimulert til en mer presis stil.

Elevene definerte tydelig gjennom språkhandlingene konstativer og kvalifiseringer hvordan tonen bør være i offentlig debatt. Spørsmålet jeg stiller som følgende av dette er: ville de selv praktisert like god tone hvis de deltok i en slik debatt, etter at de vet hvordan de bør framstå i offentligheten? Dette spørsmålet tar jeg opp igjen under punkt 5.3 om didaktiske muligheter og begrensninger.

5 Avsluttende drøfting og fortolkning av resultater

Hovedfokuset og problemstillinga i denne studien har vært å utforske hvordan det kommuniseres om politiske saker på Twitter og hvordan arbeid med twittertekster kan være med på å ruste elever til retorisk medborgerskap og retorisk handlekraft. I dette kapittelet belyser jeg den første delen av problemstillinga om hvordan det ytres politisk på Twitter. I punkt 5.1 sammenlikner jeg tekstene, og i punkt 5.2 vurderer jeg funna i analysene opp mot materiale, forskning og teori. Siste del av problemstillinga, om hvordan arbeid med twittertekster kan være med på å ruste elever til retorisk medborgerskap og handlekraft drøfter jeg i punkt 5.3, ved å sette lupen på de didaktiske mulighetene og begrensningene.

5.1 Sammenlikning av tekstene

De underordna forskningsspørsmåla til første del av problemstillinga gikk ut på hva slags debatter som genereres ut fra de ulike temaene og hvordan deltakerne håndterte uenighet. Med bakgrunn i disse spørsmåla er det interressant å sammenlikne funna jeg gjorde i analysene. Selv om elevtekstene ikke er direkte sammenliknbare, da de ikke går i dialog eller debatt med hverandre eller er offentlige tekster, forteller de gjennom kvalifiserende språkhandlinger hvordan man bør opptre i den offentlige debatten, sett fra elevenes perspektiv.

Hva med hovedavsenderens etos og handlekraft? De fire hovedavsenderne framstår med fulle og reelle navn, og alle har en mer eller mindre veletablert etos, er aktive på plattformen og har mange følgere. Hovedavsenderne @nikolaiastруп og @eivindraedal stiller i en særklasse her, med henholdsvis 29 911 og 20 102 følgere på daværende tidspunkt. Hovedavsenderne @estoknes og @bareenmann er med sine henholdsvis 4209 og 4389 følgere fortsatt i en etableringsfase, selv om antallet følgere kan sies å være høyt til Twitter å være. Kun @eivindraedal og @bareenmann går i dialog og framstår som de mest handlekraftige. Det er kun @bareenmann som bruker emneknagg i ytringa, noe som kan tolkes som at han ønsker dialog på Twitter.

Stilen varierer hos hovedavsenderne. @nikolaiastруп kan tenkes at han anvender bevisst en lav stil ved å bruke ordet «do» opp mot høy stil i ordet «likestilling». De to ordene påvirker i hver sin retning, samtidig som selve paradokset ikke ser ut til å utløse innlegg med tilsvarende lek med kategorier på en høyverdig måte. @eivindraedal bruker en nokså høy og ironisk stil, som kan ekskludere andre enn ekspertborgere fra dialog.

@estoknes har en høy, skjønn og akademisk stil, som også kan skremme folk bort fra dialog. Sistemann @bareenmann har en alminnelig og middels stil, men inviterer med det hvermansen til dialog. Alle hovedavsenderne styrker sine etos gjennom deres kvalifiserende språkhandlinger, da de definerer og setter saker på dagsorden. Her ser jeg også likheten med elevytringene, som med sine kvalifiserende språkhandlinger definerer hva som er god tone i offentlig debatt.

Betød det noe at emneknaggen var abstrakt som likestilling og klima, eller konkret som abortloven og bompenger? De abstrakte temaene likestilling og klima skaper mindre debatt og engasjement enn de konkrete temaene abortloven og bompenger når det gjelder dette utvalget. Det bekrefter min hypotese, nemlig at konkrete temaer engasjerer mer enn abstrakte og overordna temaer. Abortloven skapte aller mest engasjement, selv om debatten ikke dreide seg direkte om abortloven, men mer om prosentvis oppslutning rundt innstrammingsforslaget av abortloven og prosentvis partiopplutning.

Fant jeg noen likheter eller forskjeller rundt stil og tone i tilknytning til de ulike emneknaggene? Holder ytrerne seg til saken eller rettes kritikken mot person? Humor, ironi og delvis skarp og sarkastisk tone går igjen i debattene, men er mest benytta i debatt-trådene der emneknaggene er konkrete, det vil si abortloven og bompenger. Klimadebatten var den korteste og mest saklige. Der fant jeg også ytringa med høyest stil, ellers lå debatt-trådene jevnt over på en middels stil med innslag av lav stil. Tonen i debatten var best i debatt-tråden om klima, dårligst i debatt-tråden om bompenger. I debatt-tråden om likestilling og abortloven utnyttet den retoriske situasjonen og andre topoi blir forsøkt satt på agendaen. Debatten sporer av fra opprinnelig sak, men går ikke på person, eller er hetsende av noe slag, selv om et par av kommentarene under likestilling er ufine med lav stil.

Debatt-trådene domineres av menn, og alle hovedavsenderne er menn, noe som også gjelder de «feminine» temaene som likestilling og abortloven. Dette kan selvsagt ha med mannsovervekta på plattformen å gjøre, jf. statistikken fra Ipsos, referert innledningsvis i punkt 1.1 og 1.3.1.

5.2 Vurdering av analysene opp mot materiale, forskning og teori

Materialet i denne studien er for lite og for tilfeldig til at jeg kan generalisere noen tendenser eller fenomener, men jeg vurderer i det følgende analysene opp mot materiale, tidligere forskning og teori.

Tekstene jeg har analysert på Twitter, er alle del av en offentlig ytringskultur på nettet og viser et tilfeldig utvalg av de som ytrer seg i det offentlige rom. Hovedavsenderne er alle borgere med høy tilgang til publikum, slik som informantene i Vatnøys studie beskriver det offentlige nettverket. Videre framstår hovedavsenderne mer eller mindre som ekspertborgere (Vatnøy, 2017). Spesielt gjelder dette hovedavsender bak den spesifikke toposen klima; @estoknes, som også har den høyeste stilen. Deretter følger @nikolaiastrup som setter de spesifikke topoiene do og likestilling, sammen i en spenstig paradoksal enhet. Videre @eivindraedal med toposen abortloven og til sist @bareenmann med toposen bompenger. De som setter de mer abstrakte topoiene likestilling og klima på dagsorden framstår dermed mer logos- preget enn de som setter de konkrete topoiene abortloven og bompenger på dagsorden. @nikolaiastrup innehar mest makt med tanke på hans rolle som statsråd og som dagsordensettende, mens de andre utøver retorisk makt gjennom sine kvalifiserende språkhandlinger.

Alle debatt-trådene i utvalget fra Twitter starter med henvisning til saker som har oppstått i andre sosiale eller tradisjonelle medier og bekrefter Rogstads betraktning om at det politiske innholdet på sosiale medier i stor grad er nyhetsinnhold fra tradisjonelle massemedier som blir kommentert og diskutert (Rogstad, 2015). Dette representerer også et poeng om at den retoriske situasjonen på Twitter kan kobles til Vatzs teori om at situasjoner og kontekster er uendelige og uavgrensede, da vi erfarer realiteter og hendelser gjennom vår egen og andres formidling av dem (Vatz omtalt i Kjeldsen, 2015, s. 93).

Alle hovedavsenderne inviterer til retorisk medborgerskap som ifølge Villadsen dekker over retorikken som samfunnets kitt og hefter seg særlig med deliberativt demokrati, den offentlige debatt og respektfullt språk (Villadsen, 2008). Som vi ser av debatt-trådene er det flere eksempler der språket ikke er like respektfullt; for eksempel i debatt-tråden om likestilling: «Har nettopp sett en afrikansk mann urinere på et tre midt i Paris ved katedral (...)» « og i debatt-tråden om bompenger: «For jævlig, snart blir du overvåket hver gang du går for å drite i ditt eget hjem.» Jeg vil allikevel si at alle debatt-trådene ivaretar ytringsanstendigheten på en nokså god måte, slik Berge skisserer det i punkt 2.1. Jeg finner heller ingen direkte hets mot enkeltpersoner, men den første uttalelsen uttrykker like fullt en stereotypitenkning som tenderer til å stigmatisere på rasistisk vis. Hovedavsenderne @eivindraedal og @bareenmann, som går i dialog med motdebattantene, svarer motdebattantene på en anstendig måte.

Hovedavsenderne @nikolaiastруп og @eivindtraedal kan tenkes med deres store følgerskare og veletablerte etos ikke å ha like mye behov for å gå i dialog, da de ikke lenger er i en etableringsfase på plattformen. På den annen side kan hensiktsmessige tilbakemeldinger styrke deres etos som lydige politikere, noe til dels @eivindtraedal gjør, men @nikolaiastруп utelater å gjøre. Hans rolle som stasråd innehar mest makt i utvalget, og det kan være en av grunnene til at han unnlater å svare. Hovedavsenderne @estoknes og @bareenmann med lavere antall følgere kan sies fortsatt å være i en etableringsfase. @estoknes unnlater å svare, mens @bareenmann svarer et par ganger, slik som @eivindtraedal gjør. De som velger å svare opprettholder sin etos online i større grad og viser dermed mer handlekraft enn de som forholder seg tause (Hoff-Clausen mfl., 2005). Selv om man har bygd opp en veletablert etos må man «fortsat arbeide på at opretholde retorisk handlekraft i blogosfæren, fordi et retorisk publikum er forudsætningen for egentlig retorisk handlekraft i offentligheten online» (Hoff-Clausen, 2008, s. 152). Likeledes burde @nikolaiastруп og @bareenmann ha kommentert de uakseptable, da de står som opphavsmenn bak de opprinnelige ytringene.

Ingen av debattene oppnår konsensus eller enighet slik Habermas taler for, men jeg finner heller ikke særlig høy grad av fornuftig uenighet, slik Kock mener er idealet. Debatten om #likestilling blir en liksomdebatt om do og kretsløp, #abortloven sporer av saken, mens #klimate og #bompenger holder seg til saken. Debatt-tråden om klima framstår som den mest saklige og fornuftige, selv om det åpnes lite opp for motargumenter. Det virker ikke som om de verdsetter verdien av motargumenter, slik informantene i Vatnøys studie gjør. Tonen i debattene er gjennomsnittlig middels god, men der alle har mer eller mindre innslag av dårlig tone. Noen av avsenderne i trådene kunne fint gått i skole hos elevene som ytra seg om god tone i offentlig debatt.

Alle hovedavsenderne er som kjent menn, og utvalget viser at det er flest menn som uttaler seg. Det kan illustrere det faktum at færre kvinner tør å ytre seg i den offentlige debatten på nettet. En undersøkelse gjennomført i Norge av Amnesty International i 2018, viser at kvinnelige meningsytrere blir utsatt for en annen type hets i sosiale medier: «Der menn blir angrepet på grunn av sine meninger og argumenter, blir kvinner hetsa fordi de er kvinner, ikke på bakgrunn av hva de mener eller kan. Det rammer både den enkelte kvinnen som er utsatt, og skremmer andre kvinner fra å gå inn i debatten» (Amnesty International, 2018). Andelen av kvinnelige ytrere i debatt-trådene er så lave at man kan vurdere det som et demokratisk problem.

Den høyt akademiske og ofte ironiske diskursen kan være med på å ekskludere øvrige borgere som de yngre, uetablerte, pensjonister osv. fra deltakelse i det retoriske medborgerskap på Twitter. Ironi er ifølge Vatnøys avhandling en måte for ekspertborgere på Twitter å skille seg fra både det politiske systemet og media-eliten på den ene siden og vanlige borgere på den andre (Vatnøy, 2017, s. 179). Videre viser debatt- trådene at det kan være vanskelig å få fram nyansene i ytringer og debatter på Twitter. Å uttrykke seg på Twitter stiller som sagt ekstra krav til en klar og tydelig stil, noe som ikke alle behersker.

5.3 Didaktiske muligheter og begrensninger

Avslutningsvis forsøker jeg å svare på andre del av problemstillinga, om hvordan arbeid med twittertekster kan være med på å ruste elever til retorisk medborgerskap og retorisk handlekraft gjennom retorisk analyse og gjennom å skape og etterlikne stilen (imitatio) i twittertekster.

5.3.1 Retorisk analyse

De didaktiske mulighetene med Twitter som utgangspunkt er mange, og noen av idéene har jeg allerede lufta underveis i oppgava. For det første kan Twitter stimulere til kritisk lesing av politisk kommunikasjon gjennom retorisk analyse av twitterprofiler og debatt-tråder. Av twitterprofiler er president Trumps twitterkonto som en retorisk skattekasse å regne, men også norske politikere som bruker Twitter aktivt og/eller andre samfunnsdebattanter med en tydelig stemme er aktuelle å utforske. For å finne materiale til analyse av debatt-tråder kan de søke opp aktuelle emneknagger som de kan jobbe med i faget, slik som jeg henta inn materiale til analysedelen. Alternativt kan det søkes opp debatter via emner som vises som trender, eller som settes på dagsorden gjennom #dax18, #polkvalt eller #debatten for å henge med på aktuelle trender i det politiske nyhetsbildet.

Ved retorisk analyse er det en fordel at lærer har analysert utvalgte tekster på forhånd, slik at elevene kan bruke dem som modelltekster for å vite hva de bør se etter og hvordan de bør formulere de retoriske fagbegrepene i teksten sin på en god måte. Som norsklærer i videregående skole erfarer jeg at elevene sliter med nettopp det å formulere rundt de retoriske fagbegrepene, og jeg opplever at elevene drar nytte av å få noen faste fraser i stillaser som de kan bygge videre på i egne tekster, hvis ikke hele modelltekster er tilgjengelige. Hvis man skal være mest mulig aktuell med tanke på emneknagger, aktualitet og trender, kan alternativet være å velge ut en debatt i fellesskap, for deretter å

samskrive en analyse i klassen, hvor lærer fungerer som sekretær og syr delene sammen til en helhet («Samskriving», 2013). Teksten som skrives i fellesskap kan også fungere som modelltekst, før de går i gang med egne analyser.

5.3.2 Debatt

Videre kan elevene praktisere debatt. Et oppdrag kunne vært at elevene ytra seg først om de mer abstrakte topoiene klima og likestilling, deretter om de konkrete topoiene bompenger og abortloven, og erfart om de klarer å opprettholde en like god tone og politisk korrekthet i alle debattene. Det er som oftest større utfordringer ved å delta på en ordentlig måte når man diskuterer det nære og konkrete, enn når man diskuterer det fjerne og abstrakte. Det nære og konkrete er erfaringsmessig noe som engasjerer ungdom mer enn det fjerne og abstrakte, selv om man i den seinere tida ser en tendens til at det er ungdom som engasjerer seg mer i klimadebatten, mens de voksne engasjerer seg i bompengedebatten. Det i seg selv kunne vært aktuelt å ta opp innledningsvis med elevene, samt den latterliggjøringa mange voksne utsetter både @GretaThunberg og hennes tilhengere for. Noe annet er den skeive kjønnsandelen på Twitter. Ved å jobbe med retorisk handlekraft på Twitter må man forvente at handlekraft som har med kjønn å gjøre, vil aktiveres og aktualiseres på en eller annen måte. I så måte kan man utnytte anledninga til å diskutere demokratiske prosesser og samfunnsutvikling også i et kjønnsperspektiv. Debatten kan foregå i en diskusjonstråd, enten offentlig eller lukka på Twitter, i en lukka Facebook- gruppe, eller innafor en lukka læringsplattform som It's learning eller Teams, selv om de tre siste ikke blir like autentiske. Målet med debatten skal ikke være å oppnå konsensus eller enighet slik Habermas mener er idealet, men fornuftig uenighet der selve diskusjonen er målet, på linje med Kock.

Som forberedelse til debatten og en tydeliggjøring av skriveoppdraget som Bakke er opptatt av, bør lærer finne gode debatt-tråder og modelltekster på Twitter, slik at elevene kan etterlikne stilen. Elevene kan gjennom produksjon av egne tekster, med inspirasjon fra gode modelltekster, bli mer bevisste på hvilke stilistiske virkemidler som må til for å bli hørt og dermed vise retorisk handlekraft. Ifølge Matthiessen handler elevstyrt imitatio ikke om «loyalt at genbruge så meget som muligt fra forlæggjet, men om frit at undersøge og udvælge elementer, et enkelt eller flere, der kan sætte gang i og styrke en ny tekst» (Matthiessen, 2013, s. 6).

For å bruke Twitter som plattform for elevs tekstskaping i undervisninga, kan man be elevene opprette egne kontoer, enten under fiktivt navn, eller med lukka profiler,

hvis de ikke ønsker å ha offentlige og åpne profiler. Dette vil kunne bidra til å gjøre den digitale tekstproduksjonen mest mulig autentisk og virkelighetsnær. Lærer kan også, for å holde god oversikt, opprette en privat klasseliste på Twitter. Det fungerer som et eget rom, der man kan følge med på elevenes ytringer og debattene som eventuelt lærer eller elever iscenesetter. Det at de produserer tekster på ordentlig vil presse dem mer til å strekke seg stilistisk, enn hvis det gjøres på liksom utafør plattformen. Her må også en tydelig innramming hvor formål og mottaker defineres, samt kriterier som staker retninga ligge til grunn, noe også Bakke understreker i avhandlinga si.

5.3.3 Bygge læringsnettverk og utvikle kritisk literacy

Twitter er også en plattform som kan brukes til å bygge læringsnettverk. På Twitter kan man, både som elev og lærer, stille faglige spørsmål og med stor sannsynlighet få svar: «Sosiale medier innfører nettverk og åpenhet som arenaer for læring. Vi kan stille spørsmål på Twitter, og den som er kompetent og har tid, svarer». Dette er en åpen arbeidsprosess, og en kraft som langsomt fører oss fra lukkede klasserom til åpne nettverk» (Krokan, 2012, s. 30). Slik sett kan Twitter anvendes som kilde til å løse problemstillinger i de fleste fag. Sist, men ikke minst kan Twitter som arena i klasserommet brukes til å lese kilder kritisk, avsløre makttekster og fange opp falske nyheter som spres, jf. punkt 2.2.2 om retorisk medborgerskap og 2.3.2 om kritisk literacy.

5.3.4 Begrensninger

Jeg har nå sett på Twitters utallige muligheter i en læringskontekst, men det finnes selvsagt også begrensninger. «Terskelen for bruk er knyttet til at man må bygge nettverk, etablere bånd og finne ut hvordan tjenesten skaper nytte for en selv» (Krokan, 2012, s. 81). Videre tar det tid å etablere online etos, skape en tydelig stemme og utvikle den retoriske handlekraften. Her er igjen twitterprofilen @GretaThunberg et godt eksempel til etterfølgelse, som vist i punkt 4.1.3 og 4.1.3.8 om klima. Et dilemma som kan oppstå er når elevene skal opprette egen profil: skal den være offentlig, lukka eller anonym? For å utvikle handlekraften oppnår man best mulig effekt av å ha en offentlig profil med sitt fulle navn, men det tar som nevnt tid å bygge etos online, noe som kan være en tålmodighetsprøve. Et annet problem er at Twitter er prega av ekspertbrukere, noe som kan skape en høy terskel for elevene. Flere begrensninger kan være at man som lærer ikke kan tvinge elevene som av ulike årsaker ikke ønsker å opprette en profil på Twitter. Noen har kanskje allerede en åpen profil der de har bygd sin persona og som de ikke ønsker å

bruke til politiske ytringer og debatt i en skolsk sammenheng. Juuhl argumenter også mot å la ungdoms fritidsskriving på nett legge premissene for skriving i skolen (Juuhl, 2014).

5.3.5 Avrunding

Selv om det er lett å ytre seg offentlig i dag og arenaene er mange, er det ifølge Gripsrud vanskelig å bli hørt. Deltakelsen i de digitale offentlige samtaler er strukturert på måter som kan knyttes til mer generelle sosiale forskjeller og som kanskje kan sies å forsterke disse forskjellene (Gripsrud, 2017, s. 51). Skolen kan være med på å bidra til å utjevne de sosiale forskjellene, og til at flere blir hørt i den offentlige samtalen. Da er det viktig med en bevisstgjøring rundt hvem som blir hørt, hvorfor nettopp de blir hørt og hvordan en selv kan bli hørt.

Kunnskap om politikk og samfunn er essensielt for å kunne delta i et retorisk medborgerskap. Å få elever til å analysere debatt-tråder via emneknagger på Twitter, kan være en fin innfallsvinkel til å gi dem oversikt over den politiske debatten i Norge. Ved å gi elevene verktøy til å analysere og vurdere makttekster på Twitter, vil de kunne avkle både avsenderne og de retoriske ytringene. Videre kan de gjennom bruk av modelltekster selv skape ytringer på plattformen, delta i offentligheten og det retoriske medborgerskap, samt etablere sin etos og handlekraft.

Ifølge Rogstad er Twitter det viktigste sosiale mediet for den som ønsker seg plass i offentligheten, derfor mener jeg vi bør vie dette mediet større plass i skolesammenheng. Dette fordi skolen skal utdanne elevene inn i et retorisk medborgerskap og til morgendagens handlekraftige ekspertborgere. På veien dit må de i motsetning til mange voksne ha en tone som gavner demokratiet, slik eleven @Louise definerer det: «Offentlig debatt med god tone handler om at du skal oppføre deg på sosiale medier, du har frihet under ansvar. Med ytringsfrihet kan du mene og ønske å si noe om hva du vil, men du må ikke glemme ytringsansvaret».

6 Litteraturliste

- AB, O. (2019). Dagens Næringsliv målgruppe. Hentet 19. mai 2019, fra Ocast.com website: <http://idn.dn.no/nb-no/audience>
- Alstadheim, K. B. (2018, november 23). Klimakrise, sa du? Skal bare skjerpe abortloven først. *www.dn.no*. Hentet fra <https://www.dn.no/uten-filter/kristelig-folkeparti/knut-arild-hareide/erna-solberg/klimakrise-sa-du-skal-bare-skjerpe-abortloven-forst/2-1-483926>
- Amnesty International. (2018). *Personlig, truende og seksualisert hets*. Hentet fra <https://amnesty.no/personlig-truende-og-seksualisert-hets>
- Andersen, Ø. (2002). *I retorikkens hage* (4. oppl). Oslo: Universitetsforlaget.
- Aristoteles. (2006). *Retorikk*. Oslo: Vidarforlaget.
- Bakhtin, M. M. (2004). Dialogic Origin and Dialogic Pedagogy of Grammar : Stylistics in Teaching Russian Language in Secondary School. *Journal of Russian & East European Psychology*, 42(6), 12–49. <https://doi.org/10.1080/10610405.2004.11059233>
- Bakhtin, M. M. (2005). *Spørsmålet om talegenrane. Omsett og med etterord av R. Slaatelid*. Ariadne forlag.
- Bakke, J. O. (2019). *Skriveforløpets dramaturgi : å iscenesette et skriveoppdrag — En kvalitativ studie av skriveundervisning i norsk, samfunnsfag og naturfag på 7. trinn, gjennomført i Normprosjektet* (Universitetet i Sørøst-Norge). Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2582386>
- Bakken, J. (2014). *Retorikk i skolen* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Bakken, J. (2019, mars). *Går det an å tolke sakprosa?* Presentert på LNU-konferansen, Fornebu.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2015). *Strategi mot hatefulle ytringer 2016-2020* (s. 56).
- Berge, K. L. (2005). Skrivning som grunnleggende ferdighet og som nasjonal prøve – ideologi og strategier. I A. J. Aasen & S. Nome (Red.), *Det nye norskfaget* (s. 22). Bergen: Fagbokforlaget.
- Berge, K. L. (2010). Ytringsfrihet og ytringsansendighet - om ytringsfrihetens retoriske vilkår. I H. Stenstadvold (Red.), *Georgs bok*. Oslo: Pax forlag.
- Berge, K. L. (2012). *Demokratisk medborgerskap i skolen* (J. H. Stray, Red.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Berge, K. L. (2014). Hva er politisk retorikk? *RhetoricaScandinavica*, 11–34.
- Berge, K. L., Meyer, S., & Trippestad, T. A. (Red.). (2003). *Maktens tekster* (1. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Bitzer, L. (1968). The Rhetorical Situation. *Philosophy and Rhetoric*, 1, 1–14.

- Blikstad-Balas, M. (2016). *Literacy i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Blikstad-Balas, M., & Foldvik, M. C. (2017). KRITISK LITERACY I NORSKFAGET- hva legger elever vekt på når de vurderer tekster fra internett? *Norsklæreren* 4, 28–39.
- Brinch Jørgensen, I., & Askeland, N. (2019). *Kreativ akademisk skriving*. Oslo: Universitetsforlaget (under utgivelse).
- Det Norske Akademis ordbok. (2019). Hentet 20. april 2019, fra <https://www.naob.no/ordbok/spin-doctor>
- Eide, T. (2015). *Retorisk leksikon*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Eilertsen, A. (2018). Blogg. I *Store norske leksikon*. Hentet fra <http://snl.no/blogg>
- Fischer, O., Mehrens, P., & Viklund, J. (2014). *Retorisk kritik: teori och metod i retorisk analys*. Retorikförlaget.
- FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. (2018). Hentet 6. april 2019, fra <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>
- FN-sambandet. (2019). *FNs bærekraftsmål*. Hentet fra <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>
- Freire, P., & Macedo, D. P. (1987). *Literacy: reading the word & the world*. South Hadley, Mass: Bergin & Garvey Publishers.
- Gabrielsen, J., & Lund, M. (2014). Topisk kritikk. I H. Roer (Red.), *Retorikkens aktualitet: grundbog i retorisk kritik* (3. udg.). København: Hans Reitzel.
- Gee, J. P. (2003). Opportunity to Learn: A language-based perspective on assessment. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 10(1), 27–46. <https://doi.org/10.1080/09695940301696>
- Graham, S., & Perin, D. (2007). *Effective strategies to improve writing of adolescents in middle and high schools*. Hentet fra https://www.carnegie.org/media/filer_public/3c/f5/3cf58727-34f4-4140-a014-723a00ac56f7/ccny_report_2007_writing.pdf
- Gripsrud, J. (Red.). (2017). *Allmenningen: historien om norsk offentlighet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grue, J. (2015). Kritisk teori. I *Teori i praksis analysestrategier i akademisk arbeid* (s. 35–52). Bergen: Fagbokforlaget.
- Grue, J. (2018). topos. I *Store norske leksikon*. Hentet fra <http://snl.no/topos>
- Habermas, J. (2002). *Borgerlig offentlighet: dens fremvekst og forfall : henimot en teori om det borgerlige samfunn*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Haga, J. (2017). *Elevers møte med ironiske tekster i skolen En studie av ironisk meningsskaping* (Universitetet i Sørøst-Norge). Hentet

fra <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/bitstream/handle/11250/2492187/MasterHaga2017.PDF?sequence=1&isAllowed=y>

- Handal, S. (2019, januar 22). *Hva gjør læreplanene for klimaet?* Hentet fra <https://energiogklima.no/kommentar/hva-gjør-laereplanene-for-klimaet/>
- Hoff-Clausen, E. (2008). *Online ethos: webretorik i politiske kampanjer, blogs og wikis*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Hoff-Clausen, E., Isager, C., & Villadsen, L. (2005). Retorisk agency. *Rhetorica Scandinavica*, 33, 56–64.
- Holmefjord, H. (2019). *Ipsos SOME Tracker*. 10.
- Ims, L. G. (2017). En helt vanlig dag på Facebook - En analyse av norske partilederes facebooksider. 139. Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2480736>
- Janks, H. (2010). *Literacy and power*. New York: Routledge.
- Juuhl, G. K. (2014). *I det mykje skrivne. Ei undersøking av ungdoms digitale tekstar i skule og fritid som situerte, retoriske handlingar*. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/37794>
- Jørgensen, C., & Villadsen, L. S. (2009). *Retorik: teori og praksis* (L. S. Villadsen, Red.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Jørgensen, K. G. (2005). *Stilistik: håndbog i tekstanalyse* (5. opl). København: Gyldendal.
- Kalleberg, R. (2015). Ytringsfrihet, demokratiteori og demokratiet som uferdig prosjekt. *Sosiologi i dag*, 45(4), 11–37.
- Kjeldsen, J. E. (2015). *Retorikk i vår tid: en innføring i moderne retorisk teori*. Oslo: Spartacus.
- Kjeldsen, J. E. (2008, januar 12). Retoriske omstændigheder. *Rhetorica Scandinavica*, 42–63.
- Kock, C. (2008). Fornuftig uenighed. *Rhetorica Scandinavica*, (48), 64–83.
- Kock, C., & Villadsen, L. S. (Red.). (2014). *Contemporary rhetorical citizenship*. Leiden: Leiden University Press.
- Kock, C., & Villadsen, L. S. (2017). Rhetorical citizenship: studying the discursive crafting and enactment of citizenship. *Citizenship Studies*, 21(5), 570–586. <https://doi.org/10.1080/13621025.2017.1316360>
- Kongeriket Norges Grunnlov - Lovdata*. (2018). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17>
- Kristiansen, A. A. (2018, november 24). Velgerne vil ikke endre abortloven. *Dagbladet.no*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/a/70493604>

- Krokan, A. (2012). *Smart læring: hvordan IKT og sosiale medier endrer læring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2016, april 15). *Meld. St. 28 (2015–2016)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lavik, E., Moe, H., & Gripsrud, J. (2017). Digitale tider. I *Allmenningen- Historien om norsk offentlighet*. (s. 553–612).
- Ludvigsen, S. (2015). *Fremtidens skole: fornyelse av fag og kompetanser : utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 21. juni 2013 : avgitt til Kunnskapsdepartementet 15. juni 2015*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Informasjonsforvaltning.
- Lund, M., & Roer, H. (2014). *Retorikkens aktualitet: grundbog i retorisk kritik*. København.: Hans Reitzel.
- Lægreid, S., & Skorgen, T. (2006). Hans Georg Gadamer: Fordommens produktive mening og forståelsens universalitet. I *Hermeneutikk: en innføring* (s. 219–244). Oslo: Spartacus.
- Løkeland-Stai, E. (2005, august 30). Metadebatt. *Klassekampen*. Hentet fra <https://www.klassekampen.no/article/20050830/ARTICLE/308309987>
- Lønnå, E. (2019). abortkampen. I *Store norske leksikon*. Hentet fra <http://snl.no/abortkampen>
- Marthinsen, S. T. (2017). Sosialkommunikasjon.no. Hentet 27. september 2018, fra Brukertallene i sosiale medier | website: <http://sosialkommunikasjon.no/brukertallene-i-sosiale-medier/>
- Matthiessen, C. (2013). *Eleystyret imitatio. En retorisk skrivepædagogik i teori og praksis*. Københavns Universitet.
- Matthiessen, C. (2016). *Student-Driven Imitation as a Means to Strengthening Rhetorical Agency- Or, Propelling Quintilian`s Chapter on Imitation into Today`s Teaching*. *Advances in the History of Rhetoric* (Nr 2/2016). Hentet 12. mars 2019, fra <https://doi.org/10.1080/15362426.2016.1186579>
- Miljøpartiet De Grønne. (2019). Hentet 17. mai 2019, fra Miljøpartiet De Grønne website: <https://www.mdg.no/>
- Miller, C. (2001). Genre som sosial handling. *Rhetorica Scandinavica*, (Nr 18/2001), 17–35.
- Miller, C., & Shepherd, D. (2004). *Blogging as Social Action: A Genre Analysis of the Weblog*. 21.
- Nikolai Astrup - Om. (2019). Hentet 13. april 2019,

- fra https://www.facebook.com/pg/Nikolai.E.Astrup/about/?ref=page_internal
- NRK Beta. (2019). *Færre unge bruker Instagram og Snapchat*. Hentet fra <https://nrkbeta.no/2019/01/18/faerre-unge-bruker-instagram-og-snapchat/>
- NTB. (2019). Bompengepartiene har doblett oppslutning på én måned. Hentet 19. mai 2019, fra <https://www.hegner.no/Nyheter/Politikk/2019/05/Bompengepartiene-har-doblet-oppslutning-paa-en-maaned>
- Nyeng, F. (2017). *Hva annet er også sant?: en innføring i vitenskapsfilosofi*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Otnes, H. (2009). *Å være digital i alle fag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Raddum Hitching, T., Nilsen, A. B., & Veum, A. (2011). *Diskursanalyse i praksis: metode og analyse*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Representantforslag [PublikasjonerDokumenterliste]. (2019, april 9). Hentet 1. mai 2019, fra Stortinget website: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/>
- Rogstad, I. L. (2015). *Tweets that matter. Politisk kommunikasjon i et nytt medielandskap*. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/47528>
- Rossavik, F. (2019). Toppene undergraver yringsfriheten. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/article/ap-Jo1b0j.html>
- Ruud, S. (2019, januar 17). Abort. Barnetrygd. Rusreform. Asyl. Pelsdyr. Elbil-fordeler. Bompenger. Slik ble kompromissene. - *Aftenposten*. *Aftenposten*. Hentet fra https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/1kadJe/Abort-Barnetrygd-Rusreform-Asyl-Pelsdyr-Elbil-fordeler-Bompenger-Slik-ble-kompromissene?spid_rel=2
- Ryste, M. E. (2018). likestilling. I *Store norske leksikon*. Hentet fra <http://snl.no/likestilling>
- Samskriving. (2013). Hentet 13. mai 2019, fra Skrivesenteret website: <http://www.skrivesenteret.no/ressurser/samskriving>
- Skjelbred, D. (2010). *Fra Fadervår til Facebook*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Skovholt, K., & Veum, A. (2014). *Tekstanalyse: ei innføring*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Språkrådet. (2013). Språkrådets termwiki. Hentet 14. mars 2019, fra Språkrådets termwiki website: <http://www.termwiki.sprakradet.no/wiki/Emneknagg>
- Statens vegvesen. (2019). Hvorfor betaler vi bompenger? Hentet 2. april 2019, fra Statens vegvesen

website:<https://www.vegvesen.no/trafikkinformasjon/reiseinformasjon/bompenger/hvorfor-betaler-vi-bompenger>

Statista. (2018, mars 11). Twitter: number of active users 2010-2018. Hentet 3. november 2018, fra Statista website: <https://www.statista.com/statistics/282087/number-of-monthly-active-twitter-users/>

Søndeland, G. (2017). Ketil Solvik-Olsen (Frp) utreder å erstatte bompenger med veiprising. *Aftenbladet*. Hentet fra <https://www.aftenbladet.no/article/sa-JPWdP.html>

TED- Our organization. (2019). Hentet 30. april 2019, fra <https://www.ted.com/about/our-organization>

Tone - Det Norske Akademis ordbok. (2019). Hentet 4. mai 2019, fra https://www.naob.no/ordbok/ton_1

Trendinalia Norway [Twitter]. (2018, oktober 11). Hentet fra Trendinalia.no website: <https://twitter.com/trendinaliaNO>

Tveitereid, K. (2018, mars 8). Medborgerskap - Læringsmiljøsentret. Hentet 1. mars 2019, fra UiS website: <https://laringsmiljosenteret.uis.no/blogg/medborgerskap-article126926-21353.html>

Tønnesson, J. L. (2012). *Hva er sakprosa*. Oslo: Universitetsforl.

UNESCO. (2006). *Education for All Global Monitoring Report*. (s. 147–159). Hentet fra Unesco website: http://www.unesco.org/education/GMR2006/full/chapt6_eng.pdf

Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i norsk (NOR1-05)*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/finn-lareplan/lareplan-hele/>

Utdanningsdirektoratet. (2015). *Elevmedverknad*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/prinsipper-for-opplaringen2/elevmedverknad/>

Utdanningsdirektoratet. (2016). *Grunnleggende ferdigheter*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/>

Utdanningsdirektoratet. (2018a). 2.5.2 *Demokrati og medborgerskap*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/demokrati-og-medborgerskap/>

Utdanningsdirektoratet. (2018b). *Fagfornyelsen: skisse til læreplan i norsk*. Hentet fra <https://hoering.udir.no/Hoering/v2/278?notatId=538>

Utdanningsdirektoratet. (2018c). Overordnet del av læreplanverket. Hentet 6. april 2019, fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/>

Utdanningsdirektoratet. *Høring- læreplaner i norsk*. (2019).

- Vatnøy, E. (2017). *The Rhetoric of Networked Publics. Studying Social Network Sites as Rhetorical Arenas for Political Talk* (The University of Bergen). Hentet fra <https://bora.uib.no/handle/1956/17262>
- Veum, A., & Skjelbred, D. (2013). *Literacy i læringskontekster*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Villadsen, L. S. (2008, desember 10). Retorisk medborgerskab. *Rhetorica Scandinavica*, (48), 37–41.
- Wikström, P. (2017). *I tweet like I talk : Aspects of speech and writing on Twitter*. Hentet fra <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-64752>
- Zarella, D. (2013). *The Science of Marketing: When to Tweet, What to Post, How to Blog, and Other Proven Strategies* (1 edition). Hoboken, New Jersey: Wiley.
- Østbye, H., Knut, H., Knapskog, K., Larsen, L. O., & Moe, H. (2013). *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Østvang, K. (2013). Sosiale medier: Hva er hashtag? - DinSide. *Din side*. Hentet fra <https://www.dinside.no/data/hva-er-hashtag/61274393>
- Aakre, A. (2018). bompenger. I *Store norske leksikon*. Hentet fra <http://snl.no/bompenger>
- Aalen, I. (2015). *Sosiale medier*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Aamotsbakken, B., & Knudsen, S. V. (2008). *Sjangrer i gjenbruk* (1. utg., 1. oppl). Oslo: Gyldendal akademisk.

7 Oversikt over tabeller og figurer

Figur 1: Skjermdump av egen twittermelding 07.03.2019	6
Figur 2: Skjermdump av profilen til Twitter.....	11
Figur 3: Skjermdump av twittermelding 26.mai 2014.....	12
Figur 4: Skjermdump fra Trumps twitterprofil	37
Figur 5: Oversikt over debatt-trådene på Twitter, henta i uke 47, 2018	46
Figur 6: Skjermdump av @nikolaiastrup sin twittermelding 19.november 2018.....	54
Figur 7: Tabell med oversikt over debatt-tråd om likestilling	55
Figur 8: Oversikt over språkhandlingsklasser i debatt-tråden om likestilling	60
Figur 9: Skjermdump av @eivindtraedal sin twittermelding 24.november 2018.....	66
Figur 10: Tabell med oversikt over debatt-tråden om abortloven.....	67
Figur 11: Oversikt over språkhandlingsklasser i debatt-tråden om abortloven	70
Figur 12: Skjermdump av @estoknes twittermelding 24. november 2018	77
Figur 13 Tabell med oversikt over debatt-tråd om klima	78
Figur 14: Oversikt over språkhandlingsklasser i debatt-tråden om klima	80
Figur 15: Skjermdump av @bareenmann sin twittermelding 24. november 2018.....	84
Figur 16: Tabell med oversikt over debatt-tråd om bompenger	86
Figur 17: Oversikt over språkhandlingsklasser i debatt-tråden om bompenger	87
Figur 18: Tabell med oversikt over de utvalgte elevtekstene om god tone i offentlig debatt	92
Figur 19: Oversikt over språkhandlingsklasser i elevtekstene om god tone i offentlig debatt.....	95

8 Vedlegg

Vedlegg 1: <samtykkeskjema elever>

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Makt på 280 tegn»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å belyse den norske offentlighetskulturen og ytringspraksisen på mediekanalen Twitter. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskningsprosjektet er en masteroppgave i norsk didaktikk om retorikk. Temaet for masteroppgaveprosjektet er den norske offentlighetskulturen og ytringspraksisen på mediekanalen Twitter. I studiet vil det bli analysert inntil ti utvalgte debatt-tråder på Twitter ut i fra temaene klima og bompenger, likestilling og abortloven, og forskningsspørsmåla er foreløpig skissert slik:

1. Den norske offentlighetskulturen og ytringspraksisen på Twitter
 - a) Hvordan kommuniseres det om politiske saker på Twitter?
 - b) Hvordan håndterer deltakere uenighet på Twitter?
2. Hvordan arbeid med Twitter-tekster kan være med på å ruste elever til retorisk medborgerskap og retorisk handlekraft:
 - a) gjennom retorisk analyse?
 - b) gjennom å skape og etterligne stilen i twittertekster?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sør-Øst Norge

Hvorfor får du spørsmål om å delta og hva innebærer det å delta?

I del 2 av prosjektet tenker jeg å anvende sitater fra korte elevtekster som omhandler hvordan god offentlig debatt på Twitter bør være. Jeg vil bruke sitater fra elevtekster som er relevante for prosjektet, der elev-navnene endres/gjøres anonyme ved hjelp av kodenavn eller tall. Jeg ber i dette skrevet om samtykke til å bruke teksten du produserer i denne forbindelse, men teksten vil ikke kunne spores tilbake til deg, annet enn av berørt lærer og forskningsstudent. Verken skolenavn eller utdanningsprogram vil offentliggjøres, kun trinnet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes [01.06.19] men de anvendte tekstene vil ligge tilgjengelig i den publiserte masteroppgaven.

Vedlegg 1: <samtykkeskjema elever>

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra *Universitetet i Sør-Øst Norge* har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Sør-Øst Norge ved masterstudent Gunlaug Gulvik på epost: (gunlaugg@gmail.com) eller mobil: 934 98 046. Henvendelse kan også rettes til veileder Iben Brinch Jørgensen på telefon 31 00 91 69
- Vårt personvernombud: Paal Are Solberg, epost: personvernombud@usn.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig/veileder
Iben Brinch Jørgensen

Student
Gunlaug Gulvik

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet (*Makt på 280 tegn*), og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. (01.06.19)

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Samtykke om deltakelse i forskningsprosjektet

«Makt på 280 tegn»

Dette er en henvendelse til deg om å samtykke til deltakelse i forskningsprosjektet «makt på 280 tegn» hvor formålet er å belyse den norske offentlighetskulturen og ytringspraksisen på mediekanalen Twitter. I dette skrevet får du informasjon om målene for prosjektet og hva en deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskningsprosjektet er en masteroppgave i norsk didaktikk om retorikk. Temaet for masteroppgaveprosjektet er den norske offentlighetskulturen og ytringspraksisen på mediekanalen Twitter. I studiet vil det bli analysert åtte utvalgte debatt-tråder på Twitter ut i fra temaene/hashtags klima, bompenger, likestilling og abortloven, og forskningsspørsmåla er foreløpig skissert slik:

1. Den norske offentlighetskulturen og ytringspraksisen på Twitter
 - a) Hvordan kommuniseres det om politiske saker på Twitter?
 - b) Hvordan håndterer deltakerne uenighet på Twitter?
2. Hvordan arbeid med Twitter-tekster kan være med på å ruste elever til retorisk medborgerskap og retorisk handlekraft:
 - a) gjennom retorisk analyse?
 - b) gjennom å skape og etterligne stilen i twittertekster?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sør-Øst Norge

Hvorfor får du spørsmål om å delta og hva innebærer det å delta?

Jeg henvender meg oss deg fordi jeg ønsker å analysere din(e) offentlig (e) ytring(er) i debatten om klima, bompenger, likestilling eller abortloven på Twitter den (dato). Ytringen din ligger offentlig tilgjengelig og er del av en debatt-tråd om en av de nevnte temaene og som utgjør grunnlaget for analysen i studiet mitt. Datamaterialet er valgt tilfeldig på en bestemt dato. Ytringen (e) og brukernavn vil bli fotografert som skjermdump, og jeg ber om ditt samtykke til å få bruke ditt profilnavn og ytring i prosjektet. Du samtykker ved å svare ja på min henvendelse, og at du har lest og samtykker i at brukernavnet og ytringen din brukes til forskning.

Reservasjon fra å delta

Hvis du velger å reservere deg, kan du ta kontakt med forskningsstudent uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Hvis du trekker deg vil brukernavnet gjøres anonymt.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Vedlegg 2: <samtykkeskjema twittertekster>

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes [01.06.19] men skjermdumpmateriale som er publisert i masteroppgaven vil ikke kunne slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra *Universitetet i Sør-Øst Norge* har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Sør-Øst Norge ved masterstudent Gunlaug Gulvik på epost: (gunlaugg@gmail.com) eller mobil: 934 98 046. Henvendelse kan også rettes til veileder Iben Brinch Jørgensen på telefon 31 00 91 69
- Vårt personvernombud: Paal Are Solberg, epost: personvernombud@usn.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig/veileder
Iben Brinch Jørgensen

Student master i norskdidaktikk
Gunlaug Gulvik

Vedlegg 3: <Svar fra NSD>

10.01.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 10.1.2019, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 1.6.2019.

LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: - lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

Vedlegg 3: <Svar fra NSD>

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon. OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 4: < Undervisningsopplegg om debatt på Twitter >

Mål:

- Få kunnskap om offentlige debatter på Twitter
- Plassere en debatt som saklig eller usaklig, med god eller dårlig tone
- Kunne analysere debatter med retoriske fagbegreper
- Kunne etterlikne og gjenskape stilen i twitter-tekster
- Kunne begrepene ytringsfrihet visa ytringsansvar
- Delta konstruktivt i gruppearbeid og legge fram svarene overbevisende i plenum
- Kunne forklare hvordan offentlig debatt bør foregå

Gruppeoppgaver:

Grupper på 2-3 jobber med spørsmåla under, og legger fram svarene i plenum.

Gå til: <https://twitter.com/>

- 1) Diskuter hva slags sjanger Twitter er og hva slags sjangere tweets kan være.
- 2) Søk opp president Trumps twitterprofil og se nøyer på ett av de siste innleggene/tweetsene hans.
 - a) Hvilken sak handler tweeten om?
 - b) I hvilken grad er meldingen passende til situasjonen, saken og hans rolle som president?
- 3) Søk opp emneknaggene #klima og #likestilling plukk ut en av de siste debatt-trådene under hvert tema. Kommentar: det bør være minst tre ytringer i trådene.
 - a) Hvem er avsenderne?
 - b) Fremstår avsenderne troverdige? Hvorfor, hvorfor ikke?
 - c) Hvor mange ytringer er i tråden?
 - d) Hvor «hentes» argumentene fra?
 - e) Er debatten saklig og/eller usaklig?
 - f) Er det god eller dårlig tone i debatten?
 - g) Finn eks. på retoriske/språklige virkemidler i ytringene
- 4) Søk opp #bompenger og #abortloven og plukk ut en av de siste debatt-trådene under hvert tema og svar på de samme spørsmålene som i oppgave 3.
- 5) Sammenlikn debattene og finn likheter og forskjeller. Hvilken tråd representerer best stil, tone og er mest saklig?
- 6) Det at twitter-tekstene er korte (maks 280 tegn), stiller spesielle krav til språket. Hvilke krav tror dere?
- 7) Forklar begrepene ytringsfrihet og ytringsansvar. Hvor går grensene for ytringsfriheten?
- 8) Oppdrag It's: Skriv en tweet på maks 280 tegn der du ytrer deg om hva du mener er god tone i offentlig debatt på Twitter. Bruk en presis og kreativ stil

Vedlegg 5 < Elevtekster om god tone i offentlig debatt>

Oppdrag:

@GunGu Skriv en tweet på maks 280 tegn der du ytrer deg om hva du mener er god tone i offentlig debatt på Twitter. Bruk en presis og kreativ stil.

Elevtekster:

@Markus: En god tone i en debatt handler om å holde seg saklig uten å benytte seg av personlige angrep eller andre former for utsagn som ikke har med tema å gjøre.

@Aurora: Dette temaet, om hva som er en god tone i offentlige debatter er veldig viktig å forstå. Når man velger og uttale seg om en sak i offentlige debatter, som på Twitter i dette tilfellet, må man være saklig. Jeg mener da at det er ikke er greit å gå i personangrep. Man skal ha lov til å si hva man mener og ytre sine meninger, men ikke gjør det på en usaklig måte.

@Louise: Offentlig debatt med god tone handler om at du skal oppføre deg på sosiale medier, du har frihet under ansvar. Med ytringsfrihet kan du mene og ønske å si noe om hva du vil, men du må ikke glemme ytringsansvaret.

@Nora: Offentlig debatt handler om å trekke fram synspunkter i en sak, og diskutere mulige utsagn slik at man finner en løsning på problemet saken omringer. Mange har ulike mål og meninger i problemstillingen og det er viktig å ikke la diskusjon gå utover mennesker personlig. Alle har rett til å si sin mening men ikke på bekostning av noen andre.

@Maria: Jeg har en sak jeg gjerne vil si noe om. Dette er hvordan ulike debatter foregår på sosiale medier, og spesielt twitter. Jeg synes det foregår mye usmakelig ting under de ulike tweetene, ting som ikke hører til der. Det blir brukt skjeldsord, det foregår personangrep, osv osv. Når vi tar opp politiske saker, synes jeg vi burde holde oss til saken, og ikke gå til angrep på folk som ikke mener det samme som deg. Vi er tross alt voksne mennesker, og vi er i stand til å debattere, UTEN å gå til angrep på andre og kalle de stygge ting. Det verste kan man til og med kalle for mobbing. Derfor er mitt råd: Vi må holde oss til saken!

Vedlegg 5 < Elevtekster om god tone i offentlig debatt>

@Simen: Tone tone på veggen der, hva er den beste tonen i landet her?Føler tonen i enhver offentlig debatt bør være barnevennlige, ingen banning og lett språk. Alle skal kunne forstå og alle skal kunne være med på debatten. Stilen og tonen må, må være god. Ferdig snakket, ingen tull.

@Hedda: Norge har vi ytringsfrihet som vil si at du kan si og skrive det du vil, men vi har også et visst ytringsansvar der vi skal stå for det vi gjør og ikke skrive krenkende kommentarer til andre mennesker. Personlig mener jeg at i en debatt skal det være en god tone der det ikke er krenkende eller ufine kommentarer.

@Thea: Ytringsfrihet har lite verdi dersom vi ikke tar hensyn til ytringsansvaret. Offentlig debatt er frihet, men under et visst ansvar. Noen ganger må man si ting rett ut, da er det viktig med en god formulering, slik at man unngår personangrep og krenking. Vær saklig, ikke krenkende. Slik oppnår man en god offentlig debatt.

@Sara: Vi kan dele debatter i to deler: Usakelig: ofte over 55 År Mer sakelig: den yngre Generasjon. Hvis vi skal ta utgangspunkt i en overskrift som «derfor er ikke alle veiene like godt brøyta» så består 90% av kommentarfeltet av «jævla brøytemannskap, skulle tro det var kvinnfolk»

@Tuva:Personangrep er ukult i offentlig debatt. Stygge kommentarer vi alle her har mottatt. Hold deg saklig i alt du gjør og sier, Så kanskje VG velger å gi deg en god og solid tier.

@Phillip: En god tone i en offentlig debatt er når tonen er saklig og alle parter holder seg til tema og bruker faktasjekkede argumenter, og unngår stygge kommentarer. Et godt eksempel av en som burde oppføre seg litt mer om hva man legger ut på Twitter er Donald Trump.

Vedlegg 5 < Elevtekster om god tone i offentlig debatt>

@Amalie: En god tone i en debatt i et kommentarfelt på sosiale medier er at man ikke er direkte mot personer men debatterer om saken uten å henge ut enkelt personer. At man er saklig er også viktig selv om det kan være lett å glemme når man gjør det over sosiale medier. Det er viktig å tenke på hva du liker at folk skriver, du hadde ikke blitt glad for å få en stygg kommentar direkte mot deg, hvorfor skal du da gjøre det mot andre?

@Adil: Jeg mener at man burde få lov til å si hva man vill på en offentlig debatt, men det er lurt å ha en god tone. Man må være hyggelig og respektfull. #Shaggyismygod #iloveshaggy #shaggycandestroytheuniverse

@Tina: En god tone i en offentlig debatt er der samtalen ikke går over styr. Debatten må handle om saken de diskuterer om, og at det ikke går direkte til et personangrep. Det er lett å påvirke hverandre om det er en negativ tone, da er det lurt å passe på at det forblir en god tone. Du må tenke over hva du skriver selv. For eksempel hvis du skal skrive en stygg kommentar, så burde du tenke over om du selv hadde likt å fått den kommentaren du skriver.

@Sofie: Jeg mener at alle har rett til å si sin mening i en offentlig debatt på sosiale medier. Det kan være at man ikke er enig i hva de andre mener, men det er viktig å respektere hverandres meninger. Det hadde blitt en god tone om bare alle hadde respekt hverandre på hver sin måte. - Det er viktig å stå rett på sak, det vil si at du står på ditt, og ikke blir påvirket av andres meninger. Du må ikke la andre overtale din mening. - Politikerne må begynne å bli flinkere til å skrive mer presist og kreativt uansett hva de enn skriver om.

@Even: at man har en bra tone i ikke virker serkastisk og overlegen. du må få folket til å stole på deg og vise dem tillit. hvis man bare juger om ting vil folket etterhvert slutte å stole på deg og da ikke stemme på deg.

@Emilie: Jeg mener at en god tone i en debatt er når politikerne ikke bruker usaklige argumenter, ikke tyr til person angrep og holder seg til emnet de debatterer om.

@Mikhael jeg mener at man burde si hva faen man vil selvom man er utlending. Norge er et fritt land, men det er lurt å ha en bra tone #debatt